

T.C.

İstanbul Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ARAPÇADA DÖRT HARF KÖKENLİ YALIN
FİİLLER VE ANLAM ÖZELLİKLERİ

Cafer AKTAŞ

2501090960

Tez Danışmanı

Danışman Prof. Dr. Abdurrahman ÖZDEMİR.

İstanbul 2014

Y Ü K S E K L İ S A N S
T E Z O N A Y I

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Cafer AKTAŞ

Numarası : 2501090960

Anabilim Dalı : Temel İslam Bilimleri

Tez Savunma Tarihi : 11/07/2014

Danışman Öğretim Üyesi : Prof.Dr.Abdurrahman ÖZDEMİR

Tez Savunma Saati : 10:00

Tez Başlığı : Arapça'da Dört Harf Kökenli Yalın Fiiller ve Anlam Özellikleri.

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof.Dr. Abdurrahman ÖZDEMİR		Kabul
2- Doç.Dr. Ali ÖZTÜRK		Kabul
3- Doç.Dr. Adem YERİNDE		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Doç.Dr. Nurettin GEMİCİ		
2- Yrd.Doç.Dr. Selahattin ÖZDEMİR		

Arapçada Dört Harf Kökenli Yalın Fiiller Ve Anlam Özellikleri

Cafer Aktaş

ÖZ

‘Arapçada Dört Harf Kökenli Yalın Fiiller Ve Anlam Özellikleri’ başlığını taşıyan tezimiz bir giriş, iki bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır. Girişte ‘rubai mücerret’ kavramının anlamı, konunun amaç kapsam ve sınırları ortaya konuldu. Ve kelime türetiş şekilleri hakkında bilgi verildi.

Birinci bölümde El-Mu’cemu’l-vasit adlı sözlükte geçen rubai mücerret fiillerin tam listesi anlamlarıyla birlikte verildi.

İkinci bölümde rubai mücerret fiiller, delalet ettikleri anlam alanlarına göre sınıflandırılarak hangi anlamdan dolayı rubai kullanıldıkları tespit edilmeye çalışıldı.

Sonuç bölümünde ise çalışmayla ilgili genel bir bakış açısı sunuldu.

Anahtar kelimeler: Mücerret, rubâi, fiil

Quadridith Verbs İn Arabic And Teir Features Of Meaning

Cafer Aktaş

ABSTRACT

Our thesis consists of an introduction, two sections and a conclusion. İn introduction We have tried to put forward meaning of the term “rubai mücerred”, purpose, scope and boundaries of the subject, and an information about the derivation types of the word was given.

In the first part ,we gave a full list of the verbs of rubai mücerred that are existed in the arabic dictionary; “Al-Mu’cemu’l- vasit”

In the second part we classified the verbs of “rubai mücerred “according to their meanings. And we tried to identify why they are used as a “rubai mücerred”

In Conclusion Part, a general review of the study is presented.

Key words: Mücerret, rubâi, verb

ÖNSÖZ

Arapçada kelimelerin kökeninin araştıran bilime “*iştikak*” (الإشتقاق) adı verilmektedir. Arapçada fiillerin anlamları, yapıları türetilme şekilleri karmaşık görülse de bir düzen içinde ve belirli kurallara göre meydana gelmektedir. Fiillerin anlamları ve fiillerin fiilden mi mastardan mı türetildikleri konusu *Basra* ve *Küfe* ekolü arasında farklılık arz etmektedir. Arap dilbiliminde iştikâkın kaynağı oldukça tartışmalı bir konudur. Basra ekolüne göre fiillerin kökü mastar iken, Küfe ekolüne göre fiiller yine fiil olan bir kökten türetilmiştir. Basralılara göre, fiiller mastarlardan müştaktır. Kûfeliler ise mastarların fiillerden müştak olduğu fikrindedir.

İştikâkta ilk halkanın mastar mı, yoksa fiil mi olduğu tartışması, Arap filolojisinde adeta tavuk mu yumurtadan, yumurta mı tavuktan çıkar sorusuna benzer bir açmaza girmiştir. Her iki grup da kendi görüşlerini delillendirmeye çalışır. Kûfeliler mastarın anlamının fiili olmadan bilinemeyeceğinden yola çıkarak, fiilin mastarı için asıl olduğunu kaydederler. Onlar mastarların fiiller te’kid için gelmesini gerekçe göstererek te’kidin müekkedîn rütbesinden daha geride olduğu gibi bir ilkeyi görüşlerinin doğruluğunu ispat için ileri sürerler. Yine onlara göre fiillerin iştikâkta asıl olduğunu gösteren hususlardan biri de mastarları olmayan عسى , نعم , ليس gibi fiillerin varlığıdır.¹

Buna karşısında Basralılar ise mastarın mutlak bir zamana delalet edip, herhangi bir zaman dilimine has olmadığını belirterek, mastarların ifade ettiği olay ve olguları ifade etmenin yanı sıra bunların zamanının belirtilmesini gerçekleştirmek için fiillerin türetildiğini söylerler. Onların görüşlerini desteklemede kullandıkları bir diğer delilleri “mastarlar fiillerden müştak olsaydılar o takdirde bütün mastarların kıyâsen tıpkı fiiller ve ism-i fâiller gibi kurallı biçimde aynı şekilde gelmesi gerekirdi” şeklindeki argümanlarıdır. Bir diğer delilleri ise “mastarlar fiillerden müştak olsaydılar, fiildeki olgu ve zaman dışında üçüncü bir anlam ifade etmeleri

¹ Gündüzöz ,Soner, **Arapçada Kelime Türetimi**, Din Ve Bilim Kitapları,Mart 2005, Samsun,s.28

gerekirdi. Zira iştikâkın sebebi kelimeye yeni bir anlam kazandırmaktır. Örneğin ism-i fâil fiilindeki olgu ve zamanın yanı sıra fâilin zâtına da delalet etmektedir. Günümüz araştırmacılarından Kûfelilerin delillerini makul görerek bunu tüm Sâmi dillere uyarlayanlar olduğu gibi, mastarların iştikâkın aslı olduğu görüşünü benimseyenler de vardır.²

Günümüz araştırmacılarından bazıları bütün Sâmi dillerde fiilin uzun asırlar süren bir evrim geçirdiğini ve bugünkü Arap dilindeki mâzi-muzârî-emir fiil yapılanmasının eski Sâmilerin gramerinde mevcut olmadığını öne sürerler. Bunlara göre, fiilin aslı sigası emir sîgasıdır. Bu sîga fiil zincirindeki en eski halkadır. Arapçadaki temel üç kalıp olan mâzi-muzârî-emir fiillerin tamamı vaktiyle emir fiil kalıbında karşılanıyordu. Zamanla eklemelerle emir sîgasından muzârî fiil doğdu. İlkel insan için meramını anatabileceği git, dön, gel, al, ye ve iç gibi emir fiil şeklinden daha uygunu düşünülemez. Önce فَمُ fiili vardı, sonra أَقْوَمُ ve diğer muzârî türevleri oluştu. İlk oluşan unsurun emir fiil olduğu, mastarın en son oluştuğu görüşü iştikâkıta asıl olanın mastar değil, fiil olduğunu söyleyen Kûfeli dillere desteklemektedir. Mastarlar ve fiiller gibi ses yansımaları, cins isimler ve özel isimler de iştikâkın kaynaklarıdır. Bu gün için iştikâkıta ilk kaynağın ne olduğu konusuna odaklanmanın pratik bir faydası yoktur.³

Arapçada ek harflerden arındırılmış olan fiillerde, (Rubai Mücerret fiiller) bu anlam farklılıkları görülmekte ve hem Basra hem de Küfe ekolünün görüşleri desteklemektedir. Bu bağlamda “Arapça ‘da Dört Harf Kökenli Yalın Fiiller Ve Anlam Özellikleri” başlığını taşıyan tezimizde bu iki düşünce arasındaki farklılıkların üzerine durmaksızın yine bu iki düşünceden hareketle rubai mücerret fiillerin anlamlarıyla sınırlandırdık.

Tez konusunu belirlenmesinden bu güne değin benden yakın ilgi ve alakasını hiç bir zaman eksik etmeyen ve konuyla ilgili önemli katkılar sağlayan danışman hocam Prof. Dr. Abdurrahman Özdemir’e teşekkürü bir borç bilirim.

² A.e.,s.28

³ A.e.,s.29

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. RUBAİ MÜCERRED FİLLER	13
1.1.1. “El-Mucemu’l -Vasit” te Geçen Rubai Mücerred Fiiller Ve Anlamları:	13

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. RUBAİ MÜCERRED FİLLERİN LAFIZ VE ANLAMLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	65
2.1.1. Rubai Mücerred Fiillerin Lafız Açısından Değerlendirilmesi:	65
2.2. RUBAİ MÜCERRED FİLLERİN ANLAM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ:	71
2.2.1. Geçici (Arızı) Sıfatları İfade Eden Fiiller	71
2.2.1.1. Bedenle İlgili Arızı Nitelikleri İfade Eden Fiiller	71
2.2.1.2. Toplumsal Ve Ahlaki Nitelikleri İfade Eden Fiiller:	77
2.2.1.3. Zihni Ve Akli Nitelikleri İfade Eden Fiiller:	81
2.2.1.4. Duygusal Nitelikleri İfade Eden Fiiller:	82
2.2.1.5. Sesle Ve Konuşmayla İlgili Nitelemelerde Bulunan Fiiller: ..	84
2.2.2. Bir Hareket, Bir Şeyi Üretme Ve İş İfade Eden Bir İsimden Türetilmiş Fiiller	92
2.2.2.1. Toplama Bir Araya Getirme Anlamı İçeren Fiiller:	92
2.2.2.2. Bütünlüğü Bozma Dağıtma İfade Eden Fiiller:	93
2.2.2.3. Bir Şeyi Atma Anlamı İfade Eden Fiiller:	95
2.2.2.4. Üstün Gelme Galip Gelme Anlamı İçeren Fiiller:	95
2.2.2.5. Alma Anlamı İfade Eden Fiiller:	97
2.2.2.6. Beslenme İfade Eden Fiiller:	97
2.2.2.7. Yürümele İlgili Fiiller:	98

2.2.3. Dört Veya Daha Fazla Harften Oluşan İsimlerinden Elde Edilmiş	
Fiiller:	104
2.2.3.1. Edinme Anlamı İçeren Fiiller:	107
2.2.3.2. Benzetme Anlamı İçeren Fiiller:	107
2.2.3.3. Dönüşüm Anlamı İçeren Fiiller:	108
2.2.3.4. Bir Şeyi Başka Bir Şeye Katma İçine Koyma İfade Eden	
Fiiller:	108
2.2.3.5. Bir Şeye İsabet Etme Anlamı İçeren Fiiller:	109
2.2.3.6. Bir Aletle Eziyet Etme Anlamı İçeren Fiiller:	110
2.2.3.7. Bir Aletle Çalışma İfade Eden Fiiller:	110
2.2.3.8. Belirme Ve Ortaya Çıkma İfade Eden Fiiller:	110
2.2.4. Kısaltma Amacıyla Bir Cümle Terkibinden Elde Edilmiş	
Fiiller:	111
2.2.5. İki Harfli Seslenmelerden Elde Edilmiş Fiiller:	112
SONUÇ	114
KAYNAKÇA	117

GİRİŞ

1.1. Amaç Ve Kapsam

Dili onu konuşanların kültüründen geçmişinden ve değerlerinden tamamen ayırmak imkânsızdır. Bu değerleri tam olarak kavramadan, kelimelerin o kültürdeki anlamlarını da tam olarak bilemeyiz. Bir dilde belli kavramlar için ne kadar çok kelime varsa, o kavramlar o kadar önemlidir. Arapçada deveyi ifade etmek için onlarca kelime kullanılıyorken Türkçede sadece bir kelimeyle karşılanmaktadır.

Tezimizde Arapçada dört harf kökenli yalın fiillerin anlamlarına dikkati çekmek ve hangi nedenlerden ötürü o anlama ait kılındığının araştırmaya çalıştık. Bunu yaparken de rubai mücerret fiillerin tamamını anlamlarına göre çeşitli başlıklar altında listeleyerek vermeye ve fiillerin anlamlarının bir sebebe bağlı olarak o anlama tahsis edildiğini belirtmeye çalıştık.

Tezimizi sınırlandırmak açısından bütün fiiller yerine Arapçadaki mevcut fiillerin yaklaşık %3'ünü oluşturan dört harf kökenli yalın fiilleri inceledik. Bu fiilleri incelerken arapça-arapça sözlükler arasında çok kullanılan ve hem eski hem yeni kelimeleri barındıran “el-Mu'cemü'l-vasit” sözlüğünü esas aldık. Bu sözlükte geçen rubai mücerret fiillerinin tamamını anlamlarıyla birlikte çıkardık. Böylece bu fiillerin tamamını incelememiz mümkün oldu. Mücerret kavramının da ifade ettiği üzere ek almış ya da rubaiye mülhak olan fiilleri araştırmamızın dışında tuttuk.

Arapçada fiil sayısı ile ilgili çeşitli hesaplamalar yapılmıştır. Lübnan'da gerçekleştirilen bir istatistikte Arapça fiil sayısının 5620 olduğu varsayımına göre bu son rakam esas alınarak bir milyon iki yüz elli bin kelime türetilbileceği tesbit edilmiştir. Kuşkusuz bu tespit, Halil b. Ahmed'in Kitâbu'l-'Ayn'da benimsediği harflerin dağılımı ile yeni kelimeler elde edilmesi şeklinde ifade edilebilecek harf dağılımı esasına dayalı modele uygun düşmektedir. Zira bu modelde Halil bu dağılım gereği mühmel olan kökleri de belirtmiştir. Mühmel'i 'o an için toplum tarafından kullanılmayan, fakat gelecekte kullanılmaya uygun harf birlikleri' olarak tanımlamak

mümkündür. Mervân el-Bevvâb ve arkadaşlarının ortak sayımına göre ise Arapçada 23600 fiil vardır ve bunlar 7420 kökten türetilmişti.⁴İçerisindeki Ruabai mücerret fiillerin tamamını tespit ettiğimiz El-mu'cemu'l-Vasît, Mısır Arap Dil Kurumu tarafından çıkarılmıştır. Hazırlanmasına ancak 1940'da başlanmış, ilk baskısı 1380/1960'ta gerçekleşmiştir. Sözlükte yaklaşık 30.000 madde başı bulunmaktadır. Ayrıca sözlükte toplam 623 adet rubai mücerret fiil bulunmaktadır.

1.2. İştikak Kavramı Ve Arapçada Kelime Türetim Çeşitleri:

Arapça bükümlü diller gurubundandır. Bu özelliği Arapçaya çok geniş bir türetme kabiliyeti vermiştir. Eklemeli dillerden farklı olarak Arapça sadece sonuna değil başına ve ortasına da ekler almaktadır. İslam öncesi ve İslam'ın ilk dönemlerinde insanların ihtiyaçlarını ifade edebilecek güçte olan Arapça sonraki asırlarda Müslümanların yeni bölgeleri ele geçirmesinin ardından bu bölgelerde yeni ihtiyaçların belirmesiyle yetersiz kalmaya ve gücünü kaybetmeye başlamıştır. Fetihlerle birlikte, Çölde yaşayan Arap topluluklarının Arap olmayanlarla karşılaşmaları ve onlarla kaynaşmaları, onları karşılığını kendi dillerinde bulamadıkları yeni kavramlarla karşı karşıya getirmiştir. Araplar ilk zamanlarda bu yeni araç ve fikirleri, sözlü olarak ifade etmede zorluk yaşasalar da, zamanla Arapça'nın yapısına ve kalıplarına uygun yeni kelimeler oluşturmaya başlamışlardır.⁵ سوف 'ecek' > سَوَفَ 'erteledi'. Ayrıca akraba adlarından أبا > اللَّاب 'Baba oldu' gibi kelimeler türetilmiştir.⁶

⁴ Soner, Gündüzöz, **Arapçada Kelime Türetimi**, Din Ve Bilim Kitapları, Mart 2005, Samsun, s.39

⁵ Yakup, Civelek, **Arap Dilinde Naht ve Kelime Türetimde Naht Yönteminin Kullanımı**, Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, sayı:10, s98 Ankara, 2003.

⁶ Abdullah Emin : **Bahsun fi 'İlmi'l-İştikak**, Mecelletu Mecma'i'l- Lugati'l-Arabiyyeti'l-Melekî, c. 1, sayı:1, Kahire Cumâdâ'l-âhire- 1353/Eylül-1934.s383

Yeryüzünde dili ele alan çalışmaların bilinen en eskileri Eski Hint'e Eski Yunan'a kadar uzanır. Dil konusuna ve dilin işlenmesine yönelmede başlıca iki etken rol oynamıştır. Bunlardan ilki, dindir. Dualara ve dinle ilgili metinlere gösterilen özenin dil çalışmalarını kamçıladığını söyleyebiliriz.⁷ Noam Chomsky ise dil yetisinin doğuştan olduğu görüşünü savunmuştur.⁸ Max Müller'in Ding-Dong kuramına göre ise dil düzenli seslerden meydana gelen köklerle başlamıştır.⁹

Abbasi dönemindeki telif ve tercüme çalışmalarının yeni kelimeler türetilmesine büyük katkısı olmuştur. Bazı yazarlar tarafından "inhatat dönemi" diye adlandırılan gerileme döneminde yavaşlayan yeni kelime üretme çabaları "nahda dönemi" diye adlandırılan XIX. Yüzyılın başlangıcından itibaren yeniden hareketlenmiştir.¹⁰

XIX. Yüzyılda kelime türetme yöntemleri konusunda Arap dilbilimcileri tarafından çok farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bu görüşler dilbilimcilerin bir veya daha fazlasını kelime türetilmesi için uygun gördükleri; **ıştikâk** (dil kendi kök ve eklerinden yapılan türetme, **tevlîd** (yeni kelime oluşturma) , **ta'rîb** (kavramların ana dile aktarımı, kalb (hecelerin yerlerinin değiştirilerek kelime türetilmesi) ve **naht** (birleştirme) gibi metotları kullanmasıyla oluşturulmuştur.¹¹

Sünâiyye Kuramı:

İbdâle ilişkin görüşler ve یشtikâk-ı ekber olarak benimsenmiş olan İbn Cinnî'nin kuramından esinlenen çağdaş Arap dilcileri, 'sünâiyye' kuramı adı altında bir kuram daha geliştirmişlerdir. Bu kurama göre Arapçadaki ve diğer Sâmi

⁷ Doğan, Aksan: **Her Yönüyle Dil**, TDK. Yayınları, Ankara 2009.

⁸ Corballis, Michael C.: **İşaretten Konuşmaya: Dilin Kökeni ve Gelişimi** , çev. Aybek Görey, Kitap Yay., İstanbul, 2003s.34

⁹ Hewes, Gordon.: Winant **Dilin Doğuşuna İlişkin Kuramlar**, çev. Hasan Boynukara- Bülent C. Tanrıtanır, YüzüncüYıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi yay., Van, 1993.s. 29

¹⁰ Soner , Gündüzöz, **Ag.e.**,s.99

¹¹ **A.e.**,s.99

dillerdeki bütün kelimeler gerçekte ikili bir köke dayanmaktadırlar. Aslında sünâiyye kuramını İbn Cinnî'den önceki dilbilimcilerin görüşlerine kadar götürmek olasıdır. Örneğin Halil b. Ahmed'in Kitâbu'l-'Ayn'ı bu konuda ilginç ipuçları vermektedir. Halil Arap dilindeki 28 harfin birbiriyle oluşturduğu dağılım sistemi doğrultusunda 12 milyon potansiyel kelime belirlemiştir. Doğal olarak bu dağılımdan ortaya çıkmış olan on iki milyon kelimenin hepsi de kullanımda değildir. Halil'in yaptığı ondan asırlar sonra Hafâcî (ö.1069/1659)'nin Arapçadaki harf bağdaşıklığının haritasını çıkarmasında belki de yararlı bir proje olmuştur. Zira Halil kullanım dışı olan bir yığın kelime tespit etmiştir. Geleneksel olarak bu tür kelimelere mühmel adı verilmektedir. Mühmel olgusu ilk bakışta dil malzemesi (corpus) 'nin gerçekliğine aykırı bir unsur gibi gözükse de bunun dilin matematiksel bir biçimde analiz edilmesinde bir tetikleyici olduğu düşünülebilir. Halil'den sonra öğrencisi Sîbeveyhi de el-Kitâb'ta mühmel olan kalıpları vermekten çekinmemiş, gerçekte dilde örneği bulunmayan bir takım kalıpları sıralamıştır.

Halil'in bu yaklaşımının dışında sünâiyye kuramına referans olabilecek temel yaklaşımı kuşkusuz onun **مَدَّ** ve **شَدَّ** gibi mudâ'af fiilleri ikili kabul etmesidir. Fakat daha sonraki dönemlerdeki gramer çalışmalarının temel karakteristiği haline gelen mîzân-ı sarfî olgusu; yani kelimelerin ölçümü mudâ'af fiillerin ikili değil üçlü olduğu fikrini yerleştirmiştir. Fakat bu sefer de birtakım dilbilimciler rubâi 'dörtlü' ve humâsi 'beşli' kelimeleri de sırasıyla bir ve iki harfin ziyade edildiği sülâsi 'üçlü'ler olarak görmeye başlamışlardır.¹²

Hicrî dördüncü yüzyılda dörtlü ve beşlilerin gerçekte üçlü kelimelerin menhût şekilleri olduğuna olan inanç kuvvetlenmiş, **ضَبْرٌ** gibi bir örnek **ضَبُّ** ve **ضَبْرٌ** kelimelerinin menhûtu; **صَهْصَلٌ** kelimesi ise **صَهْلٌ** ve **صَلٌّ** kelimeleriyle açıklanmıştır. İbn Fâris (ö.395/1004), bu görüşü Mekâyisu-l-Luga'da hararetle savunmaktadır. Aynı zamanda İbn Fâris her dörtlü ve beşli kelimelerin aslının üçlü kelimeler olduğunu söylemiştir. Hâlbuki aynı dönemde pek çok filolog dörtlü ve beşli kelimeleri ayrı kelime kategorileri olarak görmekteydiler. Fakat yine de –ister dilin kökenini ilâhî güce bağlasın, ister anlaşmaya- Arap dil geleneğinde Arap filologları,

¹² A.e.,s.58-59

bütün kelimeler için uhâdî ‘birli’ veya sunâî ‘ikili’ bir köken arama yoluna gitmemişlerdir.

Kelimelere böylesi bir köken arama eğilimi on dokuzuncu yüzyılda öncelikle Batı’da ortaya çıkmıştır. Batı’nın düşünüş sisteminin kendi dinamikleri içinde bu da çok doğaldır. Çünkü kelimelere ikili köken arama işine ilhâm veren öncelikle Darwin’in doğal seleksiyon görüşü olmuştur. F. Bopp dilin ilk başta tek heceli kelimelerden oluştuğu ve giderek ikili ve üçlü hale geldiği düşüncesini benimsemiştir.

Herakletios’un “kelimelerdeki sesler, isimlendirilen nesnelere tabiatını doğrudan doğruya gösterir” ve “kelimelerin birbirleri arasındaki bağlantı, dünyadaki görüntüler arasındaki bağlantı konusunda bize bilgi verir” şeklindeki iki görüşünü de ondan daha önceki devirlerde bulmak mümkündür. Kelimelerle nesnelere arasında tabii bir ilişki bulunuyor olsa bile, bu, olsa olsa bu dillerin sadece birinde var olabilirdi, öbürlerinde şu veya bu şekilde kaybolmuş olmalıydı.¹³

Hem Batı’nın kendi dinamikleri içinde gelişen doğal seleksiyon düşüncesi, hem de Hint gramer geleneğinde yer bulmuş olan tek heceli kök anlayışı, belki de kuramın şekillendirmesinde önemli katkılar sağlamıştır. Aynı şekilde kuramda Hegel’in diyalektik anlayışının da izlerini bulmak mümkündür.¹⁴

Arap dil geleneğinde İbn Fâris, İbn Cinnî ve Halil b. Ahmed’e kadar uzanan ikili köke ilişkin referanslara ve Batı’daki dil kuramlarındaki gelişmelere bağlı olarak on dokuzuncu yüzyıl ile yirminci yüzyılın ara kesitinde Ahmed Fâris eş-Şidyâk, Sirru’l-Leyâl ve Corcî Zeydân el-Felsefetu’l-Lugaviyye adlı kitaplarıyla Arap dilbiliminde sünâiyye kuramının kapısını aralamışlardır. Daha sonra Kudüs’teki Fransız Enstitüsü’nde profesörlük görevindeki el-Eb Mermercî ed-Dominikî bu kuramı savunan küçük çaplı el Mu’cemiyetu’l-‘Arabiyye ‘alâ Dav’i’s-Sunâiyye ve’l-Elsuniyyeti’s-Sâmiyye adlı kitabı yayımlamıştır. Dominikî örnek olarak ‘paskalya yortusu’ anlamındaki فَصْح kelimesinin ikili kökü olarak ilk iki harfi kabul

¹³ Walter Porzig, Dil **Denen Mucize**, Çev. Vural Ülkü, TDK Yayınları, Ankara, 2011.s.11

¹⁴Soner , Gündüzöz, **Ag.e.**,s.59

etmektedir. İbrânîce, Ârâmîce ve Habeşçe gibi diğer Sâmi dillerden de örnekler veren Dominikî, ilk harfi şefevî ‘dudaksıl’, ikinci harfi safır ‘üflemeli’ olan harflerden oluşmuş kelimelerden çıkma, dağılma ve ayrılma anlamında birleştikleri görüşünü savunmaktadır. Ona göre burada harfi, sırasıyla dudaksıl ve üflemeli ikili seslerdeki çıkma vb. anlamını bir anlam belirleyicisi olarak Yahudilerin Mısır’dan çıkışlarına hasr ederek daraltmıştır. Böylece Fısıh ‘Paskalya’ Yahudilerin Mısır’dan çıkışlarını andıkları bayrama ad olmuştur.¹⁵

İştikakın çeşitleri:

İştikâk delalet bakımından muhakkak ve gayri muhakkak olmak üzere ikiye ayrılır.¹⁶ شَاكِر kelimesinin شُكْر kelimesinden türediği belirgindir. Küfeliler masterların fiillerden türediği fikrindedir.¹⁷ İştikak arap dilbilimcilerinin geleneksel yaklaşımına göre ise dört temel başlıkta incelenmektedir; **sağîr**, **kebîr**, **ekber** ve **kübbar**.

Sağîr iştikak; İştikâk-ı sağîr, bir kelimenin ses ve harflerinin sırası bozulmadan farklı bir kalıba aktarılmasıdır.¹⁸ Arapça kök, çeşitli kalıplara sokularak elde edilir. Ve yaklaşık on beş yolla olur;

1-Hareke eklemek: عِلْم “bilgi” عِلْم “bildi”

2-Harf eklemek: طَلَب “istedi” طَالِب “isteyen”

3-hareke ve harf eklemek: ضَرْب “dövmek” ضَارِب “döven

¹⁵ A.e.,s.60-61

¹⁶ A. Celauddinel Suyuti, *el -Muzhir fi ‘Ulûmi’l-Luga ve Envâ’ihâ*, nşr.M.A.Câdu’l-Mevlâ vd., Kahire, ts., I, s.330.

¹⁷ Enbâri, Ebû’l-Berekât Kemâluddîn ‘Abdurrahman, *el-İnsâf fi Mesâili’l-Hilâf beyne’n-Nahviyyîne’l-Basriyyîn ve’l-Kûfiyyîn*, thk. M.Muhyiddîn’Abdulhamid, Matba’atu’s-Se’âde, Kahire,1328.I-II.

¹⁸ Muhammed Antakî, *Dirâsâtun fi Fıkhî’l-Luga*, Dâruş-Şarki’l-Arabî, Beyrut, ts s.332

- 4-Hareke azaltmak: الفرس "at" "السُّوَارِي" "süvari"
- 5-Harf azaltmak: ثَبَّت "kalıcılık" "فَهْرِسْت" "fihrist"
- 6-Hareke ve harf azaltmak: نَزَا "ablukayı yarmak" "نَزَوَانَ" "ablukayı yardı"
- 7- Hareke azaltmak ve harf eklemek: غَضِبَ "öfkeleni" "غَضِبِي" "öfkeli"
- 8- Harf azaltmak hareke ve eklemek: حَرَّمَ "mahrumiyet" "حَرَمَانَ" "yasak"
- 9-Harf ve hareke azaltıp bunların yerine başka harf ve hareke eklemek: النَّاقَةَ "dişi deve" "إِسْتَنْقَى" "dişi deve gibi oldu."
- 10-Hareke değişmesi: بَطَرَ "şımarıklık" "بَطْرًا" "şımarık"
- 11-Bir hareke azaltılırken bir harfle beraber başka bir hareke eklemek: الصَّرَبَ "vurmak" "اضْرَبَ" "vur"
- 12-Bir harf azaltılırken, başka bir harf eklemek: الرِّضَاعَةَ "emzirmek" "الرَّاضِعَ" "emziren"
- 13-Bir harfi azaltırken yerine başka bir harf ve hareke eklemek: الخَوْفَ "korku" "خَافَ" "korktu."
- 14-Hareke ve harf azaltmak ve sadece hareke artırmak: الوَعْدَ "söz" "عَدَ" "söz ver"
- 15-Hareke ve harf azaltmak ve başka bir harf eklemek: الْفَخَارَ "övünç" "أَفْتَحَرَ" "övündü"¹⁹

İştikâk-ı kebîr; bir kelimenin harflerinde takdim-tehir yapılarak ortak bir anlam paydası içinde yeni bir kelimenin elde edilmesidir. Buna kalb-i lugavî adı da verilir. Bu tür iştikâk genelde üçlü kelimelerde görülür. جذب ve جذب (çektii); جش ve شج (kırdı) gibi. Harflerin yerlerinin değişmesi ile yeni kelime kombinasyonlarının ortaya çıktığını ilk gösteren Halil b. Ahmet olmuştur; fakat o, bunu bir iştikâk yolu olarak

¹⁹ Soner , Gündüzöz, **Ag.e** s.32-33

görmemiştir. Öğrencisi Sîbeveyhi de hocasının yolundan gitmiş ve جذب ve جذب gibi fiillerin ortak bir kaynaktan türemesinin söz konusu olmadığını ve bunlardan birinin asıl, diğerinin fer kabul edilemeyeceğini belirtmiştir.²⁰

İbn Cinnî'nin ortaya attığı büyük iştikâk kuramına göre, kelimedeki harflerin sırasının değiştirilmesi ile yeni kelimeler türetilmektedir. İbn Cinnî bu kuramı iştikâk-ı ekber diye anmış, sonraki dilciler buna iştikâk-ı kebîr demişlerdir.

Modern Arap filolojisinde ise konu bir iştikâk türü olarak anılmaktan çok, bir ses olayı olarak değerlendirilmektedir. Batı'daki yaklaşım da budur. Türkiye'de Berke Vardar, günümüz Arap filolojisinde el-kalbu'l-mekânî olarak bilinen bu olguyu değişik adıyla anarak "anlamlı bir birimdeki ardışık seslerin yer değiştirmesi" olarak tanımlamaktadır. Zeynep Korkmaz ise göçüşme (İng. Metathesis) olarak belirlediği terim için "kelime içindeki komşu veya uzak seslerin yer değiştirmesi" tanımını vermektedir. Korkmaz'a göre bu olay Türkçe'de ünsüzlerin birbiri ile karşılaşmasından doğan telaffuz zorluklarını giderme amacına dayanmaktadır.²¹

Arapçada kalb-ı mekânî olgusunun çeşitli nedenleri arasında söyleyiş kolaylığı sağlamak (tahfifu'l-lafz), sanat yapmak (tefennün) gibi nedenler vardır. Fakat kalb-ı mekânînin çoğu defa rast gele olduğu da açıktır.

Türkçe'de köprü >körpü, karyola >kayrola, bulgur >burgul, ileri >ireli, lânet >nalet, ekşi >eşki şekilleri göçüşme örnekleri olarak sıralanabilir. Arapça يَيْس 'ümidini yitirdi' > أَيَسَ ; مَدَحَ 'övdü' > حَمَدَ gibi fiillerde de kalb-ı mekânî (göçüşme) vardır. Hatta tefsirciler arasında el-medhu ve'l-hamdu ahavân 'medih ve hamd kardeşler' sözü yaygındır. Kalb-ı mekânî günümüzde Arap lehçelerini standart Arapçadan ayıran en temel karakteristiklerdendir. Filistinliler, حَفَرَ الأَرْضَ 'toprağı kazdı' fiilini, فَحَرَهَا şeklinde kullanmaktadır. Kimi Araplar أُعْطِيَ yerine أُعْطِيَ demektedirler. Süriyelilerin, özellikle Beyrutluların إِجَاء yerine جَاء demeleri birer kalb-

²⁰ A.e.,s.49

²¹ A.e.,s.50

ı mekânîdir. Pek çok Arap oturdu anlamını gözeterek, قَعَدَ yerine عَقَدَ koca anlamında زَوْجَ yerine حَوْزَ demektir.²²

كان fiili ezdad sınıfındadır. Çünkü hem mazi hem de gelecek zaman anlamına gelmektedir.²³ İbn Düreyd gibi bazı dilbilimciler lehçe farklarından ortaya çıkan zıt anlamalı kelimelerin ezdad grubuna dâhil edilmemesi gerektiğini söylemişlerdir.²⁴ Corci Zeydan'a göre bazı kelimeler bazı edatlar lehçelerdeki kelime oluşumuna benzer bir şekilde türemiştir لن > لا أن , لم > لا أم ²⁵ Sadece farklı harfi cerr kullanılmasıyla da zıt anlamalı fiiller üretilebilmektedir; الی ile kayboldu علی fiili طلع ile geldi anlamında²⁶ رغب fiili في harfi ceri ile istedi anlamına gelirken عن harfi ceri ile yüz istemedi , yüz çevirdi anlamındadır.²⁷

İştikâk-ı ekber:

İştikâk-ı ekber, bir kelimenin harflerinden biri değiştirilerek yeni bir kelimenin elde edilmesidir. Yeni kelime değişime uğramamış harfler açısından kaynak kelime ile tam bir ortaklık, değişmiş harfleri açısından ise mahreç ve/veya sıfat ortaklığı içindedir. İki kelime ortak bir anlam paydasında da birleşirler. Buna ibdâl de denir.

²² A.e.,s.50

²³ Ebû'l-Fadl İbrahim.: **el-Ezdat**, Mecelletu Mecma'ı'l-Lugati'l-Arabiyye, Sayı:16, Kahire, 1964.s.71

²⁴ Çelebi,Muharrem.: **Arapçada Ezdâd Meselesi**, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi , İzmir, 1987.s.42

²⁵ Corcî Zeydan, **el-Felsefetu'l-Lugaviyye ve'l-Elfâzu'l-Arabiyye**, Matba'atu'l-Hilâl, Beyrut, 1904.s.35

²⁶ Muhammed Huseyn Âl Yâsin.: **Selâsetu Nusûs fi'l-Ezdâd**,Âlemu'l-Kutub,Bağdat1417/1996.s17

²⁷ Ahmedî, Musâ b.Muhammed b. el-Meleyânî, **Mu'cemu'l-Ef'âli'l-Mute'addiye bi Harfin**, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, Beyrut,1986.s.130

İbn Cinnî'nin iştikâk-ı ekber dediği olgu sonraki dilcilerce kebîr olarak anıldığı gibi, onun tesâkub dediği olgu da Sekkâkî (ö.626/1229) ve hocası Hâtimî tarafından literatüre iştikâk-ı ekber adı ile sokulmuştur. Tarih boyunca dilde yapı ve anlam bakımından birbirine yakın ve eşdeğer olan bir çok kelimenin ortaya çıkmasına yol açan bu tür dönüşümler için bedel-mebdûl, kalb-maklûb, muhavvel, mudâra'a, te'âkub-mu'âkabe-i'tikâb, nezâir gibi kelimeler de kullanılmıştır. Buna göre فَطَعَ ve فَطَع fiilleri kesmek anlamında birleşirler. فَطَعَ ve فَطَع fiilleri yarmak anlamında birleşirler. Üçüncü harf kelimelerdeki ortak anlamı her kelimeye özgü bir nüansla sınırlar.²⁸

Gerçekte kimi dilcilerin kebîr, kimilerin ekber ve başka adlarla andıkları bu ses değişim olgusuna bir iştikâk türü olarak değilse de, ibdâl adıyla ilk temas eden kişi, 'Abdu'l-Melik b. Kureyb el Asma'î (ö.216/831)'dir. İbnu's-Sikkît (ö.244/858) de kitabına el-Kalb ve'l-İbdâl adını verirken aynı terimi kullanmıştır. Aynı şekilde 'Abdurrahman ez-Zeccâcî (ö.340/951) el-İbdâl ve'l-Mu'âkabe adıyla kitaplar yazmışlardır. "İbdâlin her harfle yapılabildiği görüşü az da olsa taraftar bulmakla beraber genel kabul bunun belli harflere özgü olduğu şeklindedir. Bu harflerin sayısı İbn Cinnî'ye göre on bir olup Mekkî b. Ebî Tâlip ve onun görüşüne katılanlar bunlara lâm harfini de ekleyerek sayıyı on ikiye çıkarırlar ki, bu harfler; طال يوم أجدته 'Ona uzun bir gün boyu yardım ettim.' cümlesinde bir araya getirilmiştir. İbn Mâlik et-Tâ'î (ö.672/1271), Elfiyye'sinde bu harfleri dokuz olarak tesbit etmiş ve هذأت موطينا 'şaşkıma yola soktum' cümlesinde toplamıştır. Ona göre bunların dışındaki harflerle yapılmış ibdâl şâzdır.²⁹

ıştikâk-ı kubbâr (naht):

İştikâk-ı kubbâr (naht), bir veya daha çok harfleri düşürülerek iki veya daha çok kelimenin lafız ve anlam uygunluğu içinde yeni bir kelime oluşturmak üzere birbirlerine katılmasıdır. Naht aslında bir 'kısaltma' işlemidir ve buna Batı dillerinde de rastlanmaktadır. İngilizce'de breakfast ve lunch kelimelerinden brunch bu şekilde türetilmiştir.

²⁸ Soner , Gündüzöz, **Ag.e.** s.52

²⁹ **A.e.**,s.53

Gelenekte nahtın semâî olduğu konusunda ihtilaf yoktur. Mısır Dil Kurumu ise zaruret durumlarında bir türetme şekli olarak nahta başvurulabileceği kararını almıştır. Kadîm ve müvelled Arapçada menhût kelimelerin sayısı yüzü geçmemektedir. Ramsîs Curcis, bunları bir cetvel halinde ortaya koymuştur.

Nahtı bir türetim yolu olarak kullanma konusunda çağdaş dilciler üç gruba ayrılmışlardır. Bna göre Anistâs Mârî el-Kermelî ve Mustafa Cevâd gibi dilciler, nahtı önemli bir referans olarak görmemektedirler. Bu görüş yanlılarına göre Abbâsî döneminde yoğun şekilde bilimlari Arapçalaştırma faaliyetine girişilmesine rağmen, dönemin bilim adamları naht yolunu benimsememişlerdir. Dolayısıyla günümüzde de yeni kavramlar, nahta itibar etmeden karşılanabilir. Bu konuda diğer bir gerekçe: Naht çok sık kullanılan kelimelerde görülen bir olgudur. Yeni kavramlarda bu olgudan yararlanılması nahtın tabiatına aykırıdır. Üstelik naht kelimeleri yoğun bir sistem olarak bazen kökleri o kadar tanınmaz bir hâle sokar ki, tıp gibi alanlardaki terimlerin bu yolla karşılanması anlam kapanıklığına yol açabilir.

Bu görüş yanlılarına göre gelenekte menhût olduğu ileri sürülen pek çok kelimedede yanlış kökenleme yapılmıştır. Dilcileri bu yanlışlığa sürükleyen temel iki nedenden bahsedilebilir. Bunlardan en önemlisi dilcilerin Arapçadaki kelimeleri en az üç ve hatta ilk aşamada iki harfli saymalarıdır. Bu düşünceyle dilciler, dört, beş harfli kelimelerin iki üçlü kökün kaynaştırılmasından kaynaklandığı yolunda temel bir ilkeye ulaşmışlardır. Bu inanç ziyâdetu'l-mebnâ ziyâdetu'l-ma'nâ 'ne kadar çok harf o kadar çok anlam' ilkesiyle beslenmiştir. Bu inancın tipik bir savunucusu olan İbn Fâris bu doğrultuda, بَطَّحَ 'yere kapaklandı' fiilini zemini düzeltti anlamlarındaki بطح ve بطط fiillerine bağlamıştır.³⁰ İbn Cinni, "ما قيس على كلام" (Arapçada kıyasta kullanılan her kelime arapçanın bir parçasıdır.) görüşündedir.³¹

³⁰ A.e.,s.71-72

³¹ İbn Cinnî.: Ebû'l-Feth 'Osman, **el-Hasâis**,nşr.Muhammed Ali En-Neccar, Kahire, 1952-56, I s..357

Naht-ı fi'li: Cümlede bulunan dedi (kâle) gibi bir fiilin mef'ûlünün ya da cümlenin anlamını yansıtacak birkaç kelimenin bir fiil oluşturacak şekilde birleşmesidir. Örneğin **قال بأبي أنت** “Babam sana feda olsun dedi” cümlesinden aynı anlam ifade edecek şekilde **بأبأ** fiili elde edilmiştir. Menhût fiil, cümledeki **بأ** harfi cerinin ve babam anlamındaki **أبي** kelimesinin **أب** harfleri ve **أنت** zamirinin hemzesinin birleşiminden oluşmuştur. Naht-ı fi'li'nin kalıbı **فعلل** kalıbıdır. Bu kalıpta geçmişte olduğu gibi günümüz Arapça'sında da çokça fiil türetilmektedir. Klâsik Arapçada menhût fiiller ve dayandıkları şekillere şunlar örnek verilebilir:

حَوْلَقَ ‘La havle > **قال لا حول ولا قوة إلا بالله**; **سُبْحَلَ** ‘Süphanallah dedi’; **قال سُبْحَانَ اللَّهِ** ve lâ kuvvete dedi’ **‘Allah bana yeter dedi’**; **تَكَلَّمَ مِنْ بَرَقٍ لَا مَطَرٍ فِيهِ**; **بَرَقِيلَ** ‘palavra attı’³²

Çağdaş dilcilerden Subhi Salih ise, konuyla ilgili olarak şu sözleri söylemektedir: "Menhut kelimedede harfler bir araya getirilirken bu harflerin birbiriyle uyumuna ve türetilen kelimenin Arapça kurallarına ve kalıplarına uygun olarak alınmasına dikkat edilmelidir. Bu şartların sağlanmasıyla, diğer türetme yöntemlerinde olduğu üzere, naht yöntemiyle Üretme, Arapçanın zenginleştirilmesi için ve çok güzel bir araç kabul edilebilir. Kelimenin yapısı ve Arapçanın sağlam dokusu bozulmadığı takdirde bu yöntem, söz söyleme üslupları yenilenmesi konusunda da mükemmel bir yöntem olabilir."³³

Anlambilimle ilgili yapılacak araştırmalarda en esaslı farkındalık; her an değişen dünyayı doğrudan doğruya algılayamayacağımızın farkında oluşturmaktır. Bu ise hiçbir kelimenin bir şeyi tam olarak temsil edemeyeceği; zira şeylerin dinamik, kelimelerin ise durağan olduğu varsayımının esasıdır.³⁴

³² Soner, Gündüzöz, **Ag.e**,s.73

³³ Subhi Salih, **Dirâsat** s., 274.

³⁴ John C.Condon: **Kelimelerin Büyülü Dünyası Anlambilim Ve İletişim**, İnsan yayınları, İstanbul, 1995.s28-29

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. RUBAİ MÜCERRED FİLLER

1.1.1. “El-Mucemu’l -Vasit” te Geçen Rubai Mücerred Fiiller Ve Anlamları:

Arapça yeni kelimeler doğurabilme gücü olan bir dildir.³⁵ Orta çaplı bir sözlük olan Muhît’ te Arapçadaki sülâsilerin sayısı 4180 dir.³⁶ El-Mucemu’l –Vasit içerisinde mülhaklar sayılmadığında bulunan rubai mücerredlerin sayısı 623 tür.

بأبأ:Konuşurken ب harfini tekrarlardı ya da çocuk Baba dedi.³⁷

بأدل: Vücudunun çıkıntılı kısımlarındaki sarkık etler sallanacak şekilde yavaşça yürüdü.³⁸

بجج:Çocuğuyla konuşarak okşadı.³⁹

بجح:Refah içinde yaşadı.⁴⁰

بحثر:Düzenli olan bir şeyi dağıttı düzenini bozdu.⁴¹

بحدل:Omuzu eğik vaziyette hızlı bir şekilde yürüdü.⁴²

بحشل:Zenci dansı yaptı (zenci dansını icra etti).⁴³

³⁵ Hâmid Sâdık Kunejbî, **el-‘Alâka beyne’l-Mustalah ve’l-Lafzi’l-Hadârî**, Mecelletu Mecma’-i’l-lugati’l-‘Arabiyyeti’l-Ürdünî, sayı:45, Amman, 1413.s.92

³⁶ Muhammed Ferîd Ebû Hadîd, **Takrîru Levneti’l-Ammiyye ve’l-Fushâ**, Mecelletu Mecma’-i’l-Luga-ti’l-‘Arabiyye, sayı:7,Kahire,1953.s.226

³⁷ İbrâhim, Mustafa,v.d., **el-Mu’cemü’l-vasit**, İstanbul, Çağrı Yayınları, 1996. s. 36

³⁸ A.e.,s.36

³⁹ A.e.,s.38

⁴⁰ A.e.,s.39

⁴¹ A.e.,s.40

⁴² A.e.,s.40

بخبج: Ögle vakti sıcaktan dolayı yürümeyip bir yere sığındı. ⁴⁴

بختر: Kendini beğenmiş biri gibi yürüdü. ⁴⁵

بخدج: Ayakları arasındaki mesafeyi açarak yürüdü. ⁴⁶

بخنق: Kadına başörtüsünü giydirdi.(البخنق) ⁴⁷

بذرق: Korudu.Şair Mütenebbi'den yolculuğa çıkarken koruma alması istenildiğinde: “أبذرق ومعى سيفى” “Kılıcım yanımdayken mi korunacağım” ⁴⁸

برأل: (Horoz)Boynundaki tüyleri dövüş hazırlık için kabarttı.(Adam)Kötülük yapmak için hazırlandı. ⁴⁹

بربر: (Kova) suyun içinde ses çıkardı. ⁵⁰

برجم: Söz kaba oldu. ⁵¹

برذن: (At) yabancı atlar gibi yürüdü . ⁵²

برسم: Akciğer zarı iltihabına yakalandı meçhul kullanım (البرسام: Akciğer zarı iltihabı). ⁵³

برشق: Eti paramparça etti. ⁵⁴

برشم: : Suratını astı üzüntülü olduğunu gösterdi .(Birine Gözlerini dikerek bakmayı sürdürdü) ⁵⁵

برطل: Rüşvet verdi. ⁵⁶

⁴³ A.e.,s.40

⁴⁴ A.e.,s.40

⁴⁵ A.e.,s.41

⁴⁶ A.e.,s.41

⁴⁷ A.e.,s.42

⁴⁸ A.e.,s.45

⁴⁹ A.e.,s.46

⁵⁰ A.e.,s.46

⁵¹ A.e.,s.47

⁵² A.e.,s.48

⁵³ A.e.,s.49

⁵⁴ A.e.,s.49

⁵⁵ A.e.,s.49

برطم : Gece karardı. (kişi sinirden dudaklarını sarkıttı.)⁵⁷

برغل: Suya yakın yere (برغیل) yerleşti.⁵⁸

برقش : (Bir şeyi) çeşitli renklerle süsledi nakşetti⁵⁹

برقط : (Biri)Dizlerini açarak elleri üzerine oturdu (bir şeyi) dağıttı.(Sözü) düzensiz bir şekilde ağzından çıkardı.⁶⁰

برقع:(Kadın) yüzünü (برقع) ile örttü.⁶¹

بركع : Dizleri üstüne düştü/ dört ayak üzerinde durdu.⁶²

برنق : Bir şeyi (برنیقی ile-keten tohumundan elde edilmiş bir tür boya)boyadı.

63

برهم : Birine gözünü kırpmadan sürekli baktı.⁶⁴

برهن : (Bir şeye) علی ile delil getirdi.⁶⁵

بروذ:Resme çerçeve yaptı.⁶⁶

بسبیس:Hızlıca yürüdü.⁶⁷

بستر : Sütü pastörize etti.⁶⁸

بسمل : Bismillah dedi.⁶⁹

⁵⁶ A.e.,s.50

⁵⁷ A.e.,s.50

⁵⁸ A.e.,s.50

⁵⁹ A.e.,s.51

⁶⁰ A.e.,s.51

⁶¹ A.e.,s.51

⁶² A.e.,s.52

⁶³ A.e.,s.53

⁶⁴ A.e.,s.53

⁶⁵ A.e.,s.53

⁶⁶ A.e.,s.53

⁶⁷ A.e.,s.55

⁶⁸ A.e.,s.55

⁶⁹ A.e.,s.57

بصص : Beklenti içinde olduğundan veyasahibine yaltaklanmak için kuyruk salladı.⁷⁰

ببط: (البط) Kaz ses çıkardı.⁷¹

بظرم: Kişi kızdığı için üst dudağını kaldırıp uzattı.⁷²

بعبع: (Su) kabından aralıksız olarak boşalırken çıkardığı ses.⁷³

بعثر: (Bir şeyi) dağıttı.⁷⁴

بعزق : Bir şeyi kendi yerinden başka bir yere dağıttı.⁷⁵

ببيق: (Tencere) içindeki kaynayınca tıkırdadı.⁷⁶

بكبك : Bir şeyi sarstı. Birbiri üzerine attı.⁷⁷

ببلبل: Bir eşyayı ayırdı ve dağıttı.⁷⁸

بلدح : Yorgun düştü.⁷⁹

ببدم: Korkudan sustu.⁸⁰

بلور: Meseleyi vuzuha kavuşturdu.⁸¹

بلسم: Başını önüne eğdi ve yüzünü buruşturdu.⁸²

بلطح: Yere uzandı.⁸³

⁷⁰ A.e.,s.59

⁷¹ A.e.,s.60

⁷² A.e.,s.62

⁷³ A.e.,s.62

⁷⁴ A.e.,s.62

⁷⁵ A.e.,s.63

⁷⁶ A.e.,s.65

⁷⁷ A.e.,s.66

⁷⁸ A.e.,s.67

⁷⁹ A.e.,s.67

⁸⁰ A.e.,s.67

⁸¹ A.e.,s.67

⁸² A.e.,s.69

⁸³ A.e.,s.69

بلفع:(Ülke) fakir düştü. ⁸⁴

بندق: Bir şeyi tüfek yaptı Birine dik dik baktı. ⁸⁵

بهتر: Yalan söyledi. ⁸⁶

بهدل: Hızlıca yürüdü. ⁸⁷

بهرج: Bir şeyi mubah kıldı. ⁸⁸

بهرم: Bir Şeyi safran ile iyice yedirerek boyadı. ⁸⁹

بهصل: Birinin malını mülkünü elinden aldı. ⁹⁰

بهنس: Gururla yürüdü. ⁹¹

بيدر: Buğdayı Harman yerine yığmak istiflemek. ⁹²

بيقر: Bir yerden başka bir yere hicret etmek. ⁹³

تأتأ: Konuşurken ت harfini tekrarlardı. ⁹⁴

تتتب : Yaşlandı. ⁹⁵

تحتج: Bir şeyi hareket ettirdi. ⁹⁶

تخنخ : Aksanından dolayı sözü anlaşılmadı kapalı oldu. ⁹⁷

تريس : Kapıyı kapattı. ⁹⁸

⁸⁴ A.e.,s. 70

⁸⁵ A.e.,s.71

⁸⁶ A.e.,s.73

⁸⁷ A.e.,s.73

⁸⁸ A.e.,s.73

⁸⁹ A.e.,s.73

⁹⁰ A.e.,s.47

⁹¹ A.e.,s.74

⁹² A.e.,s.78

⁹³ A.e.,s.79

⁹⁴ A.e.,s.80

⁹⁵ A.e.,s.81

⁹⁶ A.e.,s.82

⁹⁷ A.e.,s.82

ترتر : Beden/söz gevşedi. Konuşurken aşırıya kaçtı. ⁹⁹

ترجم : Sözü açıkladı. ¹⁰⁰

ترمس : Savaş veya kargaşadan dolayı bir yerde bulunmadı. ¹⁰¹

تعنت: Hayvan kuma battı. ¹⁰²

تغنىغ : (Konuşmacının)Konuşması dişleri düştüğü için duyulmadı. ¹⁰³

تغنىف : (Bir Şey)temiz olduktan sonra kirlendi. ¹⁰⁴

تكتك : (At)sanki bir dikene veya ateşe basıyormuş gibi yürüdü. ¹⁰⁵

تلتل : Sert bir şekilde yürüdü,bir şeyi şiddetle hareket ettirdi. ¹⁰⁶

تمتم : Kekeledi. ¹⁰⁷

تنتل: Yumurta bozuldu. ¹⁰⁸

ثأأ : Öfke dindi. ¹⁰⁹

تجئج:(Suyu)akıttı ve döktü. ¹¹⁰

ثرثر: Gevezelik etti. ¹¹¹

ثرمد : Yemeği kötü yaptı. ¹¹²

⁹⁸ A.e.,s.83

⁹⁹ A.e.,s.83

¹⁰⁰ A.e.,s.83

¹⁰¹ A.e.,s.84

¹⁰² A.e.,s.85

¹⁰³ A.e.,s.85

¹⁰⁴ A.e.,s.85

¹⁰⁵ A.e.,s.86

¹⁰⁶ A.e.,s.86

¹⁰⁷ A.e.,s.88

¹⁰⁸ A.e.,s.89

¹⁰⁹ A.e.,s.92

¹¹⁰ A.e.,s.94

¹¹¹ A.e.,s.95

¹¹² A.e.,s.95

ثرمل: Yemeği güzelce yiyemedi .Yemek yerken ellerini ve etrafını kirletti.¹¹³

ثعنع:Kişi konuşurken peltek olduğundan ث ve ع harfleri baskın çıktı.¹¹⁴

ثعجر : Su ve benzerlerini döktü.¹¹⁵

ثعنع: (Çocuk)Bir şeyi dişleri bitmeden ısırıldı.¹¹⁶

ثأأ: Deveye su içmesi için gel gel dedi.¹¹⁷

ثبب: (Kişi) şişmanladı.(Kişi)ibadet için yeryüzünde seyahat etti.¹¹⁸

ثبث: Şimşegin parıltısı uzadı.¹¹⁹

ثبج: Acele etti.¹²⁰

ثبدر: Birini yıktı ve yuvarladı.¹²¹

ثبدل: (Kişi) fakirlikten sonra zengin oldu.¹²²

ثبفل: Birini yere yıktı ve attı.¹²³

ثبجر: (Deve) bunaldığında sesini boğazında tekrarladı.¹²⁴

ثبجم: Yemeğin tamamını yedi.¹²⁵

ثبرب: Sağ eliyle yiyip sol eliyle başkalarının yemesini engelleyerek yemeğin hepsini yedi.¹²⁶

¹¹³ A.e.,s.95

¹¹⁴ A.e.,s.96

¹¹⁵ A.e.,s.96

¹¹⁶ A.e.,s.96

¹¹⁷ A.e.,s.103

¹¹⁸ A.e.,s.104

¹¹⁹ A.e.,s.107

¹²⁰ A.e.,s.107

¹²¹ A.e.,s.107

¹²² A.e.,s.107

¹²³ A.e.,s.108

¹²⁴ A.e.,s.114

¹²⁵ A.e.,s.115

¹²⁶ A.e.,s.116

جرم: Kişi acele etti ve çok konuştu.¹²⁷

جرمز: Parmakları birbiri arasına getirerek ellerini birleştirdi.¹²⁸

جعبر: Birini yere serdi.¹²⁹

جمعع: Devenin gürültüsü arttı.¹³⁰

جفجف: Yeni bir elbise vb. hareket ettiğinde ses çıkarması.¹³¹

جلجل: Bulut hareket ettiğinde ve gök gürlediğinde ses çıkarması.¹³²

جلفط: Su geçirmemesi için Geminin levhalarının arasını kapadı ve katranladı

133

جلهز: Bildiği halde bir şeyi gizledi.¹³⁴

جمجم: Kişi sözünü açıklamadı.¹³⁵

جمهر: Bir şeyi topladı.¹³⁶

جهجه: Kahramanlar savaşta nara attılar.¹³⁷

جورب: Çorap giydirdi.¹³⁸

حأحأ: (Eşeği)Ha ha diyerek yürüttü.¹³⁹

جججب: Kötü beslenmeden ötürü zayıfladı.¹⁴⁰

¹²⁷ A.e.,s.116

¹²⁸ A.e.,s.117

¹²⁹ A.e.,s.124

¹³⁰ A.e.,s.124

¹³¹ A.e.,s.126

¹³² A.e.,s.128

¹³³ A.e.,s.130

¹³⁴ A.e.,s.132

¹³⁵ A.e.,s.133

¹³⁶ A.e.,s.137

¹³⁷ A.e.,s.141

¹³⁸ A.e.,s.146

¹³⁹ A.e.,s.150

¹⁴⁰ A.e.,s.151

حثرم: (Kişinin)dudağı kalın oldu.¹⁴¹

حجج: Bir şeye gücü yetmedi ve o şeyden el çekti.¹⁴²

حذفر: Bir şeyi doldurdu.¹⁴³

حذلق: Kendisinde bulunandan daha fazla uyanık olduğunu iddia etti.¹⁴⁴

حذلم: Yuvarlanır gibi acele etti.¹⁴⁵

حرجل: Sağa sola koştu.¹⁴⁶

حرجم: Hayvanları birbirinin yanına gönderdi ve topladı.¹⁴⁷

حردب: (Kişi) Çevik ve aceleci oldu.¹⁴⁸

حرقص: Yürüyüş veya konuşmaları birbirine yakın oldu.¹⁴⁹

حرمدم: Bir işte cedelci ve inatçı oldu.¹⁵⁰

حرمز: Lanet etti.¹⁵¹

حزحز: Bir şeyi yerinden oynattı.¹⁵²

حسبل: "Hasbiyallah" dedi.¹⁵³

حسحس: Acı çekti ve acı çektiğini izhar etti.¹⁵⁴

حشحش: Topluluk kalkmak için birbirine girerek harekete geçti.¹⁵⁵

¹⁴¹ A.e.,s.156

¹⁴² A.e.,s.157

¹⁴³ A.e.,s.162

¹⁴⁴ A.e.,s.163

¹⁴⁵ A.e.,s.163

¹⁴⁶ A.e.,s.165

¹⁴⁷ A.e.,s.165

¹⁴⁸ A.e.,s.165

¹⁴⁹ A.e.,s.168

¹⁵⁰ A.e.,s.169

¹⁵¹ A.e.,s.169

¹⁵² A.e.,s.170

¹⁵³ A.e.,s.171

¹⁵⁴ A.e.,s.172

حشرج:Nefesini boğazında verip aldı.¹⁵⁶

حصحص:Bağlanmış gibi yürüdü.¹⁵⁷

حصرم:Cimri oldu.¹⁵⁸

حضم:Konuşurken hata yaptı fasih olmadı.¹⁵⁹

ححفح: Kuş kanat çırparken duyulan ses.¹⁶⁰

حلحل:Bir şeyi hareket ettirip yerinden çıkardı.¹⁶¹

حلقم:Hurmanın olgunlaştığı görüldü.¹⁶²

حلقن: Aynı anlam.¹⁶³

حلمح: At veya beygir yüksel olmayan bir ses çıkardı.¹⁶⁴

حملج:İpi sağlamca eğirdi.¹⁶⁵

حملك:İki gözünü sonuna kadar açtı.¹⁶⁶

حنبل: Terlik giydi.¹⁶⁷

حنجر:Hayvanı boğazladı.¹⁶⁸

حنظل:Ağacın meyvesi acı oldu.¹⁶⁹

¹⁵⁵ A.e.,s.175

¹⁵⁶ A.e.,s.175

¹⁵⁷ A.e.,s.178

¹⁵⁸ A.e.,s.179

¹⁵⁹ A.e.,s.181

¹⁶⁰ A.e.,s.184

¹⁶¹ A.e.,s.191

¹⁶² A.e.,s.193

¹⁶³ A.e.,s.193

¹⁶⁴ A.e.,s.195

¹⁶⁵ A.e.,s.199

¹⁶⁶ A.e.,s.199

¹⁶⁷ A.e.,s.201

¹⁶⁸ A.e.,s.202

¹⁶⁹ A.e.,s.203

حنكل: Yürüyüşü ağırlaştı ve yavaşladı.¹⁷⁰

حوتك: Engelli gibi yürüdü.¹⁷¹

حوصل: Kuş kursağını doldurdu.¹⁷²

حوقل: İki eliyle beline dayandı.¹⁷³

حولق: La havle dedi.¹⁷⁴

حيجم: Adam gizlice konuştu.¹⁷⁵

حيعل: Müezzin hayyealessalah dedi.¹⁷⁶

خخبب: Bir şey sarktı pörsüdü.¹⁷⁷

ختعر: Yok oldu bozulup gitti.¹⁷⁸

خثعم: Bir şeyi kan ile kirletti.¹⁷⁹

خججج: (Kişi)içinde olanı gizledi.¹⁸⁰

حذرف: (Hayvan) hızlandı.¹⁸¹

خربش: Bir şeyi ifsat etti.¹⁸²

خربص: (Şeyleri) birbirinden ayırdı.¹⁸³

خربق: Yürürken hızlandı.¹⁸⁴

¹⁷⁰ A.e.,s.204

¹⁷¹ A.e.,s.204

¹⁷² A.e.,s.207

¹⁷³ A.e.,s.208

¹⁷⁴ A.e.,s.210

¹⁷⁵ A.e.,s.210

¹⁷⁶ A.e.,s.212

¹⁷⁷ A.e.,s.214

¹⁷⁸ A.e.,s.218

¹⁷⁹ A.e.,s.219

¹⁸⁰ A.e.,s.219

¹⁸¹ A.e.,s.222

¹⁸² A.e.,s.223

¹⁸³ A.e.,s.223

خرخر: Su akarken önüne bir engel çıktığında çıkardığı ses.¹⁸⁵

خردل: Hurmanın tozu çok oldu.¹⁸⁶

خرذل: Aynı anlam farklı telaffuz.¹⁸⁷

خرشف: (Topluluk) harekete geçti ve sözleri birbirine karıştı.¹⁸⁸

خرشم: (Adam) yüzünü çirkinleştirdi.¹⁸⁹

خرطم: Hortumuna vurdu ve acıttı.¹⁹⁰

خرقل: Ok yaydan fırladı.¹⁹¹

خرمش: (Kitabı ya da işi) karmakarışık etti.¹⁹²

خرمل: Devenin yünü şişmanlıktan dolayı sarktı.¹⁹³

خرنف: Kılıçla birine vurdu.¹⁹⁴

خرنق: (Taze ,genç tavşanlar الخرائق) bir yerde çok miktarda oldu.¹⁹⁵

خرزب: (Söz) karışık ve kusurlu oldu.¹⁹⁶

خرزج: (Koyun vb) topal oldu.¹⁹⁷

خرزل: Sırtlanlar kendilerinde topallık varmış gibi yürüdü.¹⁹⁸

¹⁸⁴ A.e.,s.223

¹⁸⁵ A.e.,s.225

¹⁸⁶ A.e.,s.225

¹⁸⁷ A.e.,s.225

¹⁸⁸ A.e.,s.227

¹⁸⁹ A.e.,s.227

¹⁹⁰ A.e.,s.228

¹⁹¹ A.e.,s.230

¹⁹² A.e.,s.230

¹⁹³ A.e.,s.230

¹⁹⁴ A.e.,s.230

¹⁹⁵ A.e.,s.230

¹⁹⁶ A.e.,s.231

¹⁹⁷ A.e.,s.231

¹⁹⁸ A.e.,s.232

خزلب: (Et veya ipi) paramparça etti.¹⁹⁹

خشخش: (Silah ve benzeri) hareket ettirildiğinde çıkan ses.²⁰⁰

خضض: (Bir şeyi) Hareket ettirdi ve titretti.²⁰¹

خضرع : (Cimrinin) düşmanlığı azaldı. ²⁰²

خضرف : Cildi yaşlandı ve lop lop oldu.²⁰³

خضرم: (Kulağın) bir tarafını ya da yarısını kesti.²⁰⁴

خخفف: Bir şey hareket ettirildiğinde duyulan ses.²⁰⁵

خخقق: (Zift vb.)kaynadığında çıkardığı ses²⁰⁶

خلخل: (Bir Şeyi) birleşik olmayacak şekle getirdi ayrı ayrı yaptı.²⁰⁷

خنبس: Ganimet pay etti.²⁰⁸

خنخن: Kişi Burnunda konuştu .²⁰⁹

خندق: Hendek eşti.²¹⁰

خنزر: Domuzluk yaptı.²¹¹

خنفس: Bir topluluğu sevmedi onlardan hoşlanmadı.²¹²

دأدا: Son derece hızlı koştu.²¹³

¹⁹⁹ A.e.,s.232

²⁰⁰ A.e.,s.235

²⁰¹ A.e.,s.239

²⁰² A.e.,s.241

²⁰³ A.e.,s.241

²⁰⁴ A.e.,s.241

²⁰⁵ A.e.,s.246

²⁰⁶ A.e.,s.247

²⁰⁷ A.e.,s.248

²⁰⁸ A.e.,s.258

²⁰⁹ A.e.,s.258

²¹⁰ A.e.,s.258

²¹¹ A.e.,s.259

²¹² A.e.,s.259

دبب: Bağırdı gürültü çıkardı.²¹⁴

دحدر: (Bir şeyi)Yuvarladı.²¹⁵

دحرج: (Bir şeyi)Yuvarladı.²¹⁶

²¹⁷Yukarıda geçen iki fiil gibi Aynı ayrı kullanılırken ortak bir anlamda aynı anlama gelen, kökleri farklı iki kelimededen her birine müteradif (eşanlımlı)denir.

دحقب: (Kişiyi) Arkasından çok şiddetli bir şekilde itti.²¹⁸

دحلق: Karnı şişti.²¹⁹

دحمس: (Gece) zifiri karanlığa boğuldu.²²⁰

دحمل: (Bir şeyi)Yuvarladı.²²¹

دخدر: (Bir şeyi دخدار = الذهب ile kaplamak.²²²

دخرص: Bir işi açıkladı. ²²³

دخمس: Birine istediği şeyi açıklamadı.²²⁴

دريج: (Bir şey ya da insan) Zorluktan sonra kolaylaştı rahatladı.²²⁵

دريج: (Kişi)Başını eğdi ve beli eğildi.²²⁶

²¹³ A.e.,s.269

²¹⁴ A.e.,s.272

²¹⁵ A.e.,s.272

²¹⁶ A.e.,s.273

²¹⁷ Alî el Cârîm.: **Teraduf**, Mecelletu Mecma'î'l-Lugati'l-Arabiyye-ti'l- Melekî , sayı: 1, Kahire, 1353/1934.s.304

²¹⁸ A.e.,s.273

²¹⁹ A.e.,s.273

²²⁰ A.e.,s.273

²²¹ A.e.,s.273

²²² A.e.,s.274

²²³ A.e.,s.274

²²⁴ A.e.,s.275

²²⁵ A.e.,s.277

²²⁶ A.e.,s.277

دربخ: (Kişi)Başını eğdi ve beli eğildi.²²⁷

دربص: Korkudan dolayı sustu.²²⁸

دربل: Davula vurdu.²²⁹

دردب: Rahatsız oldu ve titredi.²³⁰

دردر: (Su) Vadinin derinliklerinden fişkıırken çıkardığı ses.²³¹

دروش: Dervişlik yaptı.²³²

درفس: Devenin bir çeşidine(درفاس)bindi.²³³

درفع: Hızlı bir şekilde gitti.²³⁴

درفل: Hızlı bir şekilde gitti.²³⁵

درمج: Süründü.²³⁶

درمك: Koştı ve acele etti.²³⁷

درهم: Ebegümececinin yaprağı dirhem gibi oldu (dirhem kalınlığında olduğunda söylenir).²³⁸

دعثر: (Birini) devirip helak etti.²³⁹

دعدع : Eğrilerek ve yavaşça koştı.²⁴⁰

²²⁷ A.e.,s. 277

²²⁸ A.e.,s.277

²²⁹ A.e.,s.277

²³⁰ A.e.,s.278

²³¹ A.e.,s.278

²³² A.e.,s.280

²³³ A.e.,s.281

²³⁴ A.e.,s.281

²³⁵ A.e.,s.281

²³⁶ A.e.,s.282

²³⁷ A.e.,s.282

²³⁸ A.e.,s.284

²³⁹ A.e.,s.285

²⁴⁰ A.e.,s.285

دعرم : Telaş içinde acele ederek adımlarını küçülttü. ²⁴¹

دعرج : Gitme gelme hususunda tereddüt yaşadı. ²⁴²

دغدغ : Birinin koltuk altına veya karnına dokunup harekete geçmek. ²⁴³

دغرق : (Suyu) bolca dökmek. ²⁴⁴

دغفق : (Yağmur) başlangıçta çok şiddetlendi. ²⁴⁵

دغمر : (Kişi) Haberi karıştırdı. ²⁴⁶

دغدف : Hızlıca defa vurdu. ²⁴⁷

دقدق : (Topluluk) savaş için her taraftan toplandı. ²⁴⁸

دكدك : (Çukur)u toprakla doldurdu. ²⁴⁹

دلدل : (Azalarını) yürürken harekete ettirdi. ²⁵⁰

دلمص : Bir şeyi parlattı. ²⁵¹

دمدم : Birine kızdı, bir kavmi helak etti. ²⁵²

دمشق : Bir hususta ecele etti. ²⁵³

دمقس : Bir şeyi دِمَقْس ile (bir tür ipek) dikti. ²⁵⁴

دملج : Bir şeyi bir araya getirdi ve düzleştirdi. ²⁵⁵

²⁴¹ A.e.,s.286

²⁴² A.e.,s.287

²⁴³ A.e.,s.287

²⁴⁴ A.e.,s.287

²⁴⁵ A.e.,s.287

²⁴⁶ A.e.,s.288

²⁴⁷ A.e.,s.288

²⁴⁸ A.e.,s.290

²⁴⁹ A.e.,s.291

²⁵⁰ A.e.,s.292

²⁵¹ A.e.,s.295

²⁵² A.e.,s.296

²⁵³ A.e.,s.296

²⁵⁴ A.e.,s.297

دملق : Bir şeyin kırıxıklığını giderdi ve düzleştirdi.²⁵⁶

دملك : Bir şeyin kırıxıklığını giderdi ve döndürdü.²⁵⁷

دندن : Kişi duyulan ama anlaşılramayan bir sesle konuştu.²⁵⁸

دنفس : Zillet içinde itaat etmek için başını eğdi.²⁵⁹

دنقع : Adam fakir düştü.²⁶⁰

دهدق : Et parçası tencerede kaynarken bir yükselip bir alçaldı.²⁶¹

دهدم : Binayı yıkıp (parçalarının) altını üstüne getirdi.²⁶²

دهده : Taşı yuvarladı. Bir şeyin altını üstüne getirdi.²⁶³

دهرج : Yürürken acele etti.²⁶⁴

دهشر : Dövüşte erken davrandı.²⁶⁵

دهقن : Kişinin malı fazla oldu.²⁶⁶

دهمج : Adam ya da deve yürürken adımlarını yaklaştırdı.²⁶⁷

دهمس : İşi örttü gizledi.²⁶⁸

دهمق : Bir konuda acele etti.²⁶⁹

²⁵⁵ A.e.,s.297

²⁵⁶ A.e.,s.297

²⁵⁷ A.e.,s.297

²⁵⁸ A.e.,s.298

²⁵⁹ A.e.,s.298

²⁶⁰ A.e.,s.299

²⁶¹ A.e.,s.299

²⁶² A.e.,s.299

²⁶³ A.e.,s.299

²⁶⁴ A.e.,s.299

²⁶⁵ A.e.,s.300

²⁶⁶ A.e.,s.300

²⁶⁷ A.e.,s.301

²⁶⁸ A.e.,s.301

²⁶⁹ A.e.,s.301

ذذب : Havada asılı olan şey hareket etti ve gidip geldi.²⁷⁰

ذذع : Rüzgar ağacı şiddetli bir şekilde hareket ettirdi.²⁷¹

ذذف : Kişi kibirlendi.²⁷²

ذابل : Sanki bir şeye yöneliyormuş gibi bir tarafına meylederek yürüdü.²⁷³

ذارأ : Göz bebeğini harekete geçirdi ve bakışını bir yere yoğunlaştırdı.²⁷⁴

ذرجج : Kişi Hareket etti ve zayıf düştü.²⁷⁵

ذرحح : Kişi istediği şeyin kararını veremedi.²⁷⁶

ذرزز : Yükü ağırlığı hareket ettirip düzeltilti.²⁷⁷

ذرشش : Kişi gevşedi deve çöktü.²⁷⁸

ذررصص : Bir mekanda sabit kaldı.²⁷⁹

ذررضض : Bir şeyi ince olmamak kaydıyla ovalayarak ufaladı. Ya da kırdı.²⁸⁰

ذرععب : Yağ damlayacak kadar şişmanladı.²⁸¹

ذرعبل : Ahmak bir kadınla evlendi.²⁸²

ذرعدد : Soru da ısrarcı oldu.²⁸³

ذرعرع : Bir şeyi hareket ettirdi ve sarstı.²⁸⁴

²⁷⁰ A.e.,s.309

²⁷¹ A.e.,s.312

²⁷² A.e.,s.312

²⁷³ A.e.,s.319

²⁷⁴ A.e.,s.319

²⁷⁵ A.e.,s. 330

²⁷⁶ A.e.,s.333

²⁷⁷ A.e.,s.341

²⁷⁸ A.e.,s.346

²⁷⁹ A.e.,s.348

²⁸⁰ A.e.,s.350

²⁸¹ A.e.,s.352

²⁸² A.e.,s.352

²⁸³ A.e.,s.353

رغرغ : Yaşam müreffeh oldu.²⁸⁵

رفرف : Kuş konmak üzerine konmak istediği şeyin etrafında kanat çıırttı.²⁸⁶

رقرق : Su veya benzeri sıvıları ince bir şekilde döktü.²⁸⁷

رمرم : Pislenmiş olmasından çekinmeden yere düşen yemek parçasını yedi.²⁸⁸

رههبل : Anlaşılamayan bir şekilde konuştu.²⁸⁹

رهدن : Dönerek yürüdü.²⁹⁰

رهره : Bir şeyin ışığı ve parlaklığı güzel oldu.²⁹¹

رهمس : Bir işi örttü gizledi.²⁹²

رأبر : Elbisenin dikiminde fazla iplik kaldı.²⁹³

رأبق : Bir şeyi (رأبق) cıva ile kaplamak.²⁹⁴

رأزأ : Erkek deve kuşu başını ve kuyruğunu kaldırarak hızlıca yürüdü.²⁹⁵

رأبرج : Bir şeyi güzelleştirdi ve süsledi.²⁹⁶

رأبرق : Elbiseyi sarı ya da kırmızıyla boyamak.²⁹⁷

رأحلف : Hızlı konuştu, bir şeyi yuvarladı.²⁹⁸

²⁸⁴ A.e.,s.353

²⁸⁵ A.e.,s.357

²⁸⁶ A.e.,s.359

²⁸⁷ A.e.,s.364

²⁸⁸ A.e.,s.372

²⁸⁹ A.e.,s.377

²⁹⁰ A.e.,s.377

²⁹¹ A.e.,s. 377

²⁹² A.e.,s.378

²⁹³ A.e.,s.387

²⁹⁴ A.e.,s.387

²⁹⁵ A.e.,s.387

²⁹⁶ A.e.,s.388

²⁹⁷ A.e.,s.388

²⁹⁸ A.e.,s.390

زحلق : Bir şeyi yuvarladı.²⁹⁹

زخرف : Bir şeyi tastamam süsledi.³⁰⁰

زرزر : Ses çıkardı.³⁰¹

زوزك : Kadın kıvırtarak yürüdü.³⁰²

زعزع : Bir şeyi şiddetle hareket ettirdi sarstı.³⁰³

زعفر : Bir şeyi زعفران ile boyadı.³⁰⁴

زعنف : Hizmetçi gelini süsledi.³⁰⁵

زغب : Elbisede tüy oluştu.³⁰⁶

زغذب : Kızdı ve soru sorarken insanlara eliyle işaret etti.³⁰⁷

زغرد : Kadın sevindiğinde sesini diliyle titreterek ses çıkardı.³⁰⁸

زغزغ : Bir şey hafifledi ve ileri fırladı.³⁰⁹

زغرف : Rüzgar geçip giderek esti.³¹⁰

زقرق : Kuş ses çıkardı.³¹¹

زكك : Zayıflıktan adımlarını birbirine yaklaştırarak geçti.³¹²

زلحف : Birini uzaklaştırdı öteye itti.³¹³

²⁹⁹ A.e.,s.390

³⁰⁰ A.e.,s.391

³⁰¹ A.e.,s.392

³⁰² A.e.,s.393

³⁰³ A.e.,s.393

³⁰⁴ A.e.,s.394

³⁰⁵ A.e.,s.394

³⁰⁶ A.e.,s.394

³⁰⁷ A.e.,s.394

³⁰⁸ A.e.,s.394

³⁰⁹ A.e.,s.394

³¹⁰ A.e.,s.395

³¹¹ A.e.,s.396

³¹² A.e.,s.396

زلزل : Bir şeyi sarstı.³¹⁴

زلقم : Bir şeyi yutuverdi.³¹⁵

زمجر : Sesi kalın olacak şekilde göğsünde sesini tekrarladı.³¹⁶

زمخر : Ses şiddetlendi. Kaplan vb. öfkeden dolayı kükredi.³¹⁷

زمزم : Uzaktan belirgin olmayan bir şekilde ses çıkardı.³¹⁸

زمهر : Gözleri sinirden kan çanağına döndü.³¹⁹

زنجر : Başparmağını işaret parmağına vurarak “sana bu kadar bile vermeyeceğim” diye işaret etmek.³²⁰

زنفل : Nebat kabilesi(İranlı bir kabile)gibi dan setti.³²¹

زنهر : Bir kişiye şiddetli bir şekilde baktı.³²²

زهرق : Çok şiddetli bir şekilde güldü.³²³

ساسأ : Eşeği su içmeye çağırırken söylenir.³²⁴

سبحل : Kişi sübhanallah dedi.³²⁵

سبرت : Kanaat etti ve soru sormadı.³²⁶

سبرج : Bir şeyi alışılmaz hale getirdi.³²⁷

³¹³ A.e.,s.397

³¹⁴ A.e.,s.397

³¹⁵ A.e.,s.398

³¹⁶ A.e.,s.399

³¹⁷ A.e.,s.399

³¹⁸ A.e.,s.400

³¹⁹ A.e.,s.401

³²⁰ A.e.,s.402

³²¹ A.e.,s.403

³²² A.e.,s.403

³²³ A.e.,s.404

³²⁴ A.e.,s.410

³²⁵ A.e.,s.412

³²⁶ A.e.,s.413

سيرد : Birinin saçını tıraş etti.³²⁸

سببب : Adam yavaşça yürüdü.³²⁹

سربل : Birine “سربال” i (gömlek veya elbise) giydirdi.³³⁰

سرجن : Toprağı gübreledi.³³¹

سردق : Evin tavanını ve zeminini gergin yaptı.³³²

سرقن : Toprağı gübreledi. `سرقين` ile (Farsçada gübre) gübreledi.³³³

سعسع : İhtiyarladı ve kocadı.³³⁴

سغسغ : Kazık vb. ni yerinden hareket ettirdi.³³⁵

سفتج : (سفتجة) “Police veya tahvil düzenledi.”³³⁶

سفسط : Safsata yapmak.³³⁷

سفسف : Bir işi sağlam yapma hususunda özen göstermedi .un vb nieledi.³³⁸

سفسق : Kuş pisledi.³³⁹

سقسق : Kuş zayıf bir ses çıkardı.³⁴⁰

سكجج : (سكباج) hazırladı ,yaptı(et ve sirkele yapılan bir çeşit çorba/İran)³⁴¹

³²⁷ A.e.,s.413

³²⁸ A.e.,s.413

³²⁹ A.e.,s.413

³³⁰ A.e.,s.425

³³¹ A.e.,s.425

³³² A.e.,s.426

³³³ A.e.,s.428

³³⁴ A.e.,s.428

³³⁵ A.e.,s.431

³³⁶ A.e.,s.432

³³⁷ A.e.,s.432

³³⁸ A.e.,s.433

³³⁹ A.e.,s.433

³⁴⁰ A.e.,s.435

³⁴¹ A.e.,s.438

سلسل : (Bir şeyi) zincir gibi birbirine birleştirdi.³⁴²

سمأل : Sinekler sirkenin üstüne çıktı.³⁴³

سمجر : Sütü su ile karıştırdı.³⁴⁴

سمرج : Birine (سَمَرَج) vermek yani haraç vergisini üç taksitle ödeme imkanı tanımak.³⁴⁵

سمسر : Bayi ile müşteri arasında ücret mukabilinde aracılık yaptı.³⁴⁶

سمسم : Eşlik ederek yürüdü tilki vb. Koştu.³⁴⁷

سملج : Bir şeyi boğazından kolay bir şekilde yuttu³⁴⁸

سملك : Lokma vb. Ağzında toplayıp döndürerek uzattı ve düzleştirdi.³⁴⁹

سمهج : Yürürken vb. Durumda acele etti.³⁵⁰

سمهر : Ekin sanki her tohum kendi başına kalmış gibi doğurmadı.³⁵¹

سنبل : Ekin sümbülünü çıkardı.³⁵²

سندر : Bir iş hususunda acele etti.³⁵³

سندل : Vahşi hayvanları avlamak için sandalet giydi.³⁵⁴

سنسن : Rüzgar soğuk esti.³⁵⁵

³⁴² A.e.,s.442

³⁴³ A.e.,s.447

³⁴⁴ A.e.,s.447

³⁴⁵ A.e.,s.448

³⁴⁶ A.e.,s.448

³⁴⁷ A.e.,s.448

³⁴⁸ A.e.,s.451

³⁴⁹ A.e.,s.451

³⁵⁰ A.e.,s.452

³⁵¹ A.e.,s.452

³⁵² A.e.,s.453

³⁵³ A.e.,s.454

³⁵⁴ A.e.,s.454

³⁵⁵ A.e.,s.454

سهجر : Korkuda dolayı koştı.³⁵⁶

شأشأ : Hurma aşığı kabul etmedi.³⁵⁷

شبرق : Bir şey kesip paramparça etti.³⁵⁸

شخشخ : Saman vb. Hışırtı çıkardı.³⁵⁹

شرجع : Kare olan bir odun parçasına harfleri yonttu.³⁶⁰

شرشر : Su vb. Şırl şırl döküldü.³⁶¹

شرنق : Bir şeyi kesti ,İpek böceği kendini kozasıyla kuşattı.³⁶²

شعبد : Hile hususunda uzman oldu , bir şeyi olduğundan farklı gösterdi.³⁶³

شعشع : Işık hafifçe yayıldı.³⁶⁴

شغشغ : Hayvanın ağızındaki gemi dizginlemek için hareket ettirdi.³⁶⁵

شفشف : (Erkek)Eşlerine karşı kıskanç oldu.³⁶⁶

شقشق : Deve murdar oldu. Serçe vb. ses çıkardı.³⁶⁷

شكشك : Silahı birine doğrulttu.³⁶⁸

شلشل : Su vb.ni peş peşe döktü.³⁶⁹

شمخر : Kibirlendi.³⁷⁰

³⁵⁶ A.e.,s.457

³⁵⁷ A.e.,s.469

³⁵⁸ A.e.,s.470

³⁵⁹ A.e.,s.475

³⁶⁰ A.e.,s.477

³⁶¹ A.e.,s.478

³⁶² A.e.,s.481

³⁶³ A.e.,s.484

³⁶⁴ A.e.,s.485

³⁶⁵ A.e.,s.486

³⁶⁶ A.e.,s.487

³⁶⁷ A.e.,s.489

³⁶⁸ A.e.,s.490

³⁶⁹ A.e.,s.492

شمرج : Elbise vb. İğnelerin arasını açarak dikti.³⁷¹

شمرخ : Salkımı sıyırdı.³⁷²

شنتر : Elbise vb. Yırttı.³⁷³

شنشن : Kağıt veya elbise hareket etti ve çok az ses çıkardı.³⁷⁴

صأصأ : Enik gözleri açılmadığı halde bakmaya çalıştı.³⁷⁵

صحصح : İşin aslı ortaya çıktı.³⁷⁶

صدصد : Elek vb ne kullanırken silkelemek için vurdu.³⁷⁷

صرصر : Kesik ve şiddetli bir sesle bağırdı.³⁷⁸

صعصع : Adam korktu ve sarsıldı.³⁷⁹

صعفق : Kişinin vücudu cılız oldu.³⁸⁰

صعك : Birisini fakirleştirdi. Bakliyat hayvanı semizleştirdi.³⁸¹

صففصف : Çölde tek başına kaldı.³⁸²

صاصل : Titrek bir şekilde ses çıkarmak.³⁸³

صمصم : Kirpi ses çıkardı.³⁸⁴

³⁷⁰ A.e.,s.493

³⁷¹ A.e.,s.493

³⁷² A.e.,s.493

³⁷³ A.e.,s.496

³⁷⁴ A.e.,s.496

³⁷⁵ A.e.,s.504

³⁷⁶ A.e.,s.508

³⁷⁷ A.e.,s.510

³⁷⁸ A.e.,s.512

³⁷⁹ A.e.,s.515

³⁸⁰ A.e.,s.515

³⁸¹ A.e.,s.515

³⁸² A.e.,s.516

³⁸³ A.e.,s.520

³⁸⁴ A.e.,s.523

صهرج : (صهرج)Sarnıç inşa etti.³⁸⁵

صهصه : Bir topluluğu susmaları için azarladı.³⁸⁶

صيدل : Eczacılığı meslek edindi.³⁸⁷

ضاضأ: Yaygara çıkardı ve bağırdı.³⁸⁸

ضحضح : Serap parladı.³⁸⁹

ضرغم : (ضرغم) çoğulu ضراغم aslan) kahramanlar cüret ve kuvvette aslanlar gibi oldular.³⁹⁰

ضعضع : Binayı yerle bir etti.³⁹¹

ضغضغ : Dişsiz bir kimse lokmayı ağzında çiğnerken çıkardığı ses.³⁹²

ضدع : (ضدع) çoğulu ضفادع kurbağa)Bir su da veya mekanda kurbağaların sayısı arttı.³⁹³

ضكضك : Yürürken acele etti, koşar gibi yürüdü.³⁹⁴

ضمضم : Aslan kükredi.³⁹⁵

ضوضأ : Bağırdı ve yaygara çıkardı.³⁹⁶

طاطأ : Bir şeyin önem ve ehemmiyetini azalttı.³⁹⁷

طامن : Birini sakinleştirdi, ona şefkatli davrandı ve acıdı.³⁹⁸

³⁸⁵ A.e.,s.527

³⁸⁶ A.e.,s.527

³⁸⁷ A.e.,s.530

³⁸⁸ A.e.,s.532

³⁸⁹ A.e.,s.534

³⁹⁰ A.e.,s.539

³⁹¹ A.e.,s.539

³⁹² A.e.,s.540

³⁹³ A.e.,s.541

³⁹⁴ A.e.,s.542

³⁹⁵ A.e.,s.544

³⁹⁶ A.e.,s.546

³⁹⁷ A.e.,s.549

طبطب : Sel ya da suyun birbirine çarparken çıkardığı ses.³⁹⁹

طحطح : Hafifçe güldü.⁴⁰⁰

طحطب : Suyu طَحَلَبُ yosun kapladı, yeryüzü otlarla yeşerdi.⁴⁰¹

طربل : Kişi kuyruğunu çekip (mecaz) çalınmış bir şekilde yürüdü.⁴⁰²

طرطر : Kendinde olmayanla övündü. Koyun vb. hayvanları süt içmeye çağırırdı.⁴⁰³

طفطف : Düşmanın eline teslim oldu.⁴⁰⁴

طلسم : Başını önüne eğip suratını astı. Sihirbaz tılsım yaptı.⁴⁰⁵

طلطل : Yürürken ellerini hareket ettirdi.⁴⁰⁶

طلمس : Başını önüne eğip suratını astı. Sihirbaz tılsım yaptı.⁴⁰⁷

طمطم : Deniz Dalgaları şehri bastı. Kişi denizin ortasında yürüdü.⁴⁰⁸

طمأن : Birini sakinleştirdi, ona şefkatli davrandı ve acıdı.⁴⁰⁹

طنبل : Akıllıca davrandıktan sonra ahmakça davrandı.⁴¹⁰

طنثر : Yağ yemekten vücudu ağırlaştı.⁴¹¹

طنطن : Ardı ardına tınladı veya çaldı(ندنن ile eş anlamlı)⁴¹²

³⁹⁸ A.e.,s.549

³⁹⁹ A.e.,s.549

⁴⁰⁰ A.e.,s.552

⁴⁰¹ A.e.,s.552

⁴⁰² A.e.,s.553

⁴⁰³ A.e.,s.555

⁴⁰⁴ A.e.,s.559

⁴⁰⁵ A.e.,s.562

⁴⁰⁶ A.e.,s.562

⁴⁰⁷ A.e.,s.564

⁴⁰⁸ A.e.,s.566

⁴⁰⁹ A.e.,s.566

⁴¹⁰ A.e.,s.567

⁴¹¹ A.e.,s.567

طنفس : Adamın ahlakı güzel olduktan sonra kötüleşti.⁴¹³

ظبظب : Bağırды ve kötü bir şeyle tehdit etti.⁴¹⁴

عبر : Serap parıldadı.⁴¹⁵

عترس : Bir iş hususunda zulüm ve acı vermeyi yol edindi. Bir kimseyi perişan edip ona zulmetti.⁴¹⁶

عجعج : Aşırı şekilde bağırды.⁴¹⁷

عربد : Kişinim ahlakı kötü oldu. Sarhoş kimse insanlara eziyette bulundu.⁴¹⁸

عربن : Birine (عربون) peşinat verdi.⁴¹⁹

عرجن : Elbise vb. Üzerine salkım resmi yaptı.⁴²⁰

عرقب : Hayvanın(عُرْفُوب) ökçe veterini kesti.⁴²¹

عرقل : Birine lafı eğip bükerek konuştu ya da davranış olarak doğru davranmadı.⁴²²

عسعس : Gece karanlığa büründü.⁴²³

عسكر : Bir topluluk bir yerde toplandı. “عسكر الليل” gecenin karanlıkları bir araya geldi. Bir şeyi topladı bir araya getirdi.⁴²⁴

عسلج : Ağaç sürgün verdi.⁴²⁵

⁴¹² A.e.,s.568

⁴¹³ A.e.,s.568

⁴¹⁴ A.e.,s.575

⁴¹⁵ A.e.,s.581

⁴¹⁶ A.e.,s.582

⁴¹⁷ A.e.,s.585

⁴¹⁸ A.e.,s.591

⁴¹⁹ A.e.,s.591

⁴²⁰ A.e.,s.592

⁴²¹ A.e.,s.596

⁴²² A.e.,s.596

⁴²³ A.e.,s.600

⁴²⁴ A.e.,s.601

عصفر: Elbise vb. Yalancı safran ile boyadı.⁴²⁶

عصلب: Adam çok asabi oldu.⁴²⁷

عصلج: Bir şey zorlaştı ve şiddetlendi.⁴²⁸

عضبر : Köpek aslanlaştı.⁴²⁹

عطرود: Birine “عطرود” azık yaptı.⁴³⁰

عطط: Bir topluluk diğerine galip gelirken “عيط عيط” dedi. Sözü karıştırdı.
Kurda “عاط عاط” dedi.⁴³¹

عقرب: Bir mekan veya yerin akrebi çok oldu.⁴³²

عققق : Saksığan ses çıkardığında denir.⁴³³

عققم: Yemeğe acı koydu.⁴³⁴

علون : Kitaba başlık attı عنون ile eş anlamlı⁴³⁵

عمرط: Bir şeyi aldı.⁴³⁶

عملس : Yürürken hızlandı.⁴³⁷

عملق : Su azaldı ,havuzdaki su karıştı ve yapışkan oldu.⁴³⁸

عنتر : Mavi sinek ses çıkardı ve vızıldadı.Kişi savaşta cesur oldu.
Zorlukları içinde bir yol tuttu. Birini mızrakla yaraladı.⁴³⁹

⁴²⁵ A.e.,s.601

⁴²⁶ A.e.,s.605

⁴²⁷ A.e.,s.605

⁴²⁸ A.e.,s.605

⁴²⁹ A.e.,s.606

⁴³⁰ A.e.,s.608

⁴³¹ A.e.,s.608

⁴³² A.e.,s.615

⁴³³ A.e.,s.616

⁴³⁴ A.e.,s.623

⁴³⁵ A.e.,s.625

⁴³⁶ A.e.,s.627

⁴³⁷ A.e.,s.628

⁴³⁸ A.e.,s.628

عند: Üzüm kalitesiz bir kuru üzüm oldu.⁴⁴⁰

عندل:Bülbül şakıdı.⁴⁴¹

عنن :Kişi konuşurken hemzeyi ayın harfî gibi telaffuz etti (Temim kabilesinin şivesine göre),Ravi rivayet ederken **عن فلان** falan kişide diyerek rivayette bulundu.⁴⁴²

عنقش : Kişi bir şeye bağlandı.⁴⁴³

عنكش : Otlar yükseldi ,çoğaldı ve birbirine girdi.⁴⁴⁴

عنون : Kitaba başlık yazdı.⁴⁴⁵

عیدن : Hurma ağacı **عيدانة**“ en uzun hurma ağacı oldu”.⁴⁴⁶

غغب: Kişi alım satımda hainlik yaptı.⁴⁴⁷

غغث : Topluluk silahsız olarak hafif şekilde savaştı, kişi bir mekanda ikamet etti, bir şeye sürttü.⁴⁴⁸

غثمر: Malını ifsat etti, bir şeyi karıştırdı.⁴⁴⁹

غذرم: Söz karıştı, bir şeyi tahmini olarak sattı.⁴⁵⁰

غذمر : sinirlendi ve bağırды bir şeye sabitlenmeden bindi. Kavmine istediği gibi hükmetti ve hükmüne karşı çıkılmadı ve ona isyan edilmedi, bir şeyi birbirine karıştırdı. Bir şeyi ölçsüz ve tartısız tahmini olarak sattı.⁴⁵¹

⁴³⁹ A.e.,s.630

⁴⁴⁰ A.e.,s.630

⁴⁴¹ A.e.,s.631

⁴⁴² A.e.,s.631

⁴⁴³ A.e.,s.632

⁴⁴⁴ A.e.,s.632

⁴⁴⁵ A.e.,s.633

⁴⁴⁶ A.e.,s.639

⁴⁴⁷ A.e.,s.643

⁴⁴⁸ A.e.,s.644

⁴⁴⁹ A.e.,s.645

⁴⁵⁰ A.e.,s.646

غرغر : Suyu veya ilacı ağızında yutmadan çalkaladı, Ruh ölüm anında boğazda gidip geldi. Tencere kaynarken ses çıkardı Et ızgarada pişerken duyulan pişme sesi.⁴⁵²

غرقل : Adam suyu başına bir defada döktü , yumurta veya karpuzun içindekiler bozuldu.⁴⁵³

غررق : Gözüyle kur yaptı.⁴⁵⁴

غرغز : Yemeği aşırı iştahlı olmaksızın avurt içiyle yedi. İğnevb.ile acı vermeyi sürdürdü.⁴⁵⁵

غشمر : Sel geldi. Kişi ne yaptığına aldırmadan başını doğru yanlış işlere soktu.⁴⁵⁶

غضفر : Bir şey ağır oldu.⁴⁵⁷

غطرس : Emsallerine karşı büyüklük tasladı ve kibirlendi, kendinibeğendi, Bir kişiye kızdı.⁴⁵⁸

غطرش : Kişi haktan uzak oldu.⁴⁵⁹

غطرف : Kişi aylak ve kibirli oldu.⁴⁶⁰

غطنط : Tencereden kaynama sırasında ses çıktığında. Kişi uykuya yenik düştü. Denizin dalgaları yüksek oldu.⁴⁶¹

غفتق : Kartal sesini inceltti.⁴⁶²

⁴⁵¹ A.e.,s.646

⁴⁵² A.e.,s.650

⁴⁵³ A.e.,s.651

⁴⁵⁴ A.e.,s.651

⁴⁵⁵ A.e.,s.652

⁴⁵⁶ A.e.,s.653

⁴⁵⁷ A.e.,s.655

⁴⁵⁸ A.e.,s.655

⁴⁵⁹ A.e.,s.655

⁴⁶⁰ A.e.,s.655

⁴⁶¹ A.e.,s.656

⁴⁶² A.e.,s.657

غغل : Yürürken acele etti. Bir şeyi diğler bir şeye karıştırdı ve o şeyden bir parça oldu.⁴⁶³

غمغم: Öküz korkarken çıkardığı ses,kahramanların savaşta çıkardığı ses. Çocuk memeyi emerken süt istediğinde dolayı ağladı.⁴⁶⁴

فأفا: Konuşurken fa harfini çokça tekrarlardı. Bu kişiye⁴⁶⁵

فجفج : Kendisinde bulunmayan bir şeyle övündü.⁴⁶⁶

فحفح : Uykusunda üfledi. Sesinde kısıklık baş gösterdi. Çok konuştu⁴⁶⁷

فخفخ : Haksız yere övündü.⁴⁶⁸

فدفد : Sesi yükseldi ve sevinçten ve dinçlikten dolayı yere daha sağlam bastı.⁴⁶⁹

فذلك: “فذلك كذا وكذا” “bu şöyle şöyledir” şeklinde bir işin hesabı güzelce yapıldı anlamında “فذلك”den alınmıştır. Hesabı bitirip bıraktı anlamındadır.⁴⁷⁰

فرتك : Adımlarını birbirine yaklaştırarak yürüdü. Bir şeyi zerre gibi parçalara ayırdı. Dokunmuş bir ürün bozuldu.⁴⁷¹

فرتن : Adımlarını birbirine yaklaştırarak yürüdü. Konuşurken harfleri mahrecinden en güzel şekilde çıkardı.⁴⁷²

فرجن: فرجون “kaşağı” ile Hayvanın derisini temizledi.(Elbise) vb.) kaşağı ile temizledi.⁴⁷³

⁴⁶³ A.e.,s.659

⁴⁶⁴ A.e.,s.663

⁴⁶⁵ A.e.,s.670

⁴⁶⁶ A.e.,s.675

⁴⁶⁷ A.e.,s.676

⁴⁶⁸ A.e.,s.677

⁴⁶⁹ A.e.,s.677

⁴⁷⁰ A.e.,s.678

⁴⁷¹ A.e.,s.678

⁴⁷² A.e.,s.678

⁴⁷³ A.e.,s.679

فردس :Bahçeyi genişletip çardak yaptı. Akranını yendi. Hurma vb. kabına koyup kapladı.⁴⁷⁴

فرسخ : Kişiden humma hastalık ve soğuk algınlığı gitti anlamında kullanılır.⁴⁷⁵

فرشح : Ayaklarının arasını açtı. Hayvan süt için ayaklarının arasını açtı.⁴⁷⁶

فرطس : Domuz burnunu uzattı.⁴⁷⁷

فرعن : Büyüklendi ve kibirlendi. Bir kimseye büyüklenmesi ve kibirlenmesi için imkân tanıdı.⁴⁷⁸

فرفر : Adımlarını birbirine yaklaştırarak koştu.⁴⁷⁹

فرهد : Çocuk etine dolgun ve güzel oldu , çocuk Şişinceye kadar koştu. Nefesi daraldı.⁴⁸⁰

فرفز : Birini rahatsız edip kovdu.⁴⁸¹

فسفس: Kişinin ahmaklığı arttı.⁴⁸²

فسكل : At, yarışta arkadan geldi .Adam bir şeye tabi olarak geç geldi.⁴⁸³

فشفش : Görüşü zayıf oldu. Yalanda aşırı gitti, başkasına ait sözü kullandı. Suyu sızdırdı.⁴⁸⁴

فصص : Kişi yakinen bildiği bir haberi getirdi. Hayvana “الفصصة” (yonca) yedirdi.⁴⁸⁵

⁴⁷⁴ A.e.,s.680

⁴⁷⁵ A.e.,s.681

⁴⁷⁶ A.e.,s.682

⁴⁷⁷ A.e.,s.684

⁴⁷⁸ A.e.,s.684

⁴⁷⁹ A.e.,s.685

⁴⁸⁰ A.e.,s.686

⁴⁸¹ A.e.,s.687

⁴⁸² A.e.,s.688

⁴⁸³ A.e.,s.689

⁴⁸⁴ A.e.,s.690

فُضِفُض: Bir şey geniş oldu. Elbise veya zırh bol oldu geçim rahatladı. Veya elbiseyi genişletti.⁴⁸⁶

فَعَفَع : İşinde acele etti.⁴⁸⁷

فَفَفَق : Damlaları peş peşe gelip dökülürken su ses çıkardı. Kişi konuşurken avurdunu şişirdi ve boş konuştu.⁴⁸⁸

فَلَسَف : Bir şeyi felsefi olarak tefsir etti.⁴⁸⁹

فَنَجَل : Zayıf bir yaşlı gibi kendini bırakarak yürüdü. Bacaklarını açarak yürüdü.⁴⁹⁰

قَبَقَب: Aygır ,aslan vb. Sesi boğazında tekrarladı. Köpekdişlerini ezerken ses çıkardı. Adam, (sözü) karıştırıp saçmaladığında Ona ”**قَبَقَاب**”denir.⁴⁹¹

قَرَدَح: Kişi alçaldı ve küçüldü.⁴⁹²

قَرَصَع : Kişi küçülüp gizlendi. Adam tek başına bal yedi. Kadın çirkin bir şekilde yürüdü. Kitabın harflerini ince ve birbirine yakın şekilde yazdı.⁴⁹³

قَرَضِب : Kişi (yemek vb.) iştahlayedi, kuru bir şey yedi, Bir şeyi lime lime kesti, eti bütün halinde yedi. Kurdun kuzuyu yemesi anlamında ”**قَرَضِب الذَّنْب الشَّاة**” denir.⁴⁹⁴

قَرَطِب : Bir kimse kızdı. Kişiye çok şiddetli şekilde düşman oldu anlamında ”**قَرَطِب عليه**”denir. Kişiyi kafa üstü yıktı, yendi. Birini karaladı.(Kasap)kurbanlık hayvanın etini kemiğini ayırdı.⁴⁹⁵

⁴⁸⁵ A.e.,s.691

⁴⁸⁶ A.e.,s.693

⁴⁸⁷ A.e.,s.695

⁴⁸⁸ A.e.,s.698

⁴⁸⁹ A.e.,s.700

⁴⁹⁰ A.e.,s.702

⁴⁹¹ A.e.,s.712

⁴⁹² A.e.,s.724

⁴⁹³ A.e.,s.726

⁴⁹⁴ A.e.,s.727

⁴⁹⁵ A.e.,s.727

قرطس : Kağıda kalemi vb. Sapladı.⁴⁹⁶

قرطم : Bir şeyi kesti Mestçimeste gaga benzeri bir çıkıntı yaptı. Bir şeyi dikerek onardı.⁴⁹⁷

قرفص : Ellerin ayaklarının altına bağladı.⁴⁹⁸

قرفل : Yemeği karanfille tatlandırdı.⁴⁹⁹

قرقر : Gülme hususunda aşırıya kaçtı ve sesini yankılattı. İçeceklerle boğazında ses çıkardı, Karnı açlıktan ya da ağrıdan ses çıkardı, Tavuk bardağa su konulduğunda çıkan ses gibi bir ses çıkardı.⁵⁰⁰

قرقف : Üşümüş kişi soğuktan titredi. Kesici ön dişleri birbirine çarparak titrediğinde “اصطك ثناياه” denilir. Aygır veya güvercin şiddetli ses çıkardı. Adam çok şiddetli bir şekilde güldüğünde “قرقف الرجل في الضحك” denir. Soğuk titretti.⁵⁰¹

قرمذ : قرمذ ile (kiremit)kapladı. Veya duvarı sıvadı. Elbiseyi safran ile boyadı. Bir şeye koku sürdü. Binayı taş ve kiremitten inşa etti. Bir şeyi daraltıp yükseltti.⁵⁰²

قرمش : Bir şeyi bir araya getirip bozdu.⁵⁰³

قرمصص : قرمصص (Ucu dar dibi geniş çukur. Soğuktan korunmak için yapılır) yaptı. Çukurun içine girip küçüldü.⁵⁰⁴

قرمط : Adım atarken iki ayağını birbirine yaklaştırdı. Hayvan adımlarını birbirine yaklaştırdığında; قرمطت الدابة denir. Yazar yazı yazarken yazısındaki satırları ve harfleri birbirine yakın ve ince yaptı.⁵⁰⁵

قرمل : Birini yendi.⁵⁰⁶

⁴⁹⁶ A.e.,s.727

⁴⁹⁷ A.e.,s.727

⁴⁹⁸ A.e.,s.729

⁴⁹⁹ A.e.,s.729

⁵⁰⁰ A.e.,s.729

⁵⁰¹ A.e.,s.729

⁵⁰² A.e.,s.730

⁵⁰³ A.e.,s.730

⁵⁰⁴ A.e.,s.730

⁵⁰⁵ A.e.,s.730

قرنس : Horoz kendisine saldıran bir horozdan kaçtı. Evi veya tavanı dış kaplamayla uygun bir şekilde taraçalandırarak süsledi.⁵⁰⁷

قسطر : Dirhemleri madeni paraları peşin olarak aldı.⁵⁰⁸

قشقس : Etin tava veya tencerede pişerken çıkardığı ses. Katran uyuz hastalığını giderdi.⁵⁰⁹

قصقص : Bir şeyi kesti veya kırptı.⁵¹⁰

قصمل : Adam yürürken adımlarını birbirine yaklaştırdı. Yemeğin tamamını yedi. Bir şeyi kırdı. Bir kimseyi yendi. Birini çok şiddetli bir şekilde ısırıldı.⁵¹¹

ققققص : Kemikler kırılırken ses çıkardı. Bir şeyi kırdı ve inceltti.⁵¹²

قطن : Deveyi katran ile kapladı.⁵¹³

ققققط: Gök sağanak bir şekilde yağmur yağdırdı. Bağirtlak kuşu veya keklik ses çıkardı.⁵¹⁴

قعبل : Ayağıyla kuyu kazar gibi yürüdü.⁵¹⁵

قعر : Bir şey katılaştı ve sertleşti Bir kimse birine karşı güçlendi. Bir şeyi sıkıca aldı.⁵¹⁶

قعضب : Bir şeyin kökünü kuruttu.⁵¹⁷

⁵⁰⁶ A.e.,s.730

⁵⁰⁷ A.e.,s.731

⁵⁰⁸ A.e.,s.737

⁵⁰⁹ A.e.,s.740

⁵¹⁰ A.e.,s.741

⁵¹¹ A.e.,s.742

⁵¹² A.e.,s.744

⁵¹³ A.e.,s.747

⁵¹⁴ A.e.,s.748

⁵¹⁵ A.e.,s.748

⁵¹⁶ A.e.,s.749

⁵¹⁷ A.e.,s.749

قعقع : Bir şey hareket ettiğinde ya da ettirildiğinde ses çıkardı. (Silah hareket ettirildiğine) “قعقع السلاح” denir. Bir topluluk yola koyulduğunda “ارتحل عمد القوم” denir “قعقع فى الأرض”: gitti. Kuru bir şeyi sesli olarak hareket ettirdi. Kumarda oku çevirdi. “فلان لا يقعقع له بالشنانذ”kişi aldatılamaz veya korkutulamaz. ⁵¹⁸

قعول : Ayağıyla toprağı avuçlar gibi yürüdü. ⁵¹⁹

قفقف : Dişleri ve çenesi soğuktan birbirine vurdu ve titredi. Bitki kurudu. ⁵²⁰

قلم : Kişi haykırdı. Kişi aşağılık oldu. Bir şeyi yalayıp yuttu. ⁵²¹

قلقل : Yere vurdu, bir şeyi hareket ettirdi. Hüzün göz yaşlarını akıttı. ⁵²²

قمطر : Bir şey toplanıp bir araya geldi, düşmankaçtı. Bir şeyi topladı bir araya getirdi. (Su tulumu vb.) doldurup ağzını iple bağladı. ⁵²³

قمقم : Bir şeyi toplayıp bir araya getirdi. ⁵²⁴

قنبع : Kişi evinde gizlendi. Ağaç veya baklagillerin meyvesi yaprak veya örtü içinde oldu. Kişi öfkeden şişti. ⁵²⁵

قندس : Günahından sonra tövbe etti. Yüzüstü sürünerek gitti. ⁵²⁶

قندل : Kişinin başı büyük oldu. Rahat ve gevşek bir şekilde yürüdü. ⁵²⁷

قتسر : Yaş ve zorluklar (Musibetler)kişiyi yaşlandırdı. ⁵²⁸

⁵¹⁸ A.e.,s.750

⁵¹⁹ A.e.,s.750

⁵²⁰ A.e.,s.752

⁵²¹ A.e.,s.754

⁵²² A.e.,s.756

⁵²³ A.e.,s.759

⁵²⁴ A.e.,s.760

⁵²⁵ A.e.,s.761

⁵²⁶ A.e.,s.762

⁵²⁷ A.e.,s.762

⁵²⁸ A.e.,s.762

قنطر : Bedeviliği terk edip şehre veya köye yerleşti. Kantar ile tartılacak kadar malı oldu “قنطر علينا” yanımızda kalmayı uzattı ayrılıp gitmedi. Binayı kantar gibi yaptı.⁵²⁹

قهقهه : Duyulacak şekilde güldü.⁵³⁰

قوغل : Dağa çıkıp yükseldi.⁵³¹

كأأ : Korktu ve geri çekildi.⁵³²

ككب : Birini çevirip yendi. Bir şeyi üst üste çevirdi. Bir şeyi derin bir çukura attı. Hayvanları topladı ve (sürüden) dağılanları geri çevirdi.⁵³³

كتكت : Adam hızlı bir şekilde çok konuştu. Adımlarını süratle giderken birbirine yaklaştırdı. Kahkaha atmadan güldü. Gülmede aşırıya kaçtı.⁵³⁴

كحلل : mürekkebi su yerine alkolle inceltti.⁵³⁵

كربس : Kişi bağı gibi yürüdü.⁵³⁶

كربش : Kişi bağı gibi yürüdü. Sıçramak için ayaklarını topladı. Bir şeyi alıp bağladı.⁵³⁷

كربل : Bir şeyi karıştırdı. Kişi çamurda yürüdü. Kişi sanki çamurdaymış gibi yürüdüğünde “جاء يمشي مكربلا” denir. Suyu daldı.⁵³⁸

كردس : Komutan atları ve orduyu bir kemik gibi bütünleştirdi.⁵³⁹

⁵²⁹ A.e.,s.762

⁵³⁰ A.e.,s.764

⁵³¹ A.e.,s.767

⁵³² A.e.,s.771

⁵³³ A.e.,s.774

⁵³⁴ A.e.,s.776

⁵³⁵ A.e.,s.778

⁵³⁶ A.e.,s.781

⁵³⁷ A.e.,s.781

⁵³⁸ A.e.,s.781

⁵³⁹ A.e.,s.782

كرزم : Adam günün yarısını yedi.⁵⁴⁰

كرسع : Bilek kemiğine kılıçla vurdu.⁵⁴¹

كرفا : Kaynamaktan dolayı tencerede köpük oluştu. Topluluk birbirine karıştı. Saç vb çoğaldı birikti.⁵⁴²

كركر : Kahkahaya benzer bir şekilde güldü.⁵⁴³

كركس : Tereddüt etti bağlı gibi yürüdü. Yüksek bir yerden aşağıya yuvarlandı. Bir şeyi tekrarladı. Hayvan vb. bağladı.⁵⁴⁴

كرنف : Hurmanın yaprakları alındıktan sonra kalan kısmını “الكرناف” gövdesinden ayırdı. Bir kimseye sopa ile vurdu. Bir kimseyi kılıçla kesti.⁵⁴⁵

كوسج : Yanakları kılız oldu.⁵⁴⁶

كشكش : Kişi kaçtı.⁵⁴⁷

كشمر : Hıçkırığa boğuldu كشمراًنفه: Burnunu kırdı.⁵⁴⁸

كظكظ : Kırba içine su döküldüğünde uzadı ve şişti.⁵⁴⁹

كعبر : Kılıç ile bir şeyi kesti.⁵⁵⁰

كعبس : Adam adımlarını yaklaştırarak süratle yürüdü. Hafif şekilde koştu.⁵⁵¹

كعتر : Yürürken sarhoş gibi sağa sola sendeledi.⁵⁵²

⁵⁴⁰ A.e.,s.783

⁵⁴¹ A.e.,s.783

⁵⁴² A.e.,s.783

⁵⁴³ A.e.,s.784

⁵⁴⁴ A.e.,s.784

⁵⁴⁵ A.e.,s.785

⁵⁴⁶ A.e.,s.786

⁵⁴⁷ A.e.,s.789

⁵⁴⁸ A.e.,s.789

⁵⁴⁹ A.e.,s.789

⁵⁵⁰ A.e.,s.790

⁵⁵¹ A.e.,s.790

كعطل : Bir şeye eliyle uzandı.⁵⁵³

ككع : Konuşmasında durakladı. Bir kimseyi korkuttu. Bir kimsenin yüzünü örttü.⁵⁵⁴

ككف : Göz yaşlarını kuruması için ardı ardına sildi. Birini bir şeyden çevirdi.⁵⁵⁵

ككب : Demir ışıldayıp parladı. Taşlar kuşluk vakti parıldadı.⁵⁵⁶

كلثم : Asık suratlı olmaksızın (yüzündeki) etler toplandı.⁵⁵⁷

ككسم : Hakları yerine getirme hususunda tembelliği sürdürdü.⁵⁵⁸

ككمتر : Adımlarını birbirine yaklaştırarak yürüdü. Bir şeyi doldurdu. Kırba vb ipi ile ağzını bağladı.⁵⁵⁹

ككمم : Bir şeyi gizledi.⁵⁶⁰

ككمهل : Elbise ve kemerini (kuşağını) yolculuk için bir araya getirdi . **ككمهل** :hakkımızı engelledi. Bir sözü gizledi.⁵⁶¹

ككنفش : Fitne zamanı evinde oturdu. Çene kemiğinin kökü uzadı.⁵⁶²

ككنن : Bir kişi kaçtı, tembellik yaptı ve evinde oturdu.⁵⁶³

ككهرب : Suyun düşüşü ileri gitme hareketiyle elektrik enerjisi üretti. Bir şeyi yükledi ve ya onu elektrik enerjisiyle destekledi.⁵⁶⁴

⁵⁵² A.e.,s.790

⁵⁵³ A.e.,s.790

⁵⁵⁴ A.e.,s.790

⁵⁵⁵ A.e.,s.792

⁵⁵⁶ A.e.,s.793

⁵⁵⁷ A.e.,s.795

⁵⁵⁸ A.e.,s.795

⁵⁵⁹ A.e.,s.797

⁵⁶⁰ A.e.,s.798

⁵⁶¹ A.e.,s.799

⁵⁶² A.e.,s.801

⁵⁶³ A.e.,s.801

كهمس : Ayaklarını birbirine yaklaştırarak üzerine toprak saçtı.⁵⁶⁵

لبلب : Birine acıdı. Koyun vb. yavrusunu yaladı ve dudaklarıyla okşadı. Ve ona merhametli oldu.⁵⁶⁶

لجلج : Kişi konuşmasında tereddütlü davrandı ve açıklamadı. Bir şeyi ağzında çiğnemek için çevirdi. İçinden bir şey almak için bir şeyi çevirdi.⁵⁶⁷

لحلح : Bir topluluk yerinde kalıp gitmedi.⁵⁶⁸

لذذذ : Kişi işinde hızlı ve çevik oldu.⁵⁶⁹

لشلش : Kişi korktuğunda çok tereddüt etti.⁵⁷⁰

لصلص الضرس من الفم : Bir şeyi yerinden ayırmak için hareket ettirdi. Azı dişini ağzından çekti. Ve kazığı çıkardı.⁵⁷¹

لضلض : Sağa sola çok döndü.⁵⁷²

لظاظ : Yılan başını öfkesinin şiddetinde hareket ettirdi.⁵⁷³

لعمم : Bir iş hususunda durakladı ve teenni il hareket etti.⁵⁷⁴

لعلع : Serap parladı ve ışık saçtı. Gök gürültüsü ses çıkardı. Kişi her şeyden sıkıldı. لعلع بالعائر : Ayağı tökezleyen birine لعلع dedi kemik vb. kırdı.⁵⁷⁵

لعمظ : Kemikten önce eti aldı (yemekte) Kişi aç gözlü ve çocuk gibi davrandı.⁵⁷⁶

⁵⁶⁴ A.e.,s.802

⁵⁶⁵ A.e.,s.803

⁵⁶⁶ A.e.,s.813

⁵⁶⁷ A.e.,s.816

⁵⁶⁸ A.e.,s.819

⁵⁶⁹ A.e.,s.825

⁵⁷⁰ A.e.,s.825

⁵⁷¹ A.e.,s.825

⁵⁷² A.e.,s.827

⁵⁷³ A.e.,s.827

⁵⁷⁴ A.e.,s.828

⁵⁷⁵ A.e.,s.829

لغوس : Yemekte acele etti. Yemek tam kıvamında olmadı.⁵⁷⁷

لغلغ : Yemeğine yağ ve tereyağını katık yaptı. **لغلغ ثريده** Tiride su ilave etti.⁵⁷⁸

للفل : elbisesine sarındı. Kişi kendini ifade edemeyen konuşması ağı, konuştuğunda dili ağzını doldurur oldu.⁵⁷⁹

لقلق : Leylek ses çıkardı. Yılan çenesini daima hareket ettirip dilini çıkardı. Kişinin dili konuşurken harflere uyum sağlayamayacak ve sabitlenemeyecek kadar süratli oldu. Kişinin bakışı sürekli bir hareketle hızlıca yer değiştirdi. Bir şeyi hareket ettirdi.⁵⁸⁰

لملم : Bir şeyi topladı. Taşı dairesel yaptı.⁵⁸¹

لهزم : Bir şeyi kesti.⁵⁸²

لهزم : Kişinin çene kemiğinin altına vurdu. Yaşlılık (belirtisi) kişinin yanaklarına karıştı. **لهزمه الشيب** denilir.⁵⁸³

لهسم : Sofranın üzerindeki şeylerin tamamını yedi.⁵⁸⁴

مامأ : Koyun veya ceylan **مى مى** diyerek ses çıkarmayı sürdürdü.⁵⁸⁵

مثمث : Tereyağının tulumu sızdırdı. Kişi bir şeyi suya batırdı. Lambanın fitilini yağ ile doyardı. Bir şeyi kıyıdattı ve hareket ettirdi.⁵⁸⁶

مجمج : Kişi verdiği haberi açıklamadı. Bir kişiyi kelimada istikamet üzere olmayan bir mezhebe götürdü. Kitabı kalemle karıştırıp tahrif etti.⁵⁸⁷

⁵⁷⁶ A.e.,s.829

⁵⁷⁷ A.e.,s.830

⁵⁷⁸ A.e.,s.830

⁵⁷⁹ A.e.,s.833

⁵⁸⁰ A.e.,s.835

⁵⁸¹ A.e.,s.841

⁵⁸² A.e.,s.841

⁵⁸³ A.e.,s.842

⁵⁸⁴ A.e.,s.842

⁵⁸⁵ A.e.,s.852

⁵⁸⁶ A.e.,s.854

⁵⁸⁷ A.e.,s.855

مجنى : Bir topluluk manciniktaki kayaları fırlattı.⁵⁸⁸

مخخ : Kafatası kemiğinin içinden beyni çıkardı.⁵⁸⁹

مذرق : Bir şeyi attı.⁵⁹⁰

مذمد : Bir kişi yalan söyledi.⁵⁹¹

مرحب : Bir kişi başka bir kişiye merhaba dedi.⁵⁹²

مردل : Kişi işini sağlam bir şekilde yapmadı.⁵⁹³

مرطل : Yağmur birini ıslattı. Bir işi berbat etmeye devam etti. Bir kişiyi çamur vb. ile kapladı. مرطل عرضه : Namusunu lekeledi.⁵⁹⁴

مرمر : Bir kimse kızdı. Suyun yeryüzünde akmasını sağladı.⁵⁹⁵

مرهم : Yaranın üzerine merhem koydu.⁵⁹⁶

مزمز : Bir şeyi hareket ettirip çevirdi.⁵⁹⁷

مصطك : İlacın içerisine sakız reçinesi yaptı.⁵⁹⁸

مصمص : Suyu ağzında çalkaladı veya diliyle ağzında çalkaladı. Kabı temizlemek için içine su koyup çalkaladı.⁵⁹⁹

⁵⁸⁸ A.e.,s.855

⁵⁸⁹ A.e.,s.857

⁵⁹⁰ A.e.,s.859

⁵⁹¹ A.e.,s.860

⁵⁹² A.e.,s.861

⁵⁹³ A.e.,s.862

⁵⁹⁴ A.e.,s.864

⁵⁹⁵ A.e.,s.865

⁵⁹⁶ A.e.,s.865

⁵⁹⁷ A.e.,s.867

⁵⁹⁸ A.e.,s.873

⁵⁹⁹ A.e.,s.874

مضمض : Göz (kapakları) uykudan dolayı hareketlendi. Kişi uzun bir uyku uyudu. “مامضت عيني بنوم”: Hiç uyumadım. Ağzında suyu idare ederek hareket ettirdi. Kap vb. yıkadı.⁶⁰⁰

مطمط : Konuşmasında ve yazmasında yavaş davrandı. **مطمط في كلامه** sözünü uzattı.⁶⁰¹

مع مع : Kişi görüşünde sabit olmayıp herkese “**أنامعك**”(senin görüşümdenim) dedi. **مع** sözünü çok kullandı. **مع** sözünü çok kullanana “**إلى كم تممع**” denir. Bir işi aceleyle yaptı. Topluluk şiddetli bir şekilde savaştı. Topluluk **ممعان** da (şiddetli sıcakta) yürüdü. Yağmur şiddetli bir şekilde yağıp yerin kabuğunu soydu.⁶⁰²

منطس: Taş vb.ne mıknaşis kuvveti verdi.⁶⁰³

منغ: Bir iş zorlaştı ve karıştı. Köpek kabı yaladı. Eti doğru düzgün çiğnemedi. Bir işi iğreti ve kalitesiz yaptı. Sözünü açık söylemedi. Tiride tereyağı (eritilmiş)döktü.⁶⁰⁴

مقمق : Bir şey yumuşadı ve içimi kolay oldu. Dişi deve yavrusu annesini şiddetli bir şekilde emdi. Bir şeyi, alçalttı.⁶⁰⁵

مكمك : Adam yürürken yuvarlandı. Kemiğin içindeki beynin tamamını emdi.⁶⁰⁶

مهمة : Bir kişiye **مهمة** yani çek elini diyerek engelledi ve men etti.⁶⁰⁷

نأنا : Bir görüşü karıştırdı ve sağlam yapmadı. Birinden daha kısa ve aciz oldu. Çocuğun gıdasını iyi verdi. Birini istediğibir şeyden engelledi.⁶⁰⁸

⁶⁰⁰ A.e.,s.875

⁶⁰¹ A.e.,s.876

⁶⁰² A.e.,s.878

⁶⁰³ A.e.,s.879

⁶⁰⁴ A.e.,s.879

⁶⁰⁵ A.e.,s.881

⁶⁰⁶ A.e.,s.881

⁶⁰⁷ A.e.,s.890

⁶⁰⁸ A.e.,s.895

نَجَج : Bir şeyi hareket ettirip çevirdi. **نَجَج اللقمة في فيه** (Lokmayı ağzında çevirdi) denir. **نَجَج رأيه** görüşünü istediğine yol bulmak için tekrarladı) denir.⁶⁰⁹

نَحَج : Ağız boşluğunda rahatlamak için salya sesi gibi bir sesi tekrarladı. Akan bir şeyin sesini tiksindirici bir sesle tekrarladı.⁶¹⁰

نَخَب : Bir şeyi (matkap vb. ile deldi)⁶¹¹

نَزَنَز : Başını hareket ettirdi.⁶¹²

نَسَس : Adam zayıf oldu. Kuş hızlı oldu. Rüzgâr soğuk esti. Hayvanı güttü ve engelledi.⁶¹³

نَشَنَش : Tencere kaynarken ses çıkardı. Kişi yaptığı işte aceleci oldu. Kuş tüyünü yolup attı. Bir şeyi itti ve şiddeti bir şekilde hareket ettirdi. Hayvanı güdüp kovdu. Kabın içindekileri sallayıp saçtı. Deriyi tırmalayarak kaşdı.⁶¹⁴

نَصَص : Deve dizlerini yerde sabitleyip kalkmak için hareketlendi.⁶¹⁵

نَضَض : Kişinin malı çok oldu. Bir şeyi rahatsız etti ve hareket ettirdi.⁶¹⁶

نَطَط فلان (Bir yer uzak oldu) **نَطَطت الأرض** : Bir şey uzak oldu. **نَطَط الشيء** Bir şeyi uzattı.⁶¹⁷ Yolculuğunu uzattı.

نَعَثَل : Topalladı veya topallamış gibi göründü. Ayaklarını açıp çevirerek sanki ayaklarıyla yerden bir şey alıyormuş gibi yürüdü. At koşarken ayaklarını açtı, ayaklarını çamurdan dolayı kaldırıyormuş gibi yaptı. Bu da hayvan da bir kusurdur. Yaşlı ahmak oldu.⁶¹⁸

⁶⁰⁹ A.e.,s.905

⁶¹⁰ A.e.,s.907

⁶¹¹ A.e.,s.909

⁶¹² A.e.,s.910

⁶¹³ A.e.,s.919

⁶¹⁴ A.e.,s.924

⁶¹⁵ A.e.,s.927

⁶¹⁶ A.e.,s.929

⁶¹⁷ A.e.,s.931

⁶¹⁸ A.e.,s.933

نعطل: Yürürken sağa sola meyletti.⁶¹⁹

ننعع: “ن” ve “ع” harflerini telaffuz ederken dilinde kekemelik oldu.⁶²⁰

ننغغ: Boğazındaki et parçasına “نُغُغُ” bir hastalık geldi.⁶²¹

ننرد: Bir mekanda ikamet etmeyi uzattı.⁶²²

ننقق: Kurbağa sesini titretti. Kişinin gözü (birini) kışkırdı.⁶²³

ننمم: Rüzgar toprakta yazı yazdı ve kitabe gibi bir iz bıraktı. Bir şeyi (kitapvb.) nakşedip süsledi.⁶²⁴

ننهيل: Topalladı ve topal gibi yürüdü. Kişi yaşlandı.⁶²⁵

نهتر: Bir kimseye karşı yalan konuştu. Kişi sözünü başka tarafa çekti.⁶²⁶

نهسر: Kişi Eti kesti ağzıyla kendine çekti. Yemeği hırsla yedi.⁶²⁷

نهنه: Bir kimseyi bir şeyden engelledi. Hayvana geri durması için seslendi. Elbiseyi ince bir şekilde dokudu ve hafif yaptı.⁶²⁸

نورج: “نورج في الكلام” Önünü ve arkasını dönme hususunda tereddüt etti.⁶²⁹

نورز: (نوروز) nevrusa girdi. Nevruz bayramını kutladı. Şair şöyle dedi: “نورز الناس ونورزت ولكن بدموعى (insanlarda nevruz bayramını kutladı ben de fakat gözyaşlarımla...)”⁶³⁰

⁶¹⁹ A.e.,s.934

⁶²⁰ A.e.,s.936

⁶²¹ A.e.,s.937

⁶²² A.e.,s.946

⁶²³ A.e.,s.949

⁶²⁴ A.e.,s.956

⁶²⁵ A.e.,s.957

⁶²⁶ A.e.,s.957

⁶²⁷ A.e.,s.958

⁶²⁸ A.e.,s.960

⁶²⁹ A.e.,s.962

⁶³⁰ A.e.,s.962

نيرب: Koştu ve dedikodu yaptı. Rüzgâr toprağı bir şeyin üzerine dokudu. Kişi sözü birbirine karıştırdı.⁶³¹

هأ: Kahkaha attı ve uzattı. Çoban koyunları “هأهأ” diyerek yeme çağırdı. “هأهأ” diyerek hayvanı engelledi.⁶³²

هوبر: Devenin eti bol oldu. Kulağı tüy ve kıl kapladı.⁶³³

هبرج: Yürürken(adımları)karıştı ve zorlandı. Elbiseyi süsledi ve nakşetti.⁶³⁴

هبرم: Çok konuştu ve çok yedi.⁶³⁵

ههب: Acele etti. Uykudan uyandı. Serap parladı. Keçi dövüşte şiddetlendi ve bağırdı. Bir kimseyi men etti.⁶³⁶

هتمر: Çok konuştu.⁶³⁷

هتمل: Kişi sessizce konuştu laf taşıdı. İki kişi kendilerini diğerlerinden gizleyecek şekilde konuştular.⁶³⁸

هتهت: Kişi konuşurken acele etti ve dili eğrildi. Bir şeye çok baskı yaptı ve kırdı.⁶³⁹

هتهت : Bir şey bozuldu. Yürürken vb. acele etti. Bulutları yağmur veya karı hızla gönderdi. Nesnelere birbirine karıştırdı. Bir şeye çok baskı yaptı. Birine zulmetti.⁶⁴⁰

هجهج: Aygırın gürlemesi şiddetli oldu.Deveyi “هيج”sözyle engelledi. Bir kimseyi maksadından geri çevirdi.⁶⁴¹

⁶³¹ A.e.,s.967

⁶³² A.e.,s.968

⁶³³ A.e.,s.969

⁶³⁴ A.e.,s.969

⁶³⁵ A.e.,s.969

⁶³⁶ A.e.,s.970

⁶³⁷ A.e.,s.972

⁶³⁸ A.e.,s.972

⁶³⁹ A.e.,s.972

⁶⁴⁰ A.e.,s.972

هدمل: Adam elbiselerini yırttı.⁶⁴²

هدد : Kuş gugukladı. Bir şeyi hareket ettirdi. “هددت الأم صبيها”:Anne çocuğunu uyuması için yumuşak hareketlerle salladı. Bir kimse bir şeyi yukarıdan aşağıya yuvarladı. يُهْدِدُنِي كَذَا: “bana öyle geliyor, şöyle olduğunu düşünüyorum” anlamında.⁶⁴³

هذرم : Kişi yürümesinde, konuşmasında ve okumasında hızlı davrandı. Bir kimse Kuranı Kerimi manasını düşünmeden hızlıca okuduğunda “هذرم القرآن” denir.

“هذرم في كلامه” sözünü karıştırdı. Kılıç ,(bir şeyi) kesti.⁶⁴⁴

هذلم : Adımlarını birbirine yaklaştırarak hızlıca yürüdü.⁶⁴⁵

هريج : İşi sağlam yapmadı.⁶⁴⁶

هريذ : Eşkin olmayacak şekilde yürüdü.⁶⁴⁷

هرجل : Yürürken (ayakları)birbirine dolandı . “هرجل في أعماله”: İşinde bir düzene tabi olmadı.⁶⁴⁸

هرذب : Ağır bir şekilde koştu.⁶⁴⁹

هروز : Hayvan öldü.⁶⁵⁰

هرشف : Bir şey kurudu.⁶⁵¹

هركل : Adam kibir içinde ve yavaşça yürüdü.⁶⁵²

⁶⁴¹ A.e.,s.975

⁶⁴² A.e.,s.977

⁶⁴³ A.e.,s.978

⁶⁴⁴ A.e.,s.979

⁶⁴⁵ A.e.,s.979

⁶⁴⁶ A.e.,s.980

⁶⁴⁷ A.e.,s.980

⁶⁴⁸ A.e.,s.981

⁶⁴⁹ A.e.,s.981

⁶⁵⁰ A.e.,s.981

⁶⁵¹ A.e.,s.981

⁶⁵² A.e.,s.982

هرول : Yürüme ile koşma arasında acele etti.⁶⁵³

هرزم : Adam arkadaşında gizleyeceği bir söz söyledi. Kişi alçak oldu. Ateş söndü. Adam lokmayı ağzında çiğnedi ağzında çevirip yutmadı.⁶⁵⁴

هرمس : Adam yüzünü ekşitti. İnsanlar gürültü yapıp haykırdılar.⁶⁵⁵

هرمط : Adam birinin namusunu kirletti.⁶⁵⁶

هرمل: Yaşlı yaştan dolayı çöktü ve bunadı. Kıl düştü. Adam saçı yoldu ve kesti. "الرجل هرمل": Adamın saçını yoldu." هرمل عمله" Kişi işini ifsat etti bozdu.⁶⁵⁷

هرنف : Adam zafiyet içerisinde güldü. Kadın zafiyet içerisinde ağladı ve konuştu.⁶⁵⁸

هرهر : Bir şey ses çıkardı."هرهت الريح":(rüzgar estiğine ses çıkarırken)" هرهر الضأن (Koyun ses çıkardığında)." هرهر الأسد":Aslan kükredi. Gerçeği alaya alarak boş bir şekilde güldü. Koyunu su vermek için çağırdı. Süt sağma esnasında ses çıkardı. Bir şeyi hareket ettirdi.⁶⁵⁹

هرزبر : Bir şeyi kesti.⁶⁶⁰

هرزرف : Koşarken acele etti.⁶⁶¹

هرزرق : Koştu.⁶⁶²

هرزهز : Bir şeyi tekrar tekrar hareket ettirdi ve alçalttı.⁶⁶³

⁶⁵³ A.e.,s.982

⁶⁵⁴ A.e.,s.983

⁶⁵⁵ A.e.,s.983

⁶⁵⁶ A.e.,s.983

⁶⁵⁷ A.e.,s.983

⁶⁵⁸ A.e.,s.983

⁶⁵⁹ A.e.,s.983

⁶⁶⁰ A.e.,s.984

⁶⁶¹ A.e.,s.984

⁶⁶² A.e.,s.984

⁶⁶³ A.e.,s.985

هسهس ليلته ” Gece yürüdü. ” هسهس : هسهس nin farklı bir söyleniş şekli: Gece yürüdü. ” هسهس الخلال ” halhal ses çıkardığında. ve ” هسهس الدرع ” zırh ses çıkardığında söylenir. ” هسهس الماء ”: Su berrak bir şekilde sürekli aktı. ” هسهس الحديث ”: Sözü gizledi.⁶⁶⁴

هطلس : Hervele yaptı (Hızlıca yürüdü) ” هطلس ما وجده ” Bulduğu şeyi aldı.⁶⁶⁵

هطهط : Yürürken acele etti.⁶⁶⁶

هفهف : Bedeni sallanan bir dal gibi incecik ve zayıf oldu. Bir şeyi hareket ettirip itti.⁶⁶⁷

هقهق : Adam hayvanını yoracak kadar şiddetli yürüdü.⁶⁶⁸

هلهل : Atını هلا diyerek engelledi. Bir şeyden döndü. Bir iş hususunda bekledi ve teenni ile hareket etti. Dokumacı kumaşı ince bir şekilde dokudu. Unu zayıf dokunmuş bir şeyleeledi. Şiiri aklına geldiği gibi gözden geçirmeden söyledi. Sesi geri çevirdi. ” هلهل الثوب ” Elbiseyi çürütecek kadar çok kullandı. ” هلهل يدركه ” Neredeyse idrak edecekti, idrak etmesine çok az kaldı.⁶⁶⁹

همرج : Gürültü ,yaygara çıkardı. ” همرج عليه الخبر ”:Birine bir haberi yanlış verdi karıştırdı.⁶⁷⁰

همرش : Hareketlendi.⁶⁷¹

هملج : Hayvan süratlice güzel bir şekilde yürüdü. Kişi bir işi basitleştirip kolay bir şekilde çözdü.⁶⁷²

⁶⁶⁴ A.e.,s.985

⁶⁶⁵ A.e.,s.988

⁶⁶⁶ A.e.,s.988

⁶⁶⁷ A.e.,s.989

⁶⁶⁸ A.e.,s.990

⁶⁶⁹ A.e.,s.993

⁶⁷⁰ A.e.,s.994

⁶⁷¹ A.e.,s.994

⁶⁷² A.e.,s.995

همهم : Adam duyulan ama ne demek istediği anlaşılamayan bir söz söyledi. Üzüntü ve kederden göğsündeki iniltiyi tekrarlardı.”همهم الأسد” Aslan kükredi. Gök gürültüsünün sesi duyuldu.⁶⁷³

هنبص : Adam gülüşünü gizledi.⁶⁷⁴

هنبع : Yürürken topalladı.⁶⁷⁵

هنبغ : Kişi acıktı. Toz veya duman çoğaldı ve kalktı.⁶⁷⁶

هندس : Adam Bina alet vb. Ölçüp yaptı.⁶⁷⁷

هندم : Adam nesnelere belirli bir miktar ve düzenle tamir etti.⁶⁷⁸

وأوأ : Köpek havladı.⁶⁷⁹

ورور : Konuşmasında aceleci oldu. Bakışını dikleştirdi.⁶⁸⁰

وزوز : Hızlıca sıçradı. Kişi basitleşti ve düşüncesiz oldu. Bedenini hareket ettirerek adımlarını yaklaştırdı.⁶⁸¹

وسوس : Şeytan vb. Vesvese verdi.⁶⁸²

وشوش : Adam, deve kuşu veya deve hafif ve hızlı oldu. Adam gizlice veya anlaşılamayacak kadar karışık konuştu.⁶⁸³

وصوص : Elbisenin yırtık olan yerinden vücuda baktı. Kadın peçesini gözlerinden başkası görünemeyecek şekilde daralttı. Enik gözlerini açtı. Kişi bakışını bir yerde sabitlemek için gözlerini küçülttü.⁶⁸⁴

⁶⁷³ A.e.,s.996

⁶⁷⁴ A.e.,s.996

⁶⁷⁵ A.e.,s.996

⁶⁷⁶ A.e.,s.996

⁶⁷⁷ A.e.,s.997

⁶⁷⁸ A.e.,s.997

⁶⁷⁹ A.e.,s.1007

⁶⁸⁰ A.e.,s.1028

⁶⁸¹ A.e.,s.1030

⁶⁸² A.e.,s.1033

⁶⁸³ A.e.,s.1035

وطوط : Kişi zayıf düştü. Konuşurken sözleri birbirine girdi (zayıflıktan) ⁶⁸⁵

وعوع : Bebek ağladı. Köpek, kurt ve çakal ses çıkardı. Topluluk gürültü çıkardı. ”وعوع فلان القوم” : Bir kişi topluluğu sarstı. ⁶⁸⁶

وهوه : Sesinde sabırsızlık oldu ve tekrarladı. Kadın üzüntü içinde bağırdı. Aslan kükremesini tekrarladı. ⁶⁸⁷

⁶⁸⁴ A.e.,s.1038

⁶⁸⁵ A.e.,s.1042

⁶⁸⁶ A.e.,s.1044

⁶⁸⁷ A.e.,s.1061

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. RUBAİ MÜCERRED FİİLLERİN LAFIZ VE ANLAMLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1.1. Rubai Mücerred Fiillerin Lafız Açısından Değerlendirilmesi:

Tezimizin başında da belirttiğimiz gibi rubai fiiller ilk bakışta karmaşık görülse de belli türetme kalıplarıyla oluşturulmuştur. Arapçada çekim bakımından fiiller; çekimli fiiller ve çekimsiz fiiller olarak iki gruba ayrılır.⁶⁸⁸ Arapçadaki mevcut rubai mücerretlerin tamamı çekimlidir.

Klasik eserlerde bu güne kadar sūlasimücerret ve sūlasi mezid bablar zikredildikten sonra Rubai mücerret fiiller için bir kalıp (“فعل” kalıbı) zikredilmiş ve rubaiye mülhak olan bablar hariç diğerlerinin iki veya daha fazla harf veya kelimedenden türetilmiş olması ihtimali üzerinde durulmamıştır. Bazı dilbilimciler rubai ve humasileri sırasıyla bir ve iki harfin eklendiği sūlasiler olarak görmüşlerdir.⁶⁸⁹

Burada rubaiye mülhak olan babları söyledikten sonra aslında rubai mücerret olarak kabul edilen fiillerin de belli ekleme veya haziflerle elde edilmiş olduğu görülmektedir. Arapçada ek harflerin öne eklenmesine tasdir (التصدير) . أَحْسَنَ : التصدير . Ortaya eklenmesine tavsît- (التوسيط) veya haşv (الحشو): كوكب: Sona eklenmesine ilhâk تجليب: (تطريف) .Ön ve sona eklenmesine tatrîf (الكسع) kes? (الإلحاق) veya kes? denir.⁶⁹⁰

Rubai mücerred babların lafız açısından değerlendirilmesine geçmeden önce rubaiye mülhak olan bablara kısaca değinmek yararlı olacaktır:

⁶⁸⁸ Emrullah İşler, - Musa Yıldız,: **Arapça Çeviri Kılavuzu**, Ankara, 2000.s.24

⁶⁸⁹ İbrâhim Enîs.: **Tatavvuru'l-Bunye fi'l-Kelimâti'l-Arabiyye**, Mecmâ'î'l-Lugati'l-'Arabiyye,sayı:11Kahire, 1959. S.165

⁶⁹⁰ Raci el-Esmer.: **el-Mucemü'l-mufassal fi ilmi's-sarf** - Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye – Beyrut 1993,s.276

Aşağıda verdiğimiz baplar aslında sülasi mücerret olup mastarlarının rubai mücerretlerle aynı olmasından ötürü rubai mücerret kalıbına ilhak edilmişlerdir.⁶⁹¹

حقل < حوقل : فوعل

بطر < بيطر : فيعل

جهر < جهور : فعول

عثر < عثير : فعيل

جلب < جلبب : فعمل

سلق < سلقى : فعلى

(فعلل) Bu kalıp, tüm rubai mücerretlerin ortak kalıbı olarak kabul edile gelmiştir. Söyleyiş kolaylığı olması için veya daha az kelimeyle ifade etmek maksadıyla bu kalıp kullanılır.⁶⁹²

دحر+جرى veya دحر+درج < دحرج

حي على الفلاح/الصلاة < حيعل

أطل الله بقائك < طلبق

Arapçaya girmiş kelimenin kalıbı Arapçada mevcut olan kalıplara uyumluysa bu kelime muarreb, uymuyorsa dahîl kabul edilmektedir.⁶⁹³ İbrahim es Sâmarraî 'ye göre dahîl ve muarreb dendiğinde aynı şey akla gelir.⁶⁹⁴

⁶⁹¹ Hasan Akdağ, **Arap Dili Dilbilgisi**, Tekin Kitabevi, Konya 1989.s.153

⁶⁹² Atâullah, İlyas, **Mu'cemu'l-Ef'âli'r-Rubaiyye fi'l'Arabiyye**, Mektebetü Lübnan, Beyrut, 2005.s.40

⁶⁹³ M.Reşit. özbalıkcı, **Arap Gramerinde Kur'ân ve Hadisle İstîşad**, Tibyan Yay., İzmir, 2001.s.39

Başka dillerden Arapçaya geçen (dahîl) kelimeler için de bu kalıp kullanılır:

دبلج (Fran.) شطرن (Yun.)

(فعف) Bu kalıp çoğunlukla ses taklidi olan tekrarlanmış iki harften oluşan rubai mücerretler için kullanılır.⁶⁹⁵

دق+دق<دقدق , قه+قه<قهقه

Bu kalıp ayrıca yabancı dillerden geçmiş(dahîl) iki harfin tekrarından oluşan kelimeler için de kullanılır.⁶⁹⁶

زه+زه<زهزه

Üçüncü harfi düşmüş ve birinci harfiyle ikinci harfi tekrarlanarak elde edilmiş fiiller için de bu kalıp kullanılır.⁶⁹⁷

دمدم<دمر , كعكع<كعر

(شفعل) Birinci harfi tekrar edilip ikinci ve üçüncü harf arasına yazılan sülâsilerden oluşan rubailer içinde bu kalıp kullanılır.

كركب<كرب

(شفعل) Başına (ش) harfi eklenerek elde edilen filler için kullanılır.

ششقل<شقل

(سفعل) Başına (س) harfi eklenerek elde edilen filler için kullanılır:

صمقر<مقر , زغرب<غرب . Bu (س) harfi bazen (ج)ye bazen de (ص)harfine dönebilir:

صمقر<مقر , زغرب<غرب

⁶⁹⁴ Sâmarrâ'î, İbrâhîm, Fî'l-Cedîdi'l-Lugavî, Mecelletu'l-Lisâni'l-'Arabî, sayı:3, Kahire, 1965.s.39

⁶⁹⁵ Atâullah, İlyas, a.g.e.,11

⁶⁹⁶ A.e.s.12

⁶⁹⁷ A.e.s.11

Pislenme ve açlık anlamına gelen التغب kelimesi sîn harfinin tâ olarak söylenmesiyle yine açlık anlamına gelen سغب kelimesinden ortaya çıkmıştır.⁶⁹⁸Bu tür ses değişimlerini Osmanlı Türkçesinde de bulmak mümkündür; Hithurması anlamına gelen temr-i hindî, demir hindi adını almıştır.⁶⁹⁹

(هفعل)Sülası başına (ه) harfi eklenerek elde edilen filler için kullanılır:

هلقم<لقم

(عفعل) Sülası başına(ع) Harfi eklenerek elde edilen filler için kullanılır:

فعل: Birinci harfiyle ikinci harfi arasında(ل) harfi eklenen sülasilerden elde edilmiş filler için kullanılır:

بلقع<قع

فعل: Birinci harfiyle ikinci harfi arasında(ل) harfi eklenen sülasilerden elde edilmiş filler için kullanılır:

مفعلBaşına (م) harfi eklenerek elde edilen filler için kullanılır:⁷⁰⁰

مرحب<رحب

فمعل: Birinci harfiyle ikinci harfi arasında(م) harfi eklenen sülasilerden elde edilmiş filler için kullanılır:

جمهر<جهر

فمعل : Birinci harfiyle ikinci harfi arasında(م) harfi eklenen sülasilerden elde edilmiş filler için kullanılır:

⁶⁹⁸ Abdussabûr Şâhîn, **Fî't-Tatavvuri'l-Lugavî**, Muessesetu'r-Risâle, Beyrut, 1405/1985.

⁶⁹⁹ Aksan, Doğan, **Dil, Şu Büyülü Düzen**, Bilgi Yay., Ankara, 2003.50

⁷⁰⁰ Atâullah, İlyas, **a.g.e** .,s.24

دعظ < د ع ظ

فعلم :Sonuna (üçüncü harfin sol tarafına)(م) harfi eklenen sülasilerden elde edilmiş filler için kullanılır:

فرصم < فر ص

ن فعل : Sülasininbaşına (ن) Harfi eklenerek elde edilen filler için kullanılır:

نبذر < نب ذر

ن فعل :Birinci harfiyle ikinci harfi arasına(ن) harfi eklenen sülasilerden elde edilmiş filler için kullanılır:

عجف < ع ج ف

ن فعل :İkinci harfiyle üçüncü harfi arasına (ن) eklenerek elde edilen fiiller için kullanılır:

بهنس < به نس

ن فعل :Sonuna (ن) harfi eklenerek elde edilen rubailer için kullanılır:

قحزن < ق ح ز ن

ر فعل:Sülası başına(ر) harfi eklenerek elde edilen filler için kullanılır:

همسر < هم س ر

ف فعل :Birinci harfiyle ikinci harfi arasına(ف) harfi eklenen sülasilerden elde edilmiş filler için kullanılır:

طرسع < ط ر س ع

ف فعل :İkinci harfiyle üçüncü harfi arasına (ف) eklenerek elde edilen fiiller için kullanılır:

بعرص < بعص

فعلر: Sonuna (ف) harfi eklenerek elde edilen rubailer için kullanılır.⁷⁰¹

ضمزر < ضمز

بفعل: Sülası başına(ب) harfi eklenerek elde edilen filler için kullanılır:

بلذم < لذم

فبعل: Birinci harfiyle ikinci harfi arasında(ب) harfi eklenen sülasilerden elde edilmiş filler için kullanılır.⁷⁰²

عبهل < عهل

فبعهل: İkinci harfiyle üçüncü harfi arasında (ب) eklenerek elde edilen fiiller için kullanılır.⁷⁰³

خربق < خرق

فطلب: Sülası sonuna (ب) harfi eklenerek elde edilen rubailer için kullanılır:

بزرذ < زرد

ففعل: SülasıBaşına (ف) harfi eklenerek elde edilen filler için kullanılır.⁷⁰⁴

فنخر < نخر

ففعهل: İkinci harfiyle üçüncü harfi arasında (ف) eklenerek elde edilen fiiller için kullanılır.⁷⁰⁵

صعفر < صع

فعلف: Sülası sonuna (ف) harfi eklenerek elde edilen rubailer için kullanılır:

⁷⁰¹ A.e.s.120

⁷⁰² A.e.s.124

⁷⁰³ A.e.s.9

⁷⁰⁴ A.e.s.133

⁷⁰⁵ A.e.s.117

زحلف < زحل

”سرطان” gibi bazı bilimsel terimlerin türetimi için Mahmut muhtar elif-nûn sonekini önermiştir.⁷⁰⁶ Makas anlamında kullanılan المِقْصَّان keimesinin aslı المِقْصَّان dır.⁷⁰⁷

’ecek’ > سَوَّفَ ‘erteledi’. Ayrıca akraba adlarından أَبَا > اللَّاب ‘Baba oldu’ gibi kelimeler türetilmiştir.⁷⁰⁸

Berke Vardar el kalbu’l mekâni olgusunu “anamlı bir birimdeki ardışık seslerin yer değiştirmesi olarak ifade etmektedir.”⁷⁰⁹

2.2. Rubai Mücerred Fiillerin Anlam Açısından

Değerlendirilmesi:

2.2.1. Geçici (Arızı) Sıfatları İfade Eden Fiiller

2.2.1.1. Bedenle İlgili Arızı Nitelikleri İfade Eden Fiiller

Bu fiiller faillerinin bedeni sıfatlarla muttasıf olduğunu gösterir ve genellikle lazım olurlar;⁷¹⁰

بهدل الرجل : Erkeğin göğsü ve memeleri (شاد. ڤ. تَدْوَة) büyük oldu.

جربز الرجل : Kişinin bedeni küçüldü ve büzüldü.

⁷⁰⁶ Mahmûd Muhtar.: *es-Sevâbık ve'l-Levâhık*, Mecelletu Mecma'î'l-Lugati'l-'Arabiyye, sayı:46,Kahire,1400/1980.s.30

⁷⁰⁷ Corci Zeydan, *Târîhu'l-Lugati'l-Arabiyye bi-İ'tibârı ennehâ kâinun hayyun nâmin Hâdi'unli-Nâmûsi'l-İrtikâ'*, Matba'atu'l-Hilâl, Ficâle,1904.s.39

⁷⁰⁸ Abdullah Emin ,*Bahsun fi 'İlmi'l-İştikak*, Mecelletu Mecma'î'l- Lugati'l-Arabiyyeti'l-Melekî, c. 1, sayı:1, Kahire Cumâdâ'l-âhire- 1353/Eylül-1934.s.383

⁷⁰⁹ BerkeVardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*,Multilingual Yay.,İstanbul, 1998.s.122

⁷¹⁰ Feyyaz, Süleyman ,*El-hukulu'd-delaliye Es-sarfıyye lil-ef'ali'l'arabiyye*, Daru'l Merih,Riyad,1990.s.49

جرمز الجالس : Oturan kişi küçölüp büzüldü ve toplandı.

فرقف المريض : Hasta titredi.

عثجل الرجل : İhtiyarlıktan veya hastalıktan ötürü kişiye otururken kalkmak zor geldi.

فرشح المستريح : İstirahat eden kişi sırt üstü uzanıp bacaklarını yere yapıştırdı.

دربخ الخائف : Korkan kişi zillet içinde ve başını önüne eğip sırtını uzattı.⁷¹¹

كأأ :Korktu ve geri çekildi.

برقط: (Biri)Dizlerini açarak elleri üzerine oturdu (bir şeyi) dağıttı.(Sözü) düzensiz bir şekilde ağzından çıkardı.⁷¹²

بركع : dizleri üstüne düştü/ dört ayak üzerinde durdu.⁷¹³

بلدح: Yorgun düştü.⁷¹⁴

طلسم: Başını önüne eğip suratını astı. Sihirbaz tılsım yaptı.⁷¹⁵

ظلمس: Başını önüne eğip suratını astı. Sihirbaz tılsım yaptı.⁷¹⁶

بلطح: Yere uzandı⁷¹⁷

بلمس : Başını önüne eğdi ve yüzünü buruşturdu.⁷¹⁸

ثغغ : (Çocuk)Bir şeyi dişleri bitmeden ısırđı.⁷¹⁹

جججب : (Kişi) şişmanladı.(Kişi)ibadet için yeryüzünde seyahat etti.⁷²⁰

⁷¹¹ Atâullah, İlyas,a.g.e.,s.49

⁷¹² İbrâhim, Mustafa,v.d., **el-Mu'cemü'l-vasit**, İstanbul, Çağrı Yayınları, 1996. s. 51

⁷¹³ A.e.,s.52

⁷¹⁴ A.e.,s.67

⁷¹⁵ A.e.,s.562

⁷¹⁶ A.e.,s.564

⁷¹⁷ A.e.,s.69

⁷¹⁸ A.e.,s.69

⁷¹⁹ A.e.,s.96

جرمز: Parmakları birbiri arasına getirerek ellerini birleştirdi.⁷²¹

ثائل : Hastalık birine siğiller çıkararak geldi.

تعتع Hayvan kuma battı.⁷²²

تبتب : Yaşlandı.⁷²³

برهم: Birine gözünü kırpmadan sürekli baktı.⁷²⁴

حشرم : (Kişinin)dudağı kalın oldu.⁷²⁵

حشرج: Nefesini boğazında verip aldı.⁷²⁶

حملق: İki gözünü sonuna kadar açtı.⁷²⁷

حوقل : İki eliyle beline dayandı.⁷²⁸

خرشم : (Adam) yüzünü çirkinleştirdi.⁷²⁹

خبخب : Bir şey sarktı pörsüdü.⁷³⁰

خضرف : Cildi yaşlandı ve lop lop oldu.⁷³¹

خزرج : (Koyun vb.) topal oldu.⁷³²

دنفس: Zillet içinde itaat etmek için başını eğdi.⁷³³

حوصل:kuş kursağını doldurdu.⁷³⁴

⁷²⁰ A.e.,s.104

⁷²¹ A.e.,s.117

⁷²² A.e.,s.85

⁷²³ A.e.,s.81

⁷²⁴ A.e.,s.53

⁷²⁵ A.e.,s.156

⁷²⁶ A.e.,s.175

⁷²⁷ A.e.,s.199

⁷²⁸ A.e.,s.208

⁷²⁹ A.e.,s.227

⁷³⁰ A.e.,s.214

⁷³¹ A.e.,s.241

⁷³² A.e.,s.231

⁷³³ A.e.,s.298

خرمل: Devenin yünü şişmanlıktan dolayı sarktı. ⁷³⁵

دحقب: (Kişiyi) Arkasından çok şiddetli bir şekilde itti. ⁷³⁶

دحلق: Karnı şişti. ⁷³⁷

دريج: (Kişi)Başını eğdi ve beli eğildi. ⁷³⁸

دريج: (Kişi)Başını eğdi ve beli eğildi. ⁷³⁹

دردب: Rahatsız oldu ve titredi. ⁷⁴⁰

درمج: Süründü. ⁷⁴¹

ددع: Eğrilerek ve yavaşça koştu. ⁷⁴²

دغدغ: Birinin koltuk altına veya karnına dokunup harekete geçirmek. ⁷⁴³

رأرا: Göz bebeğini harekete geçirdi ve bakışını bir yere yoğunlaştırdı. ⁷⁴⁴

رشرش: Kişi gevşedi deve çöktü. ⁷⁴⁵

رعبب: Yağ damlayacak kadar şişmanladı. ⁷⁴⁶

رفرف: Kuş üzerine konmak istediği şeyin etrafında kanat çırpı. ⁷⁴⁷

زغذب: Kızdı ve soru sorarken insanlara eliyle işaret etti. ⁷⁴⁸

⁷³⁴ A.e.,s.207

⁷³⁵ A.e.,s.230

⁷³⁶ A.e.,s.273

⁷³⁷ A.e.,s.273

⁷³⁸ A.e.,s.277

⁷³⁹ A.e.,s.277

⁷⁴⁰ A.e.,s.278

⁷⁴¹ A.e.,s.282

⁷⁴² A.e.,s.285

⁷⁴³ A.e.,s.287

⁷⁴⁴ A.e.,s.319

⁷⁴⁵ A.e.,s.346

⁷⁴⁶ A.e.,s.352

⁷⁴⁷ A.e.,s.359

⁷⁴⁸ A.e.,s.394

زكك : Zayıflıktan adımlarını birbirine yaklaştırarak geçti.⁷⁴⁹

زجر : Başparmağını işaret parmağına vurarak “sana bu kadar bile vermeyeceğim” diye işaret etmek.⁷⁵⁰

سبرد : Birinin saçını tıraş etti.⁷⁵¹

سعسع : İhtiyarladı ve kocadı.⁷⁵²

سملك : (Lokma vb.)Ağzında toplayıp döndürerek uzattı ve düzleştirdi.⁷⁵³

صعق : Kişinin vücudu cılız oldu.⁷⁵⁴

طنثر : Yağ yemekten vücudu ağırlaştı.⁷⁵⁵

غرنق : Gözüyle kur yaptı.⁷⁵⁶

فرهد : Çocuk etine dolgun ve güzel oldu , çocuk Şişinceye kadar koştu. Nefesi daraldı.⁷⁵⁷

فهفه : Adamın dili yoruldu. Adam konuşurken kelimelerindeki harfleri tekrarlardı. Yüksek bir makamdan daha aşağıya düştü.

قفقف : Dişleri ve çenesi soğuktan birbirine vurdu ve titredi. Bitki kurudu.⁷⁵⁸

فرسخ : Kişiden humma hastalık ve soğuk algınlığı gitti anlamında kullanılır.⁷⁵⁹

فرطس : Domuz burnunu uzattı.⁷⁶⁰

قنسر : Yaş ve zorluklar (Musibetler)kişiyi yaşlandırdı.⁷⁶¹

⁷⁴⁹ A.e.,s.396

⁷⁵⁰ A.e.,s.402

⁷⁵¹ A.e.,s.413

⁷⁵² A.e.,s.428

⁷⁵³ A.e.,s.451

⁷⁵⁴ A.e.,s.515

⁷⁵⁵ A.e.,s.567

⁷⁵⁶ A.e.,s.651

⁷⁵⁷ A.e.,s.686

⁷⁵⁸ A.e.,s.698

⁷⁵⁹ A.e.,s.681

⁷⁶⁰ A.e.,s.684

كوسج: Yanakları kılsız oldu.⁷⁶²

كعطل: Bir şeye eliyle uzandı.⁷⁶³

نزنز: Başını hareket ettirdi.⁷⁶⁴

لهزم: Kişinin çene kemiğinin altına vurdu. Yaşlılık (belirtisi) kişinin yanaklarına karıştı. “لهزمه الشيب” denilir.⁷⁶⁵

مخخ: Kafatası kemiğinin içinden beyni çıkardı.⁷⁶⁶

هرمل : Yaşlı yaştan dolayı çöktü ve bunadı. Kıl düştü. Adam saçı yoldu ve kesti.

“هرمل الرجل”: Adamın saçını yoldu. “هرمل عمله” Kişi işini ifsat etti bozdu.⁷⁶⁷

هففهف : Bedeni sallanan bir dal gibi incecik ve zayıf oldu. Bir şeyi hareket ettirip itti.⁷⁶⁸

هرمس : Adam yüzünü ekşitti. İnsanlar gürültü yapıp haykırdılar.⁷⁶⁹

نسنس : Adam zayıf oldu. Kuş hızlı oldu. Rüzgâr soğuk esti. Hayvanı güttü ve engelledi.⁷⁷⁰

ننصص : Deve dizlerini yerde sabitleyip kalkmak için hareketlendi.⁷⁷¹

⁷⁶¹ A.e.,s.762

⁷⁶² A.e.,s.786

⁷⁶³ A.e.,s.790

⁷⁶⁴ A.e.,s.910

⁷⁶⁵ A.e.,s.842

⁷⁶⁶ A.e.,s.857

⁷⁶⁷ A.e.,s.983

⁷⁶⁸ A.e.,s.989

⁷⁶⁹ A.e.,s.983

⁷⁷⁰ A.e.,s.919

⁷⁷¹ A.e.,s.927

2.2.1.2. Toplumsal Ve Ahlaki Nitelikleri İfade Eden Fiiller:

عربد الفاسق : Kişinin ahlakı kötü oldu.⁷⁷²

برجم: Söz kaba oldu.⁷⁷³

طنفس : Adamın ahlakı güzel olduktan sonra kötüleşti.⁷⁷⁴

عربد: Kişinin ahlakı kötü oldu. Sarhoş kimse insanlara eziyette bulundu.⁷⁷⁵

بهتر : Yalan söyledi.⁷⁷⁶

بهرج: Bir şeyi mubah kıldı.⁷⁷⁷

بهصل: Birinin malını mülkünü elinden aldı.⁷⁷⁸

بلور: Meseleyi vuzuha kavuşturdu.⁷⁷⁹

ثرثر : Gevezelik etti.⁷⁸⁰

قلزم: Kişi haykırdı. Kişi aşağılık oldu. Bir şeyi yalayıp yuttu.⁷⁸¹

قندس: Günahtan sonra tövbe etti. Yüzüstü sürünerek gitti.⁷⁸²

ثمثم: Kişi konuşmasında tereddüt etti. Bir şeyi şiddetli bir şekilde hareket ettirdi.

جججج : Acele etti.⁷⁸³

⁷⁷² A.e.s.50

⁷⁷³ A.e.,s.47

⁷⁷⁴ A.e.,s.568

⁷⁷⁵ A.e.,s.591

⁷⁷⁶ A.e.,s.73

⁷⁷⁷ A.e.,s.73

⁷⁷⁸ A.e.,s.47

⁷⁷⁹ A.e.,s.47

⁷⁸⁰ A.e.,s.95

⁷⁸¹ A.e.,s.754

⁷⁸² A.e.,s.762

جمجم : Kişi sözünü açıklamadı.⁷⁸⁴

حججج : Bir şeye gücü yetmedi ve o şeyden el çekti.⁷⁸⁵

حذلق : Kendisinde bulunandan daha fazla uyanık olduğunu iddia etti.⁷⁸⁶

حرمز:Lanet etti.⁷⁸⁷

حرمد: Bir işte mücadeleci ve inatçı oldu.⁷⁸⁸

حردب: (Kişi) Çevik ve aceleci oldu.⁷⁸⁹

حصرم: Cimri oldu.⁷⁹⁰

خریش : Bir şeyi ifsat etti.⁷⁹¹

خرمش: (Kitabı ya da işi) karmakarışık etti.⁷⁹²

دخمس: Birine istediği şeyi açıklamadı.⁷⁹³

دعجج: Gitme gelme hususunda tereddüt yaşadı.⁷⁹⁴

دهمس: İş örttü gizledi.⁷⁹⁵

ذفذف: Kişi kibirlendi.⁷⁹⁶

رمرم: Pislenmiş olmasından çekinmeden yere düşen yemek parçasını yedi.⁷⁹⁷

⁷⁸³ A.e.,s.107

⁷⁸⁴ A.e.,s.133

⁷⁸⁵ A.e.,s.157

⁷⁸⁶ A.e.,s.163

⁷⁸⁷ A.e.,s.169

⁷⁸⁸ A.e.,s.169

⁷⁸⁹ A.e.,s.169

⁷⁹⁰ A.e.,s.179

⁷⁹¹ A.e.,s.223

⁷⁹² A.e.,s.230

⁷⁹³ A.e.,s.275

⁷⁹⁴ A.e.,s.287

⁷⁹⁵ A.e.,s.301

⁷⁹⁶ A.e.,s.312

⁷⁹⁷ A.e.,s.372

خضرع: (Cimrinin) düşmanlığı azaldı.⁷⁹⁸

شمخر : Kibirlendi.⁷⁹⁹

نيرب : Koştu ve dedikodu yaptı. Rüzgâr toprağı bir şeyin üzerine dokudu. Kişi sözü birbirine karıştırdı.⁸⁰⁰

نورج في الكلام: Önünü ve arkasını dönme hususunda tereddüt etti. “نورج في الكلام”: dedikodu yaptı.⁸⁰¹

صهصه: Bir topluluğu susmaları için azarladı.⁸⁰²

مذمذ: Bir kişi yalan söyledi.⁸⁰³

مرطل: Yağmur birini ıslattı. Bir işi berbat etmeye devam etti. Bir kişiyi çamur vb. ile kapladı. “مرطل عرضه”. “مرطل ثوبه”:Namusunu lekeledi.⁸⁰⁴

مجمج: Kişi verdiği haberi açıklamadı. Bir kişiyi kelamda istikamet üzere olmayan bir mezhebe götürdü. Kitabı kalemle karıştırıp tahrif etti.⁸⁰⁵

ضاضأ: Yaygara çıkardı ve bağırdı.⁸⁰⁶

ضوضأ: Bağırdı ve yaygara çıkardı.⁸⁰⁷

طرطر : Kendinde olmayanla övündü. (Koyun vb.) hayvanları süt içmeye çağırdı.⁸⁰⁸

طاطأ: Bir şeyin önem ve ehemmiyetini azalttı.⁸⁰⁹

⁷⁹⁸ A.e.,s.241

⁷⁹⁹ A.e.,s.493

⁸⁰⁰ A.e.,s.967

⁸⁰¹ A.e.,s.962

⁸⁰² A.e.,s.527

⁸⁰³ A.e.,s.860

⁸⁰⁴ A.e.,s.864

⁸⁰⁵ A.e.,s.855

⁸⁰⁶ A.e.,s.532

⁸⁰⁷ A.e.,s.546

⁸⁰⁸ A.e.,s.555

⁸⁰⁹ A.e.,s.549

ظبظب : Bağırdı ve kötü bir şeyle tehdit etti.⁸¹⁰

عجعع : Aşırı şekilde bağırdı.⁸¹¹

عرقل : Birine lafı eğip bükerek konuştu ya da davranış olarak doğru davranmadı.⁸¹²

غبغب : Kişi alım satımda hainlik yaptı.⁸¹³

غثمر : Malımı ifsat etti, bir şeyi karıştırdı.⁸¹⁴

عطرس : Emsallerine karşı büyüklük tasladı ve kibirlendi, kendini beğendi, bir kişiye kızdı.⁸¹⁵

عظرف : Kişi aylak ve kibirli oldu.⁸¹⁶

عطرش : Kişi haktan uzak oldu.⁸¹⁷

فجفج : Kendisinde bulunmayan bir şeyle övündü.⁸¹⁸

فخفخ : Haksız yere övündü.⁸¹⁹

فزفز : Birini rahatsız edip kovdu.⁸²⁰

فرعن : Büyüklendi ve kibirlendi. Bir kimseye büyüklenmesi ve kibirlenmesi için imkân tanıdı.⁸²¹

فشفش : Görüşü zayıf oldu. Yalanda aşırı gitti, başkasına ait sözü kullandı. Suyu sızdırdı.⁸²²

⁸¹⁰ A.e.,s.575

⁸¹¹ A.e.,s.585

⁸¹² A.e.,s.596

⁸¹³ A.e.,s.643

⁸¹⁴ A.e.,s.645

⁸¹⁵ A.e.,s.655

⁸¹⁶ A.e.,s.655

⁸¹⁷ A.e.,s.655

⁸¹⁸ A.e.,s.675

⁸¹⁹ A.e.,s.676

⁸²⁰ A.e.,s.687

⁸²¹ A.e.,s.684

فردح : Kişi alçaldı ve küçüldü.⁸²³

نأنا: Bir görüşü karıştırdı ve sağlam yapmadı. Birinden daha kısa ve aciz oldu. Çocuğun gıdasını iyi verdi. Birini istediği bir şeyden engelledi.⁸²⁴

كنكن: Bir kişi kaçtı, tembellik yaptı ve evinde oturdu.⁸²⁵

كنفش: Fitne zamanı evinde oturdu. Çene kemiğinin kökü uzadı.⁸²⁶

لجج: Kişi konuşmasında tereddütlü davrandı ve açıklamadı. Bir şeyi ağzında çiğnemek için çevirdi. İçinden bir şey almak için bir şeyi çevirdi.⁸²⁷

نهتر: Bir kimseye karşı yalan konuştu. Kişi sözünü başka tarafa çekti.⁸²⁸

لحلح: Bir topluluk yerinde kalıp gitmedi.⁸²⁹

مردل: Kişi işini sağlam bir şekilde yapmadı.⁸³⁰

هرزم : Adam arkadaşında gizleyeceği bir söz söyledi. Kişi alçak oldu. Ateş söndü. Adam lokmayı ağzında çiğnedi ağzında çevirip yutmadı.

هرمط : Adam birinin namusunu kirletti.⁸³¹

2.2.1.3. Zihni Ve Akli Nitelikleri İfade Eden Fiiller:

عملق في كلامه: Kişi sözünde derinleşti.⁸³²

جلهز : Bildiği halde bir şeyi gizledi.⁸³³

رحرح : Kişi istediği şeyin kararını veremedi.⁸³⁴

⁸²² A.e.,s.690

⁸²³ A.e.,s.724

⁸²⁴ A.e.,s.895

⁸²⁵ A.e.,s.801

⁸²⁶ A.e.,s.801

⁸²⁷ A.e.,s.816

⁸²⁸ A.e.,s.957

⁸²⁹ A.e.,s.819

⁸³⁰ A.e.,s.862

⁸³¹ A.e.,s.983

⁸³² Feyyaz, Süleyman ,a.ge.,s.50

⁸³³ İbrâhim, Mustafa,v.d.a. g.e.,s.132

طنبل: Akıllıca davrandıktan sonra ahmakça davrandı.⁸³⁵

فسفس : Kişinin ahmaklığı arttı.⁸³⁶

2.2.1.4. Duygusal Nitelikleri İfade Eden Fiiller:

برشم : Kişi üzüntülü olduğunu gösterdi.

برطم : Adam sinirden dudaklarını sarkıttı.⁸³⁷

برشم : Suratını astı üzüntülü olduğunu gösterdi. (Birine Gözlerini dikerek bakmayı sürdürdü)⁸³⁸

كشمر: Hiçkırığa boğuldu “كشمرأنفه”: Burnunu kırdı.⁸³⁹

كمكم: Bir şeyi gizledi.⁸⁴⁰

لبلب: Birine acıdı. Koyun vb. yavrusunu yaladı ve dudaklarıyla okşadı. Ve ona merhametli oldu.⁸⁴¹

لشلش: Kişi korktuğunda çok tereddüt etti.⁸⁴²

مرمر: Bir kimse kızdı. Suyun yeryüzünde akmasını sağladı.⁸⁴³

هرنف : Adam zafiyet içerisinde güldü. Kadın zafiyet içerisinde ağladı ve konuştu.⁸⁴⁴

⁸³⁴ A.e.,s.333

⁸³⁵ A.e.,s.567

⁸³⁶ A.e.,s.688

⁸³⁷ Feyyaz, Süleyman ,a.ge.,s.50

⁸³⁸ İbrâhim, Mustafa,v.d.a. g.e.,s.49

⁸³⁹ A.e.,s.789

⁸⁴⁰ A.e.,s.798

⁸⁴¹ A.e.,s.813

⁸⁴² A.e.,s.825

⁸⁴³ A.e.,s.865

هنبص: Adam gülüşünü gizledi.⁸⁴⁵

وسوس : Şeytan vb. Vesvese verdi.⁸⁴⁶

عصب : Adam çok asabi oldu.⁸⁴⁷

عنقش : Kişi bir şeye bağlandı.⁸⁴⁸

غذمر: Sinirlendi ve bağırdı bir şeye sabitlenmeden bindi. Kavmine istediği gibi hükmetti ve hükmüne karşı çıkılmadı ve ona isyan edilmedi, bir şeyi birbirine karıştırdı. Bir şeyi ölçsüz ve tartısız tahmini olarak sattı.⁸⁴⁹

قنبع : Kişi evinde gizlendi. Ağaç veya baklagillerin meyvesi yaprak veya örtü içinde oldu. Kişi öfkeden şişti.⁸⁵⁰

بجبع : Çocuğuyla konuşarak okşadı.⁸⁵¹

برطم : Gece karardı. (kişi sinirden dudaklarını sarkıttı.)⁸⁵²

بظرم : Kişi kızdığı için üst dudağını kaldırıp uzattı.⁸⁵³

بلادم : Korkudan sustu.⁸⁵⁴

ثأنا : Öfke dindi.⁸⁵⁵

حسحس : Acı çekti ve acı çektiğini izhar etti.⁸⁵⁶

خججج: (Kişi)içinde olanı gizledi.⁸⁵⁷

⁸⁴⁴ A.e.,s.983

⁸⁴⁵ A.e.,s.996

⁸⁴⁶ A.e.,s.1033

⁸⁴⁷ A.e.,s.605

⁸⁴⁸ A.e.,s.632

⁸⁴⁹ A.e.,s.646

⁸⁵⁰ A.e.,s.761

⁸⁵¹ A.e.,s.38

⁸⁵² A.e.,s.50

⁸⁵³ A.e.,s.62

⁸⁵⁴ A.e.,s.67

⁸⁵⁵ A.e.,s.92

⁸⁵⁶ A.e.,s.172

خفف: Bir topluluğu sevmedi onlardan hoşlanmadı.⁸⁵⁸

دربص: Korkudan dolayı sustu.⁸⁵⁹

زمهر: Gözleri sinirden kan çanağına döndü.⁸⁶⁰

زهر: Bir kişiye şiddetli bir şekilde baktı.⁸⁶¹

سبرج: Bir şeyi alışılmaz hale getirdi.⁸⁶²

صعصع: Adam korktu ve sarsıldı.⁸⁶³

طمأن: Birini sakinleştirdi, ona şefkatli davrandı ve acıdı.⁸⁶⁴

طحطح: Hafifçe güldü.⁸⁶⁵

طمأن: Birini sakinleştirdi, ona şefkatli davrandı ve acıdı.⁸⁶⁶

قلقل: Yere vurdu. Bir şeyi hareket ettirdi. Hüzün gözyaşlarını akıttı.⁸⁶⁷

كفف: Göz yaşlarını kuruması için ardı ardına sildi. Birini bir şeyden çevirdi.⁸⁶⁸

2.2.1.5. Sesle Ve Konuşmayla İlgili Nitelemelerde Bulunan Fiiller:

حشرح: Kişi ölürken nefesi titredi.⁸⁶⁹

⁸⁵⁷ A.e.,s.219

⁸⁵⁸ A.e.,s.259

⁸⁵⁹ A.e.,s.277

⁸⁶⁰ A.e.,s.401

⁸⁶¹ A.e.,s.403

⁸⁶² A.e.,s.413

⁸⁶³ A.e.,s.515

⁸⁶⁴ A.e.,s.549

⁸⁶⁵ A.e.,s.552

⁸⁶⁶ A.e.,s.566

⁸⁶⁷ A.e.,s.756

⁸⁶⁸ A.e.,s.792

بربر:(Kova) suyun içinde ses çıkardı.⁸⁷⁰

Japonca ve Korece de çok sık görülen ikilemeler Arapçada itba' adı altında ele alınmıştır.⁸⁷¹

لعثم : Kişi konuşurken defalarca durakladı.⁸⁷²

هذرم : Kişi konuşurken acele etti.⁸⁷³

هينم : Kişi bir şey söylerken sesini gizledi.

خضرم : Kişi konuşurken hata yaptı.⁸⁷⁴

ببطب:(البط) Kaz ses çıkardı.⁸⁷⁵

ببع:(Su) kabından aralıksız olarak boşalırken çıkardığı ses.⁸⁷⁶

تأتأ:Konusurken ت harfini tekrarladı.⁸⁷⁷

تمتم : Kekeledi.⁸⁷⁸

تغغغ : (Konuşmacının)Konusması dişleri düştüğü için duyulmadı.⁸⁷⁹

حفحف : Kuş kanat çırparken duyulan ses.⁸⁸⁰

حضم : Konuşurken hata yaptı fasih olmadı.⁸⁸¹

⁸⁶⁹ A.e.s.50

⁸⁷⁰ A.e.,s.46

⁸⁷¹ Aksan, Doğan, Anadilimizin Söz Denizinde, Bilgi Yay. Ankara, 2002.s.81

⁸⁷² İbrâhim, Mustafa, v.d.,a.g.e.,s.828

⁸⁷³ A.e.,s.979

⁸⁷⁴ A.e.,s.241

⁸⁷⁵ Feyyaz, Süleyman ,a.ge.,s..60

⁸⁷⁶ İbrâhim, Mustafa, v.d. a.g.e. s.62

⁸⁷⁷ A.e.,s.80

⁸⁷⁸ A.e.,s.88

⁸⁷⁹ A.e.,s.85

⁸⁸⁰ A.e.,s.184

⁸⁸¹ A.e.,s.181

ففق: Damlaları peş peşe gelip dökülürken su ses çıkardı. Kişi konuşurken avurdunu şişirdi ve boş konuştu.⁸⁸²

محم: At veya beygir yüksek olmayan bir ses çıkardı.⁸⁸³

حجم: Adam gizlice konuştu.⁸⁸⁴

خرخر: Su akarken önüne bir engel çıktığında ses çıkardı.⁸⁸⁵

خشخش: (Silah ve benzeri) hareket ettirildiğinde çıkan ses.⁸⁸⁶

خخفف: Bir şey hareket ettirildiğinde duyulan ses.⁸⁸⁷

خقخق: (Zift vb.)kaynadığında çıkardığı ses⁸⁸⁸

خخنخ: Kişi Burnunda konuştu.⁸⁸⁹

دبدب: Bağırды gürültü çıkardı.⁸⁹⁰

دردر: (Su) Vadinin derinliklerinden fişkıırken çıkardığı ses.⁸⁹¹

دندن: Kişi duyulan ama anlaşılamayan bir sesle konuştu.⁸⁹²

رههه: Anlaşılamayan bir şekilde konuştu.⁸⁹³

زحلف: Hızlı konuştu, bir şeyi yuvarladı.⁸⁹⁴

زرزر: Ses çıkardı.⁸⁹⁵

⁸⁸² A.e.,s.698

⁸⁸³ A.e.,s.195

⁸⁸⁴ A.e.,s.210

⁸⁸⁵ A.e.,s.225

⁸⁸⁶ A.e.,s.235

⁸⁸⁷ A.e.,s.246

⁸⁸⁸ A.e.,s.247

⁸⁸⁹ A.e.,s.258

⁸⁹⁰ A.e.,s.272

⁸⁹¹ A.e.,s.278

⁸⁹² A.e.,s.298

⁸⁹³ A.e.,s.377

⁸⁹⁴ A.e.,s.390

⁸⁹⁵ A.e.,s.392

زغرد : Kadın sevindiğinde sesini diliyle titreterek ses çıkardı.⁸⁹⁶

زقرق : Kuş ses çıkardı.⁸⁹⁷

زمجر : Sesi kalın olacak şekilde göğsünde sesini tekrarladı.⁸⁹⁸

زمخر : Ses şiddetlendi. Kaplan vb. öfkeden dolayı kükredi.⁸⁹⁹

زمزم : Uzaktan belirgin olmayan bir şekilde ses çıkardı.⁹⁰⁰

سقسق : Kuş zayıf bir ses çıkardı.⁹⁰¹

شخشخ : Saman vb. Hışırtı çıkardı.⁹⁰²

شقشق : Deve murdar oldu. Serçe vb. ses çıkardı.⁹⁰³

شنشن : Kağıt veya elbise hareket etti ve çok az ses çıkardı.⁹⁰⁴

صرصر : Kesik ve şiddetli bir sesle bağırdı.⁹⁰⁵

صلصل : Titrek bir şekilde ses çıkarmak.⁹⁰⁶

صمصم : Kirpi ses çıkardı.⁹⁰⁷

ضغضغ : Dişsiz bir kimse lokmayı ağzında çiğnerken çıkardığı ses.⁹⁰⁸

طبطب : Sel ya da suyun birbirine çarparken çıkardığı ses.⁹⁰⁹

⁸⁹⁶ A.e.,s.394

⁸⁹⁷ A.e.,s.396

⁸⁹⁸ A.e.,s.399

⁸⁹⁹ A.e.,s.399

⁹⁰⁰ A.e.,s.400

⁹⁰¹ A.e.,s.435

⁹⁰² A.e.,s.475

⁹⁰³ A.e.,s.489

⁹⁰⁴ A.e.,s.496

⁹⁰⁵ A.e.,s.512

⁹⁰⁶ A.e.,s.520

⁹⁰⁷ A.e.,s.523

⁹⁰⁸ A.e.,s.540

⁹⁰⁹ A.e.,s.549

قبقب: Aygır ,aslan vb.sesi boğazında tekrarladı. Köpek dişlerini ezerken ses çıkardı. Adam, (sözü) karıştırıp saçmaladığında Ona ”قبقب”denir.⁹¹⁰

طنطن: Ardı ardına tınladı veya çaldı(دندن ile eş anlamlı)⁹¹¹

عقق : Saksığan ses çıkardığında denir.⁹¹²

عنتر: Mavi sinek ses çıkardı ve vızıldadı.Kişi savaşta cesur oldu. Zorluklarıçinde bir yol tuttu. Birini mızrakla yaraladı.⁹¹³

عظظ: Tencereden kaynama sırasında ses çıktığında. Kişi uykuya yenik düştü. Denizin dalgaları yüksek oldu.⁹¹⁴

غمغم: Öküz korkarken çıkardığı ses. Kahramanlar savaşta ses çıkardı. Çocuk memeyi emerken süt istediğinde dolayı ağladı.⁹¹⁵

فأفا: Konuşurken fa harfini çokça tekrarladı.⁹¹⁶

فحفح: Uykusunda üfledi. Sesinde kısıklık baş gösterdi. Çok konuştu⁹¹⁷

فدفد: Sesi yükseldi ve sevinçten ve dinçlikten dolayı yere daha sağlam bastı.⁹¹⁸

قرقر : Gülme hususunda aşırıya kaçtı ve sesini yankılattı. İçecek boğazında ses çıkardı, Karnı açlıktan ya da ağrıdan ses çıkardı, Tavuk bardağa su konulduğunda çıkan ses gibi bir ses çıkardı.⁹¹⁹

قرقف : Üşümüş kişi soğuktan titredi.Kesici ön dişleri birbirine çarparak titrediğinde “اصطك ثناياه” denilir. Aygır veya güvercin şiddetli ses çıkardı. Adam çok şiddetli bir şekilde güldüğünde “قرقف الرجل في الضحك” denir. Soğuk titretti.⁹²⁰

⁹¹⁰ A.e.,s.712

⁹¹¹ A.e.,s.568

⁹¹² A.e.,s.616

⁹¹³ A.e.,s.630

⁹¹⁴ A.e.,s.656

⁹¹⁵ A.e.,s.663

⁹¹⁶ A.e.,s.670

⁹¹⁷ A.e.,s.676

⁹¹⁸ A.e.,s.677

⁹¹⁹ A.e.,s.729

قشّش : Etin tava veya tencerede pişerken çıkardığı ses. Katran uyuz hastalığını giderdi.⁹²¹

قضى: Kemikler kırılırken ses çıkardı. Bir şeyi kırdı ve inceltti.⁹²²

قطط: Gök sağanak bir şekilde yağmur yağdırdı. Bağirtlak kuşu veya keklik ses çıkardı.⁹²³

قعق: Bir şey hareket ettiğinde ya da ettirildiğinde ses çıkardı. (Silah hareket ettirildiğine) “**قعق السلاح**” denir. Bir topluluk yola koyulduğunda “**ارتحل عمد القوم**” denir. **قعق في الأرض**: gitti. Kuru bir şeyi sesli olarak hareket ettirdi. Kumarda oku çevirdi. “**فلان لا يقفع له بالشنانذ**” kişi aldatılamaz veya korkutulamaz.⁹²⁴

كتكت: Adam hızlı bir şekilde çok konuştu. Adımlarını süratle giderken birbirine yaklaştırdı. Kahkaha atmadan güldü. Gülmede aşırıya kaçtı.⁹²⁵

كعك : Konuşmasında durakladı. Bir kimseyi korkuttu. Bir kimsenin yüzünü örttü.⁹²⁶

ججع : Devenin gürültüsü arttı.⁹²⁷

لقلق : Leylek ses çıkardı. Yılan çenesini daima hareket ettirip dilini çıkardı. Kişinin dili konuşurken harflere uyum sağlayamayacak ve sabitlenemeyecek kadar süratli oldu. Kişinin bakışı sürekli bir hareketle hızlıca yer değiştirdi. Bir şeyi hareket ettirdi.⁹²⁸

مطمط : Konuşmasında ve yazmasında yavaş davrandı. “**مطمط في كلامه**” sözünü uzattı.⁹²⁹

⁹²⁰ A.e.,s.729

⁹²¹ A.e.,s.740

⁹²² A.e.,s.744

⁹²³ A.e.,s.748

⁹²⁴ A.e.,s.750

⁹²⁵ A.e.,s.776

⁹²⁶ A.e.,s.790

⁹²⁷ A.e.,s.124

⁹²⁸ A.e.,s.835

⁹²⁹ A.e.,s.876

نحج : Ağz boşluğunda rahatlamak için salya sesi gibi bir sesi tekrarladı. Akan bir şeyin sesini tiksindirici bir sesle tekrarladı.⁹³⁰

نشنش : Tencere kaynarken ses çıkardı. Kişi yaptığı işte aceleci oldu. Kuş tüyünü yolup attı. Bir şeyi itti ve şiddeti bir şekilde hareket ettirdi. Hayvanı güdüp kovdu. Kabın içindekileri sallayıp saçtı. Deriyi tırmalayarak kaşdı.⁹³¹

نقتق : Kurbağa sesini titretti. Kişinin gözü (birini) kıskandı.⁹³²

هبرم: Çok konuştu ve çok yedi.

هتمر: Çok konuştu.⁹³³

هتمل: Kişi sessizce konuştu laf taşıdı. İki kişi kendilerini diğerlerinden gizleyecek şekilde konuştular.

هتهت: Kişi konuşurken acele etti ve dili eğrildi. Bir şeye çok baskı yaptı ve kırdı.

ههره : Bir şey ses çıkardı. “ههرهت الريح”:(rüzgâr estiğine ses çıkarırken)

“ههرهت الضأن” (Koyun ses çıkardığında) “ههرهالأسد”:Aslan kükredi. Gerçeği alaya alarak boş bir şekilde güldü. Koyunu su vermek için çağırdı. Süt sağma esnasında ses çıkardı. Bir şeyi hareket ettirdi.⁹³⁴

همرج: Gürültü ,yaygara çıkardı. “همرج عليهاالخبير” :Birine bir haberi yanlış verdi karıştırdı.⁹³⁵

همهم: Adam duyulan ama ne demek istediği anlaşılamayan bir söz söyledi. Üzüntü ve kederden göğsündeki iniltiyi tekrarladı. “همهم

الأسد”Aslan kükredi. Gök gürültüsünün sesi duyuldu.⁹³⁶

⁹³⁰ A.e.,s.907

⁹³¹ A.e.,s.924

⁹³² A.e.,s.949

⁹³³ A.e.,s.972

⁹³⁴ A.e.,s.983

⁹³⁵ A.e.,s.994

ورور : konuşmasında aceleci oldu. Bakışını dikleştirdi.⁹³⁷

وعوع : Bebek ağladı. Köpek, kurt ve çakal ses çıkardı. Topluluk gürültü çıkardı. “وعوع فلان القوم” Bir kişi topluluğu sarstı.⁹³⁸

وشوش : Adam, deve kuşu veya deve hafif ve hızlı oldu. Adam gizlice veya anlaşılacak kadar karışık konuştu.⁹³⁹

وهوه : Sesinde sabırsızlık oldu ve tekrarlardı. Kadın üzüntü içinde bağırdı. Aslan kükremesini tekrarlardı. ترترر Beden/söz gevşedi. Konuşurken aşırıya kaçtı.⁹⁴⁰

تختخ : Aksanından dolayı sözü anlaşılmaıı kapalı oldu.⁹⁴¹

ثحثة : Sesinde kısıklık oldu.

ثعتث:Kişi konuşurken peltek olduğundan ث ve ع harfleri baskın çıktı.⁹⁴²

جرجر : (Deve) bunaldığında sesini boğazında tekrarlardı.⁹⁴³

جردم : Kişi acele etti ve çok konuştu.⁹⁴⁴

جفجف: Yeni bir elbise vb. Hareket ettiğinde ses çıkardı.⁹⁴⁵

جلجل : Bulut hareket ettiğinde ve gök gürlediğinde ses çıkarması.⁹⁴⁶

غرغر: Suyu veya ilacı ağzında yutmadan çalkaladı, Ruh ölüm anında boğazda gidip geldi. Tencere kaynarken ses çıkardı Et ızgarada pişerken duyulan pişme sesi.⁹⁴⁷

⁹³⁶ A.e.,s.996

⁹³⁷ A.e.,s.1028

⁹³⁸ A.e.,s.1044

⁹³⁹ A.e.,s.1035

⁹⁴⁰ A.e.,s.1061

⁹⁴¹ A.e.,s.82

⁹⁴² A.e.,s.96

⁹⁴³ A.e.,s.114

⁹⁴⁴ A.e.,s.116

⁹⁴⁵ A.e.,s.126

⁹⁴⁶ A.e.,s.128

⁹⁴⁷ A.e.,s.650

نننن: “ن” ve “ع” harflerini telaffuz ederken dilinde kekemelik oldu.⁹⁴⁸

غغغغ : Kartal sesini inceltti.⁹⁴⁹

وطوط : Kişi zayıf düştü. Konuşurken sözleri birbirine girdi (zayıflıktan) ⁹⁵⁰

لعلل: Serap parladı ve ışık saçtı. Gök gürültüsü ses çıkardı. Kişi her şeyden sıkıldı. “لعلل بالعائر”:ayağı tökezleyen birine “لعلل” dedi kemik vb. kırdı.⁹⁵¹

2.2.2. Bir Hareket, Bir Şeyi Üretme Ve İş İfade Eden Bir İsimden Türetilmiş Fiiller

2.2.2.1. Toplama Bir Araya Getirme Anlamı İçeren Fiiller:

Nesnelere isim verilmesinin işaretle olduğu savunulara göre, kelimelerin türetilmesinde görme duyusu işitme duyusundan daha etkindir. ⁹⁵²

عركس الحب: Taneleri bir araya getirdi.

كردس الأسير : Esirin ellerini ve ayaklarını bir araya getirdi.

بركش كلامه : Sözü birbirine karıştırdı.

فرقص اللص :Hırsızın ellerini ve ayaklarını bir iple bağladı .

قرمط كتابه :Yazarken harfleri ince ve aralarındaki mesafeyi dar yaptı.

حرجم إبله : Develeri bir araya getirdi. ⁹⁵³

⁹⁴⁸ A.e.,s.936

⁹⁴⁹ A.e.,s.657

⁹⁵⁰ A.e.,s.1042

⁹⁵¹ A.e.,s.829

⁹⁵² Maşalı,M.Emin.: *Kâdî Abdulcebbar’a Göre Dilsel Delalet*, Marife , Sayı:3, Konya,Kış-2003.s.158

⁹⁵³ Feyyaz, Süleyman ,a.ge.,s.51

جمهر : Bir şeyi topladı.⁹⁵⁴

حرجم: Hayvanları birbirinin yanına gönderdi ve topladı.⁹⁵⁵

دملج: Bir şeyi bir araya getirdi ve düzleştirdi.⁹⁵⁶

سلسل : (Bir şeyi) zincir gibi birbirine birleştirdi.⁹⁵⁷

عسكر: Bir topluluk bir yerde toplandı. “عسكر الليل” gecenin karanlıkları bir araya geldi. Bir şeyi topladı bir araya getirdi.⁹⁵⁸

قرفص: Ellerin ayaklarının altına bağladı.⁹⁵⁹

قمقم : Bir şeyi toplayıp bir araya getirdi.⁹⁶⁰

كلثم: Asık suratlı olmaksızın (yüzündeki) etler toplandı.⁹⁶¹

كمهل: Elbise ve kemerini (kuşağını) yolculuk için bir araya getirdi. “كمهل علينا”: hakkımızı engelledi. Bir sözü gizledi.⁹⁶²

قمطر: Bir şey toplanıp bir araya geldi, düşman kaçtı. Bir şeyi topladı bir araya getirdi.(Su tulumu vb.) doldurup ağzını ipe bağladı.⁹⁶³

كردس: Komutan atları ve orduyu bir kemik gibi bütünleştirdi.⁹⁶⁴

لملم: Bir şeyi topladı. Taşı dairesel yaptı.⁹⁶⁵

2.2.2.2. Bütünlüğü Bozma Dağıtma İfade Eden Fiiller:

⁹⁵⁴ İbrâhim, Mustafa, v.d.a. g.e., s. s.137

⁹⁵⁵ A.e., s.165

⁹⁵⁶ A.e., s.297

⁹⁵⁷ A.e., s.442

⁹⁵⁸ A.e., s.601

⁹⁵⁹ A.e., s.729

⁹⁶⁰ A.e., s.760

⁹⁶¹ A.e., s.795

⁹⁶² A.e., s.799

⁹⁶³ A.e., s.759

⁹⁶⁴ A.e., s.782

⁹⁶⁵ A.e., s.841

بحثر :Düzenli olan bir şeyi dağıttı düzenini bozdu. ⁹⁶⁶

بعثر : (Bir şeyi) dağıttı. ⁹⁶⁷

برشق: Eti paramparça etti. ⁹⁶⁸

بعزق : Bir şeyi kendi yerinden başka bir yere dağıttı. ⁹⁶⁹

بلبل : Bir eşyayı ayırdı ve dağıttı. ⁹⁷⁰

خربص : (Şeyleri) birbirinden ayırdı. ⁹⁷¹

خزلب : (Et veya ipi) paramparça etti. ⁹⁷²

خضرم : (Kulağın) bir tarafını ya da yarısını kesti. ⁹⁷³

خلخل : (Bir Şeyi) birleşik olmayacak şekilde getirdi ayrı ayrı yaptı. ⁹⁷⁴

رضرض : Bir şeyi ince olmamak kaydıyla ovalayarak ufaladı. Ya da kırdı. ⁹⁷⁵

شبرق : Bir şey kesip paramparça etti. ⁹⁷⁶

قرمش : Bir şeyi bir araya getirip bozdu. ⁹⁷⁷

ختعر : Yok oldu bozulup gitti. ⁹⁷⁸

هتهث : Bir şey bozuldu. Yürürken vb. acele etti. Bulutları yağmur veya karı hızla gönderdi. Nesnelere birbirine karıştırdı. Bir şeye çok baskı yaptı. Birine zulmetti. ⁹⁷⁹

⁹⁶⁶ A.e.,s.40

⁹⁶⁷ A.e.,s.62

⁹⁶⁸ A.e.,s.49

⁹⁶⁹ A.e.,s.63

⁹⁷⁰ A.e.,s.67

⁹⁷¹ A.e.,s.223

⁹⁷² A.e.,s.232

⁹⁷³ A.e.,s.241

⁹⁷⁴ A.e.,s.248

⁹⁷⁵ A.e.,s.350

⁹⁷⁶ A.e.,s.470

⁹⁷⁷ A.e.,s.730

⁹⁷⁸ A.e.,s.218

هدمل: Adam elbiselerini yırttı.⁹⁸⁰

هزير: Bir şeyi kesti.⁹⁸¹

هرشف : Bir şey kurudu.⁹⁸²

2.2.2.3. Bir Şeyi Atma Anlamı İfade Eden Fiiller:

بكبك : Bir şeyi sarstı. Birbiri üzerine attı.⁹⁸³

مذرق: Bir şeyi attı.

2.2.2.4. Üstün Gelme Galip Gelme Anlamı İçeren Fiiller:

جدر : Birini yıktı ve yuvarladı.⁹⁸⁴

جحفل : Birini yere yıktı ve attı.⁹⁸⁵

جعبر : Birini yere serdi.⁹⁸⁶

دعثر : (Birini) devirip helak etti⁹⁸⁷

دمدم : Birine kızdı, bir kavmi helak etti.⁹⁸⁸

دهدم: Binayı yıkıp (parçalarının) altını üstüne getirdi.⁹⁸⁹

دهشر: Dövüşte erken davrandı.⁹⁹⁰

⁹⁷⁹ A.e.,s.972

⁹⁸⁰ A.e.,s.977

⁹⁸¹ A.e.,s.984

⁹⁸² A.e.,s.981

⁹⁸³ A.e.,s.66

⁹⁸⁴ A.e.,s.51

⁹⁸⁵ A.e.,s.108

⁹⁸⁶ A.e.,s.124

⁹⁸⁷ A.e.,s.285

⁹⁸⁸ A.e.,s.296

⁹⁸⁹ A.e.,s.299

⁹⁹⁰ A.e.,s.300

عترس: Bir iş hususunda zulüm ve acı vermeyi yol edindi. Bir kimseyi perişan edip ona zulmetti. ⁹⁹¹

عطط: Bir topluluk diğerine galip gelirken “عيط عيط” dedi. Sözü karıştırdı. Kurda “عاط عاط” dedi. ⁹⁹²

قرمل: Birini yendi. ⁹⁹³

قرنس: Horoz kendisine saldıran bir horozdan kaçtı. Evi veya tavanı dış kaplamayla uygun bir şekilde taraçalandırarak süsledi. ⁹⁹⁴

ككب: Birini çevirip yendi. Bir şeyi üst üste çevirdi. Bir şeyi derin bir çukura attı. Hayvanları topladı ve (sürüden) dağılanları geri çevirdi. ⁹⁹⁵

قعسر: Bir şey katılaştı ve sertleşti Bir kimse birine karşı güçlendi. Bir şeyi sıkıca aldı. ⁹⁹⁶

قرطب: Bir kimse kızdı. Kişiye çok şiddetli şekilde düşman oldu anlamında “قرطب عليه” denir. Kişiyi kafa üstü yıktı, yendi. Birini karaladı.(Kasap)kurbanlık hayvanın etini kemiğini ayırdı. ⁹⁹⁷

⁹⁹¹ A.e.,s.582

⁹⁹² A.e.,s.608

⁹⁹³ A.e.,s.730

⁹⁹⁴ A.e.,s.731

⁹⁹⁵ A.e.,s.774

⁹⁹⁶ A.e.,s.749

⁹⁹⁷ A.e.,s.727

2.2.2.5. Alma Anlamı İfade Eden Fiiller:

عمرط: Bir şeyi aldı.⁹⁹⁸

2.2.2.6. Beslenme İfade Eden Fiiller:

جرب: Sağ eliyle yiyip sol eliyle başkalarının yemesini engelleyerek yemeğin hepsini yedi.⁹⁹⁹

جرب: Kötü beslenmeden ötürü zayıfladı.¹⁰⁰⁰

عقم: Yemeğe acı koydu.¹⁰⁰¹

غزغ: Yemeği aşırı iştahlı olmaksızın avurt içiyle yedi. İğne vb. ile acı vermeyi sürdürdü.¹⁰⁰²

قرضب: Kişi (yemek vb.) İştahla yedi, kuru bir şey yedi, Bir şeyi lime lime kesti, eti bütün halinde yedi. Kurdun kuzuyu yemesi anlamında “قرضب الذنب الشاة” denir.¹⁰⁰³

قرفل: Yemeği karanfille tatlandırdı.¹⁰⁰⁴

لهسم: Sofranın üzerindeki şeylerin tamamını yedi.¹⁰⁰⁵

لغغ: Yemeğine yağ ve tereyağını katık yaptı. “لغغ ثريده” “Tiride su ilave etti”¹⁰⁰⁶

لغوس: Yemekte acele etti. Yemek tam kıvamında olmadı.¹⁰⁰⁷

نهسر: Kişi Eti kesti ağızıyla kendine çekti. Yemeği hırsla yedi.¹⁰⁰⁸

⁹⁹⁸ A.e.,s.627

⁹⁹⁹ A.e.,s.627

¹⁰⁰⁰ A.e.,s.104

¹⁰⁰¹ A.e.,s.623

¹⁰⁰² A.e.,s.652

¹⁰⁰³ A.e.,s.727

¹⁰⁰⁴ A.e.,s.729

¹⁰⁰⁵ A.e.,s.842

¹⁰⁰⁶ A.e.,s.830

¹⁰⁰⁷ A.e.,s.830

هنبغ: Kişi acıktı. Toz veya duman çoğaldı ve kalktı.¹⁰⁰⁹

لعمظ: Kemikten önce eti aldı (yemekte) Kişi aç gözlü ve çocuk gibi davrandı.¹⁰¹⁰

ثرمل : Yemeği güzelce yiyemedi .Yemek yerken ellerini ve etrafını kirletti.¹⁰¹¹

2.2.2.7. Yürümele İlgili Fiiller:

برذن:(At) yabancı atlar gibi yürüdü.¹⁰¹²

Bu örnekte istiare “eğretileme” sanatı kullanılmaktadır. İbn Faris, mecazı istiâre ile aynı görmektedir.¹⁰¹³

عرنقاص:عرقص “yılan” gibi kıvrılarak gitti.¹⁰¹⁴

حنكل: yürüyüşü ağırlaştı ve yavaşladı.¹⁰¹⁵

بسبس : Hızlıca yürüdü.¹⁰¹⁶

بأدل : Vücudunun çukıntılı kısımlarındaki sarkık etler sallanacak şekilde yavaşça yürüdü.¹⁰¹⁷

بجدل:Omuzu eğik vaziyette hızlı bir şekilde yürüdü.¹⁰¹⁸

بختر:Kendini beğenmiş biri gibi yürüdü.¹⁰¹⁹

¹⁰⁰⁸ A.e.,s.958

¹⁰⁰⁹ A.e.,s.996

¹⁰¹⁰ A.e.,s.829

¹⁰¹¹ A.e.,s.95

¹⁰¹² A.e.,s.48

¹⁰¹³ İbn Faris.: es-Sâhibi fî Fıkhî'l-Luga ve Süneni'l-'Arab fî Kelâmihâ, thk. Mustafa eş-Şuveymî, Messesetü A. Bedrân, Beyrut, 1382/1963 s.168

¹⁰¹⁴ Abdullah Emin: **Bahsun fi't-Turuki'l-letî Selekeh â'l'Arab' inde İştikâkihimi'l-Efâl min Esmâ'i'l-A'yân**, Mecelletu Mecma'i Fu'âd el Evvel li'l-Lugati'l-Arabiyye, sayı:4 Kahire, 1356/1937,s.343

¹⁰¹⁵ İbrâhim, Mustafa,v.d.,a.g.e.,s.204

¹⁰¹⁶ A.e.,s.55

¹⁰¹⁷ A.e.,s.36

¹⁰¹⁸ A.e.,s.40

¹⁰¹⁹ A.e.,s.41

بخدج: Ayakları arasındaki mesafeyi açarak yürüdü.¹⁰²⁰

بهدل: Hızlıca yürüdü.¹⁰²¹

بهنس: Gururla yürüdü.¹⁰²²

تكتك : (At) sanki bir dikene veya ateşe basıyormuş gibi yürüdü.¹⁰²³

حرقص: Yürüyüş veya konuşmaları birbirine yakın oldu.¹⁰²⁴

تلتل : Sert bir şekilde yürüdü, bir şeyi şiddetle hareket ettirdi.¹⁰²⁵

حصص: Bağlanmış gibi yürüdü.¹⁰²⁶

حوتك: Engelli gibi yürüdü.¹⁰²⁷

خربق: Yürürken hızlandı.¹⁰²⁸

خزعل: Sırtlanlar kendilerinde topallık varmış gibi yürüdü.¹⁰²⁹

دلدل: (Azalarını) yürürken harekete ettirdi.¹⁰³⁰

دهرج: Yürürken acele etti.¹⁰³¹

دهمج: Adam ya da deve yürürken adımlarını yaklaştırdı.¹⁰³²

رأبل: Sanki bir şeye yöneliyormuş gibi bir tarafına meylederek yürüdü.¹⁰³³

سمسم: Eşlik ederek yürüdü tilki vb. Koştu.¹⁰³⁴

¹⁰²⁰ A.e.,s.41

¹⁰²¹ A.e.,s.73

¹⁰²² A.e.,s.74

¹⁰²³ A.e.,s.86

¹⁰²⁴ A.e.,s.168

¹⁰²⁵ A.e.,s.86

¹⁰²⁶ A.e.,s.178

¹⁰²⁷ A.e.,s.204

¹⁰²⁸ A.e.,s.223

¹⁰²⁹ A.e.,s.232

¹⁰³⁰ A.e.,s.292

¹⁰³¹ A.e.,s.299

¹⁰³² A.e.,s.301

¹⁰³³ A.e.,s.319

زوزك : Kadın kıvırtarak yürüdü.¹⁰³⁵

زأزأ: Erkek deve kuşu başını ve kuyruğunu kaldırarak hızlıca yürüdü.¹⁰³⁶

رهدن : Dönerek yürüdü.¹⁰³⁷

هبرج : Yürürken(adımları)karişti ve zorlandı. Elbiseyi süsledi ve nakşetti.¹⁰³⁸

هركل: Adam kibir içinde ve yavaşça yürüdü.¹⁰³⁹

هطلس : Hervele yaptı (Hızlıca yürüdü)“هطلس ماوجه”Bulduğu şeyi aldı.¹⁰⁴⁰

هرول : Yürüme ile koşma arasında acele etti.¹⁰⁴¹

نهيل : Topalladı ve topal gibi yürüdü. Kişi yaşlandı.¹⁰⁴²

هردب: Ağır bir şekilde koştu¹⁰⁴³

هزرف: Koşarken acele etti.¹⁰⁴⁴

هزرق: Koştu.¹⁰⁴⁵

حرجل: Sağa sola koştu.¹⁰⁴⁶

دأدأ: Son derece hızlı koştu¹⁰⁴⁷

درمك : Koştu ve acele etti.¹⁰⁴⁸

¹⁰³⁴ A.e.,s.448

¹⁰³⁵ A.e.,s.393

¹⁰³⁶ A.e.,s.387

¹⁰³⁷ A.e.,s.377

¹⁰³⁸ A.e.,s.969

¹⁰³⁹ A.e.,s.982

¹⁰⁴⁰ A.e.,s.988

¹⁰⁴¹ A.e.,s.982

¹⁰⁴² A.e.,s.957

¹⁰⁴³ A.e.,s.981

¹⁰⁴⁴ A.e.,s.984

¹⁰⁴⁵ A.e.,s.984

¹⁰⁴⁶ A.e.,s.165

¹⁰⁴⁷ A.e.,s.269

¹⁰⁴⁸ A.e.,s.282

درقل: Hızlı bir şekilde gitti.¹⁰⁴⁹

درفع: Hızlı bir şekilde gitti.¹⁰⁵⁰

دعرم: Telaş içinde acele ederek adımlarını küçülttü.¹⁰⁵¹

سهجر: Korkuda dolayı koştu.¹⁰⁵²

هذرم: Kişi yürümesinde, konuşmasında ve okumasında hızlı davrandı. Bir kimse Kuranı Kerimi manasını düşünmeden hızlıca okuduğunda “هذرم القرآن” denir. “هذرم في كلامه” sözünü karıştırdı. Kılıç ,(bir şeyi) kesti.¹⁰⁵³

هذلم: Adımlarını birbirine yaklaştırarak hızlıca yürüdü.¹⁰⁵⁴

هريذ: Eşkin olmayacak şekilde yürüdü.¹⁰⁵⁵

هرجل: Yürürken (ayakları)birbirine dolandı. “هرجل في أعماله”: İşinde bir düzene tabi olmadı.¹⁰⁵⁶

مكمك: Adam yürürken yuvarlandı. Kemiğin içindeki beynin tamamını emdi.¹⁰⁵⁷

سببب: Adam yavaşça yürüdü.¹⁰⁵⁸

سمهج: Yürürken vb. Durumda acele etti.¹⁰⁵⁹

ضكضك: Yürürken acele etti, koşar gibi yürüdü.¹⁰⁶⁰

طربل: Kişi kuyruğunu çekip (mecaz) çalılımlı bir şekilde yürüdü.¹⁰⁶¹

¹⁰⁴⁹ A.e.,s.281

¹⁰⁵⁰ A.e.,s.281

¹⁰⁵¹ A.e.,s.286

¹⁰⁵² A.e.,s.457

¹⁰⁵³ A.e.,s.979

¹⁰⁵⁴ A.e.,s.979

¹⁰⁵⁵ A.e.,s.980

¹⁰⁵⁶ A.e.,s.981

¹⁰⁵⁷ A.e.,s.881

¹⁰⁵⁸ A.e.,s.413

¹⁰⁵⁹ A.e.,s.452

¹⁰⁶⁰ A.e.,s.542

طمطم: Deniz Dalgaları şehri bastı. Kişi denizin ortasında yürüdü.¹⁰⁶²

عملس: Yürürken hızlandı.¹⁰⁶³

قندل: Kişinin başı büyük oldu. Rahat ve gevşek bir şekilde yürüdü.¹⁰⁶⁴

غلغل : Yürürken acele etti. Bir şeyi diğer bir şeye karıştırdı ve o şeyden bir parça oldu.¹⁰⁶⁵

فرتن: Adımlarını birbirine yaklaştırarak yürüdü. Konuşurken harfleri mahrecinden en güzel şekilde çıkardı.¹⁰⁶⁶

قرمط : Adım atarken iki ayağını birbirine yaklaştırdı. Hayvan adımlarını birbirine yaklaştırdığında “قرمطت الدابة” denir. Yazar yazı yazarken yazısındaki satırları ve harfleri birbirine yakın ve ince yaptı.¹⁰⁶⁷

طلطل: Yürürken ellerini hareket ettirdi.¹⁰⁶⁸

فرتك : Adımlarını birbirine yaklaştırarak yürüdü. Bir şeyi zerre gibi parçalara ayırdı. Dokunmuş bir ürün bozuldu.¹⁰⁶⁹

فنجل : Zayıf bir yaşlı gibi kendini bırakarak yürüdü. Bacaklarını açarak yürüdü.¹⁰⁷⁰

قرصع: Kişi küçülüp gizlendi. Adam tek başına bal yedi. Kadın çirkin bir şekilde yürüdü. Kitabın harflerini ince ve birbirine yakın şekilde yazdı.¹⁰⁷¹

قسقس: Yürürken tüm gücünü sarf etti ve yoruldu. Kişi gece boyu hiç uyumadığında “قسقس لئلة أجمع” denir. “قسقس عن أمر الناس”: İnsanların durumunu sordu.

¹⁰⁶¹ A.e.,s.553

¹⁰⁶² A.e.,s.566

¹⁰⁶³ A.e.,s.628

¹⁰⁶⁴ A.e.,s.762

¹⁰⁶⁵ A.e.,s.659

¹⁰⁶⁶ A.e.,s.678

¹⁰⁶⁷ A.e.,s.730

¹⁰⁶⁸ A.e.,s.562

¹⁰⁶⁹ A.e.,s.678

¹⁰⁷⁰ A.e.,s.702

¹⁰⁷¹ A.e.,s.726

Bir şeyi hareket ettirdi; “قسقس ماعلى” (Asayı hareket ettirdi.) “قسقس ماعلى” Sofranın üstünde ne varsa yedi.

قعبل: Ayağıyla kuyu kazar gibi yürüdü.¹⁰⁷²

ققول: Ayağıyla toprağı avuçlar gibi yürüdü.¹⁰⁷³

كربس: Kişi bağı gibi yürüdü.¹⁰⁷⁴

كربش: Kişi bağı gibi yürüdü. Sıçramak için ayaklarını topladı. Bir şeyi alıp bağladı.¹⁰⁷⁵

كركس : Tereddüt etti bağı gibi yürüdü. Yüksek bir yerden aşağıya yuvarlandı. Bir şeyi tekrarladı. Hayvan vb. bağladı.¹⁰⁷⁶

كعبس: Adam adımlarını yaklaştırarak süratle yürüdü. Hafif şekilde koştu.¹⁰⁷⁷

كعتر : Yürürken sarhoş gibi sağa sola sendeledi.¹⁰⁷⁸

كعتر: Adımlarını birbirine yaklaştırarak yürüdü. Bir şeyi doldurdu. Kırba vb. ipi ile ağızını bağladı.¹⁰⁷⁹

نعطل: Yürürken sağa sola meyletti.¹⁰⁸⁰

هطهط: Yürürken acele etti.¹⁰⁸¹

هقهق: Adam hayvanını yoracak kadar şiddetli yürüdü.¹⁰⁸²

هملج: Hayvan süratlice güzel bir şekilde yürüdü. Kişi bir işi basitleştirip kolay bir şekilde çözdü.¹⁰⁸³

¹⁰⁷² A.e.,s.748

¹⁰⁷³ A.e.,s.750

¹⁰⁷⁴ A.e.,s.781

¹⁰⁷⁵ A.e.,s.781

¹⁰⁷⁶ A.e.,s.784

¹⁰⁷⁷ A.e.,s.790

¹⁰⁷⁸ A.e.,s.790

¹⁰⁷⁹ A.e.,s.797

¹⁰⁸⁰ A.e.,s.934

¹⁰⁸¹ A.e.,s.988

¹⁰⁸² A.e.,s.990

هنيئ: Yürürken topalladı.¹⁰⁸⁴

وزوز: Hızlıca sıçradı. Kişi basitleşti ve düşüncesiz oldu. Bedenini hareket ettirerek adımlarını yaklaştırdı.¹⁰⁸⁵

قصم: Adam yürürken adımlarını birbirine yaklaştırdı. Yemeğin tamamını yedi. Bir şeyi kırdı. Bir kimseyi yendi. Birini çok şiddetli bir şekilde ısırıldı.¹⁰⁸⁶

هسهس: عسعس‘nin farklı bir söyleniş şekli. Gece yürüdü anlamındadır “هسهس” halhal ses çıkardığında ve “هسهس الخلال” gizli bir ses çıkardığında söylenir. “هسهس الدرع” zırh ses çıkardığında söylenir. “هسهس الماء”: Su berrak bir şekilde sürekli aktı. “هسهس الحديث”: Sözü gizledi.¹⁰⁸⁷

2.2.3. Dört Veya Daha Fazla Harften Oluşan İsimlerinden Elde Edilmiş Filler:

Fiillerin elde edildiği Rubai isim kalıpları beş tanedir. فَعْلٌ، فَعْلٌ فَعْلٌ، فَعْلٌ فَعْلٌ فَعْلٌ. Ahfeş bunlara altıncı bir kalıp “فُعْلٌ” eklemiştir. Basralıların karşı çıkmalarına rağmen Kûfeliler bu altıncı kalıbı benimsemişlerdir.¹⁰⁸⁸ İbni Kemel Paşa درهم kelimesini değişim geçiren ve Arapça kalıplara uyan kelimeler sınıfında değerlendirir.¹⁰⁸⁹

¹⁰⁸³ A.e.,s.995

¹⁰⁸⁴ A.e.,s.996

¹⁰⁸⁵ A.e.,s.1030

¹⁰⁸⁶ A.e.,s.742

¹⁰⁸⁷ A.e.,s.985

¹⁰⁸⁸ Meydânî, Ebû'l-Fadl Ahmet b. Muhammed. **Kitâbu Nüzheti't-Tarf fi İlmi's-Sarf**, Cevaib Matbaası, İstanbul, 1299.s.6-7

¹⁰⁸⁹ İbn Kemâl Bâşâ Ahmet b. Suleymân, **Risâle fi Tahkiki Ta'rîbi'l-Kelime'ti'l-A'cemiyye**, nşr. Muhammed Sevâ'î, Dimeşk, 1991.s.48

iltihabı) ¹⁰⁹⁰ Akciğer zarı iltihabına yakalandı meçhul kullanım (البرسام): Akciğer zarı

برغل: Suya yakın yere (برغیل) yerleşti. ¹⁰⁹¹

خرنق: (Taze,genç tavşanlar الخرائق) bir yerde çok miktarda oldu. ¹⁰⁹²

خندق : Hendek eşti. ¹⁰⁹³

درفس : درفاس (Devenin bir çeşidi) bindi. ¹⁰⁹⁴

دمقس: Bir şeyi دِمَقْس ile (bir tür ipek) dikti. ¹⁰⁹⁵

سرقن: Toprağı gübreledi.(سرقين ile Farsçada gübre) gübreledi. ¹⁰⁹⁶

سفتج (سَفْتَجَة) :poliçe veya tahvil düzenledi. ¹⁰⁹⁷

سفسط: Safsata yaptı. ¹⁰⁹⁸

سكجسكباج: Hazırladı ,yaptı(et ve sirkeden yapılan bir çeşit çorba/İran)

سمرج : Birine (سَمْرَج) vermek yani haraç vergisini üç taksitle ödeme imkanı tanımak. ¹⁰⁹⁹

صهرج (صِهْرِيَج)Sarnıç inşa etti. ¹¹⁰⁰

ضفدع (ضَفْدَع)çoğulu (ضَفْدَاع)kurbağa) bir su da veya mekanda kurbağaların sayısı arttı. ¹¹⁰¹

طحلب: Suyu طَحْلَبُyosun kapladı, yeryüzü otları yeşerdi. ¹¹⁰²

¹⁰⁹⁰ A.e.,s.49

¹⁰⁹¹ A.e.,s.50

¹⁰⁹² A.e.,s.230

¹⁰⁹³ A.e.,s.258

¹⁰⁹⁴ A.e.,s.281

¹⁰⁹⁵ A.e.,s.297

¹⁰⁹⁶ A.e.,s.428

¹⁰⁹⁷ A.e.,s.432

¹⁰⁹⁸ A.e.,s.432

¹⁰⁹⁹ A.e.,s.448

¹¹⁰⁰ A.e.,s.527

¹¹⁰¹ A.e.,s.541

عربن: Birine (عربون) peşinat verdi. ¹¹⁰³

عرقب: Hayvanın(عُرْقُوب) ökçe veterini kesti. ¹¹⁰⁴

عسلج: Ağaç sürgün verdi. ¹¹⁰⁵

عطرود: Birine “عطرود” azık yaptı. ¹¹⁰⁶

عقرب: Bir mekan veya yerin akrebi çok oldu. ¹¹⁰⁷

عیدن: Hurma ağacı “عيدانة” en uzun hurma ağacı oldu. ¹¹⁰⁸

فرجون: “Kaşağı” ile hayvanın derisini temizledi.(Elbise vb.) kaşağı ile temizledi. ¹¹⁰⁹

فصص: Kişi yakinen bildiği bir haberi getirdi. Hayvana “الفصصة” (yonca) yedirdi. ¹¹¹⁰

فلسف: Bir şeyi felsefi olarak tefsir etti. ¹¹¹¹

نورز: (نوروز) nevrusa girdi. Nevruz bayramını kutladı. Şair şöyle dedi: “ نورز الناس ونورزت ولكن بدموعى ” insanlarda nevruz bayramını kutladı ben de fakat gözyaşlarımla... ¹¹¹²

كرناف: Hurmanın yaprakları alındıktan sonra kalan kısmını “الكرناف” gövdesinden ayırdı. Bir kimseye sopa ile vurdu. Bir kimseyi kılıçla kesti. ¹¹¹³

نغغ: Boğazındaki et parçasına “نغغ” bir hastalık geldi. ¹¹¹⁴

¹¹⁰² A.e.,s.552

¹¹⁰³ A.e.,s.591

¹¹⁰⁴ A.e.,s.596

¹¹⁰⁵ A.e.,s.601

¹¹⁰⁶ A.e.,s.608

¹¹⁰⁷ A.e.,s.615

¹¹⁰⁸ A.e.,s.639

¹¹⁰⁹ A.e.,s.679

¹¹¹⁰ A.e.,s.691

¹¹¹¹ A.e.,s.700

¹¹¹² A.e.,s.962

¹¹¹³ A.e.,s.785

قنطر: Bedeviliği terk edip şehre veya köye yerleşti. Kantar ile tartılacak kadar malı oldu “قنطر علينا” yanımızda kalmayı uzattı ayrılıp gitmedi. Binayı kantar gibi yaptı. ¹¹¹⁵

Arapçada coğrafi adlardan türetilmiş fiiller de bulunmaktadır **حَمَّرَ > حَمِيرَ** “Himyerleşti”¹¹¹⁶

2.2.3.1. Edinme Anlamı İçeren Fiiller:

قمطرت الكتاب : kitaba korumak için kılıf yaptım. ¹¹¹⁷

قمرض: Çukurdan(قروض) soğuktan korunacağım bir yer yaptım. ¹¹¹⁸

2.2.3.2. Benzetme Anlamı İçeren Fiiller:

بندقت الطين: Çamuru şekillendirip tüfek gibi yaptım. ¹¹¹⁹

خنزر: Hınzırlık yaptı. ¹¹²⁰

دروش: Dervişlik yaptı. ¹¹²¹

درهم: Ebegümececinin yaprağı dirhem gibi oldu (dirhem kalınlığında olduğunda söylenir.) ¹¹²²

نعثل: Topalladı veya topallamış gibi göründü. Ayaklarını açıp çevirerek sanki ayaklarıyla yerden bir şey alıyormuş gibi yürüdü. At koşarken ayaklarını açtı,

¹¹¹⁴ A.e.,s.937

¹¹¹⁵ A.e.,s.762

¹¹¹⁶ Abdullah Emin, el-İştikâk, Kahire, Lecnetu't-Tel'lif ve't-Terceme ve'n-Neşr, 1376/1956.s.30

¹¹¹⁷ İbrâhim, Mustafa, v.d.,a.g.e.s.53

¹¹¹⁸ A.e.,s.730

¹¹¹⁹ A.e.,s.71

¹¹²⁰ A.e.,s.259

¹¹²¹ A.e.,s.280

¹¹²² A.e.,s.284

ayaklarını çamurdan dolayı kaldırıyormuş gibi yaptı. Bu da hayvan da bir kusurdur. Yaşlı ahmak oldu.¹¹²³

2.2.3.3. Dönüşüm Anlamı İçeren Fiiller:

حنظل حلقه: Kişini boğazındaki tat Ebu cehil karpuzu (حنظل) gibi acı oldu.¹¹²⁴

علقم حلقه: Ebu cehil karpuzu (علقم) gibi acı oldu.¹¹²⁵

2.2.3.4. Bir Şeyi Başka Bir Şeye Katma İçine Koyma İfade Eden Fiiller:

عصفر: Bir şeyi yalancı safran ile (عصفر) boyadı.¹¹²⁶

البخنق: Kadına başörtüsünü giydirdi. (البخنق)¹¹²⁷

برقع: (Kadın) yüzünü (برقع) ile örttü.¹¹²⁸

برنق: Bir şeyi (برنقى ile-keten tohumundan elde edilmiş bir tür boya ile) boyadı.¹¹²⁹

بروذ: Resme çerçeve yaptı.¹¹³⁰

زعفران: Bir şeyi زعفران ile boyadı.¹¹³¹

زأبق: Bir şeyi (زأبق) cıva ile kaplamak.¹¹³²

سربل: Birine “سربال” i (gömlek veya elbise) giydirdi.¹¹³³

¹¹²³ A.e.,s.933

¹¹²⁴ A.e.,s.203

¹¹²⁵ A.e.,s.623

¹¹²⁶ A.e.s.54

¹¹²⁷ A.e.,s.42

¹¹²⁸ A.e.,s.51

¹¹²⁹ A.e.,s.53

¹¹³⁰ A.e.,s.53

¹¹³¹ A.e.,s.394

¹¹³² A.e.,s.387

عصفر: (Elbise vb.) Yalancı safran ile boyadı. ¹¹³⁴

قطرن: Deveyi katran ile kapladı. ¹¹³⁵

زبرق: Elbiseyi sarı ya da kırmızıyla boyamak. ¹¹³⁶

سمجر: Sütü su ile karıştırdı. ¹¹³⁷

مصطك: İlacın içerisine sakız reçinesi yaptı. ¹¹³⁸

قرمد : (قَرَمَد) ile (kiremit)kapladı. Veya duvarı sıvadı. Elbiseyi safran ile boyadı. Bir şeye koku sürdü. Binayı taş ve kiremitten inşa etti. Bir şeyi daraltıp yükseltti. ¹¹³⁹

كحلل: Mürekkebi su yerine alkolle inceltti. ¹¹⁴⁰

كربل: Bir şeyi karıştırdı. Kişi çamurda yürüdü. Kişi sanki çamurdaymış gibi yürüdüğünde “جاء يمشي مكربلا” denir. Suyu daldı. ¹¹⁴¹

2.2.3.5. Bir Şeye İsalet Etme Anlamı İçeren Fiiller:

مجنق: Bir topluluk manciniktaki kayaları fırlattı. ¹¹⁴²

خرقل: Ok yaydan fırladı ¹¹⁴³

¹¹³³ A.e.,s.425

¹¹³⁴ A.e.,s.605

¹¹³⁵ A.e.,s.747

¹¹³⁶ A.e.,s.388

¹¹³⁷ A.e.,s.447

¹¹³⁸ A.e.,s.873

¹¹³⁹ A.e.,s.730

¹¹⁴⁰ A.e.,s.778

¹¹⁴¹ A.e.,s.781

¹¹⁴² A.e.,s.855

¹¹⁴³ A.e.,s.230

2.2.3.6. Bir Aletle Eziyet Etme Anlamı İçeren Fiiller:

عرجن: Birine hurma salkımıyla (عراجين : عُرْجُون) vurdu.¹¹⁴⁴

كرسع: Bilek kemiğine kılıçla vurdu.¹¹⁴⁵

خرنف: Kılıçla birine vurdu.¹¹⁴⁶

2.2.3.7. Bir Aletle Çalışma İfade Eden Fiiller:

فرجن (فراجين: فُرْجُون): فرجن الدابة hayvanı kaşağı ile kaşdı.¹¹⁴⁷

هندس : Adam bina alet vb. ölçüp yaptı.¹¹⁴⁸

نخرب: Bir şeyi (matkap vb. ile deldi)¹¹⁴⁹

كعبر: Kılıç ile bir şeyi kesti.¹¹⁵⁰

2.2.3.8. Belirme Ve Ortaya Çıkma İfade Eden Fiiller:

عسلج: “عسلجت الشجرة” Ağacın sürgünleri ortaya çıktı, ağaç sürgün verdi.

عسالج: sürgün. عسالج: sürgün.

براعم¹¹⁵¹ : براعم “برعمت الشجرة” Ağaç tomurcuk verdi “برعمت الشجرة”

İbn Kuteybe طالت الشجرة “ağaç uzadı” “meyve olgunlaştı” gibi fiilleri mecaz kullanıma örnek olarak verir.¹¹⁵² Bâkılânî (ö.391004)mecaz ile istiareyi bir görenlerdendir.¹¹⁵³

¹¹⁴⁴ A.e.,s.592

¹¹⁴⁵ A.e.,s.783

¹¹⁴⁶ A.e.,s.230

¹¹⁴⁷ A.e.s.56

¹¹⁴⁸ A.e.,s.997

¹¹⁴⁹ A.e.,s.909

¹¹⁵⁰ A.e.,s.790

¹¹⁵¹ A.e.s.56

2.2.4. Kısaltma Amacıyla Bir Cümle Terkibinden Elde Edilmiş

Fiiller:

Her dilde olduğu gibi Arapçada da kısaltma amacıyla az kelimeyle ifade etme örnekleri mevcuttur. إلى آخره kelimesi kısaltma amacıyla الخ olarak yazılmaktadır.¹¹⁵⁴

بِسْمِ اللَّهِ: Bismillah dedi. ¹¹⁵⁵

مَع: Kişi görüşünde sabit olmayıp herkese “أنا معك” (senin görüşündenim) dedi. مع sözünü çok kullandı. إلى كم تممع؟“ denir. Bir işi aceleyle yaptı. Topluluk şiddetli bir şekilde savaştı. Topluluk “مَعْمَعَان” da (şiddetli sıcakta) yürüdü. Yağmur şiddetli bir şekilde yağıp yerin kabuğunu soydu. ¹¹⁵⁶

حَسْبِ اللَّهِ: “Hasbi yallah” dedi. ¹¹⁵⁷

حَوْلِي: La havle dedi. ¹¹⁵⁸

حَيْعَل: Müezzin hayyealessalah dedi. ¹¹⁵⁹

¹¹⁵² İbn Kuteybe, **Te'vîlu Muşkili'l-Kur'ân**, nşr. Seyyid Ahmed Sekar, Dâru't-Turâs, Kahire, 1973.s.132

¹¹⁵³ Ebû Bekr Muhammed b. El-Hatîb El- Bâkılânî, **İ'câzu'l-Kur'ân**, thk. es-Seyyid

Ahmed Sakr, Dâru'l-Me'ârif, Kahire, ts. s.67

¹¹⁵⁴ Sâmarrâ'î, İbrâhîm, **el-Muhtasarât ve'r-Rumûz fi't-Turâ-si'l-Arabî**, Mecelletu Mecma' i'l-lugati'l-'Arabiyyeti'l-Ürdünî, sayı:32, Ürdün,1407/1987.s.110

¹¹⁵⁵ İbrâhîm, Mustafa, v.d., **a.g.e.**, s.57

¹¹⁵⁶ **A.e.**, s.878

¹¹⁵⁷ **A.e.**, s.171

¹¹⁵⁸ **A.e.**, s.210

¹¹⁵⁹ **A.e.**, s.212

1160 Kitaba başlık attı “عنون” ile eş anlamlı :علون

عنن: Kişi konuşurken hemzeyi ayın harfi gibi telaffuz etti (Temim kabilesinin şivesine göre),Ravi rivayet ederken “عن فلان” falan kişide diyerek rivayette bulundu.¹¹⁶¹

“فذلك كذا وكذا،فذلك” “bu şöyle şöyledir” şeklinde bir işin hesabı güzelce yapıldı anlamında “فذلك”den alınmıştır. Hesabı bitirip bıraktı anlamındadır.¹¹⁶²

1163 Kişi suphanallah dedi. :سبجل

2.2.5.İki Harfli Seslenmelerden Elde Edilmiş Fiiller:

Seslenmelerden elde edilmiş kabileler arası farklılık arzetmektedir. Arapçada “أف” (öf) kelimesinin yirmiden fazla kullanılış şekli vardır.¹¹⁶⁴

1165 Konuşurken ب harfini tekrarladı ya da çocuk baba dedi. :بابأ

1166 Eşeği su içmeye çağırırken söylenir. :سأسأ

1167 Koyun veya ceylan “مئى” diyerek ses çıkarmayı sürdürdü. :مأأ

1168 Bir kişiye “مة مة” yani çek elini diyerek engelledi ve men etti. :مهمه

1169 (Eşeği) “حأ حأ” diyerek yürüttü. :حأأ

1170 Kahkaha attı ve uzattı. Çoban koyunları “هأهأ” diyerek hayvanı yeme çağırdı. هأهأ diyerek hayvanı engelledi.

¹¹⁶⁰ A.e.,s.625

¹¹⁶¹ A.e.,s.631

¹¹⁶² A.e.,s.678

¹¹⁶³ A.e.,s.412

¹¹⁶⁴ Küçükkalay,Hüseyin.: **Kur’ân Dili**, Arapça,İlim Yayma Yay.,Konya,1969.s.241

¹¹⁶⁵ İbrâhim, Mustafa,v.d.,a.g.e.,s.36

¹¹⁶⁶ A.e.,s.410

¹¹⁶⁷ A.e.,s.852

¹¹⁶⁸ A.e.,s.890

¹¹⁶⁹ A.e.,s.150

هههه: Su aygırın gürlemesi şiddetli oldu.Deveyi “هههه” sözüyle engelledi. Bir kimseyi maksadından geri çevirdi. ¹¹⁷¹

نههه: Bir kimseyi bir şeyden engelledi. Hayvana geri durması için seslendi. Elbiseyi ince bir şekilde dokudu ve hafif yaptı. ¹¹⁷²

¹¹⁷⁰ A.e.,s.968

¹¹⁷¹ A.e.,s.975

¹¹⁷² A.e.,s.960

SONUÇ

Çalışmamızın başından beri incelediğimiz tüm “Rubai mücerret” fiiller bu fiillerin bir anda ortaya çıkmış dörtlüleri olmadığı sonucuna varmamızı sağlamıştır. Dildeki bütün kelimelerin kök ve türetilmiş olmak üzere iki gruba ayrılmış olmasından hareketle rubai mücerretlerin de bazı harflerin yer değiştirilmesi tekrarlanması veya hafzedilmesiyle ya da birden fazla kelimedenden oluşan bir terkihi veya cümleyi tek bir kelimeyle ifade etme ihtiyacından dolayı oluşturulmuş fiiller olduğu görülmektedir:

دق+دق<دقق, قه+قه<قهقه

دحر+جرى veya دحر+درج<دحرج

حي على الفلاح/الصلاة<حيعل

أطال الله بقائك<طلبق

Bir kelimenin, nesnesiyle “tabii” bir ilişkisini nasıl düşünmek gerekir? Bir kelime önce seslerden oluşur. Dünyadaki şeylerin büyük bir kısmı da ya sedadır (ton) veya çıkardıkları sedalarla dikkatimizi çekerler. Sedalar âlemini dilin sesleriyle taklit etmek mümkündür. Yeryüzündeki bütün dillerde bu imkân belirli ölçüde gerçekleştirilmiştir. Almancada öterken kendi ismini söyleyen, hatta algılamamız bakımından bu ötüşünden ibaret bir kuş vardır: Kuckuck (guguk kuşu). Yunanlılarda da bu kuşun adı “kokkux”tu. Hayvanların çıkardığı seslere dikkat edecek olursak: Almancada ineğin sesi için muhen (mö demek), koyun için blöken (melemek), keçi için meckern, domuz için quieken ve grunzen (homurdanmak), kedi için miauen (miyavlamak), güvercin için gurren (gur gur etmek), karga için krachzen (gak gak etmek) kullanılır. Cansız varlıklar da seda verir: Es rasselt (şakırdar), es klappert (takırdar, tangır tungur eder), es quietscht (gacırdar, gacur gacur eder), es platchert (şarıldar, faşur fuşur eder). Bunlar dilin tarih öncesi dönemlerinden kalıntılar değildir, bu kelimelerin çoğu –örnekler kolayca arttırılabilir- yakın zamanlarda

ortaya çıkmıştır. Elektrik düğmesi knips (trik) sesi verir ve bundan hareketle oluşturulan knipsen (fotoğraf çekmek, otobüs ve tramvayda biletçinin bileti delmesi), anknipsen (düğmeyi çevirip elektriği açmak), ausknipsen (düğmeye basıp elektriği kapamak) günlük konuşma dilinde kullanılan kelimelerdir.¹¹⁷³

Kelimelerle nesnelere arasında tabii bir ilişki bulunduğunu söylemek her kelime için mümkün görünmemektedir. Zira bu gün kullanılan kelimelerin en eski kökleri tarih boyunca değişime uğramıştır. Rubai mücerretler içerisinde tespit ettiğimiz birçok fiil, doğadaki canlı veya cansız bir varlığın ses taklidi olarak karşımıza çıkmaktadır:

بعبع:(Su) kabından aralıksız olarak boşalırken çıkardığı ses.

حففف: kuş kanat çırparken duyulan ses.

فففق: Damlları peş peşe gelip dökülürken su ses çıkardı.

Birbirinden çok farklı dillerde dahi kendilerine anlamsız bir kelime çifti ve bu kelimelerin uygulanacağı hayali referanslar verilen kişilerin kelimenin sesiyle şey arasında nasıl benzerlik kurmaya eğilim duyduğunu gösteren fonetik sembolizm araştırmaları vardır. Meselâ, dünyanın her yerinde cik, cak'tan daha hafif ve daha küçük bir şeyi akla getirir. Ayrıca, onomatopoeia denen, kelimenin sesinin tabii bir sesi taklit etmeye çalıştığı bir kelime grubu vardır. Bu çekici görünse de, problemler var. Sözgeleş, kelime dağarcığımız kulaktan çok göze hitap etmeye yatkındır; sese dayanarak pek kavramsallaştırmada bulunmayız veya bulunamayız. Bir sıranın, bir sandalyenin veya bir kitabın sesi neye benzer ki Bunun yanı sıra, dilleri karşılaştırdığımızda, silah patlaması, köpek havlaması gibi sesleri taklit etmeye çalışan kelimelerin dahi dilden dile değiştiğini görürüz. Yunanistan'da köpek havlamasını ifade için kullanılan kelimeler İngilizce'de hindinin çıkardığı sesi tarif için kullanılan kelimeye çok yakındır.¹¹⁷⁴

¹¹⁷³ Walter Porzig, Dil **Denen Mucize**, Çev. Vural Ülkü, TDK Yayınları, Ankara, 2011.s.13

¹¹⁷⁴ John C.CONDON: Kelimelerin **Büyülü Dünyası Anlambilim Ve İletişim**, İnsan yayınları, İstanbul, 1995.s46

Dünyadaki şeylerin büyük bir kısmı sestir ve sesleriyle dikkatimizi çekerler. Yeryüzündeki bütün dillerde bu imkân belirli ölçüde gerçekleştirilmiştir Arapçada öterken kendi ismini söyleyenve ismini de öterken çıkardığı rubai mücerret fiilden alan bir kuş vardır:

هُدُودٌ < هُدُودٌ ; bu şekilde kuşun tekrarlayarak çıkardığı ses Arapçayı konuşanlar tarafından rubai mücerret kalıbına sokulmuş ve bu fiilden aynı kuşa isim türetilmiştir(هُدُودٌ).Her dil gibi kendini sürekli olan değişime uyduran Arapça kendini sürekli yenileyerek bazı kelimeleri hazf , ziyade veya dönüşümle değiştirerek yeni anlamlar kazandırmaktadır;

Rubai mücerret fiillerin ortaya çıkışlarını sadece sesle açıklamak duyma kadar önemli olan diğer duyu organımız olan göze haksızlık etmek olur. Zira görme duyusuyla nesnelere betimlenmesi için kullanılan çok sayıda rubai mücerret vardır:

سَعِيَ : İhtiyarladı ve kocadı.

سَمَكَ : (Lokma vb.)Ağzında toplayıp döndürerek uzattı ve düzleştirdi.

صَفَقَ:Kişinin vücudu cılız oldu.

طَنَرَ : Kişinin vücudu yağ yemekten ağırlaştı.

Teknolojinin gelişmesi ve yeni icatların ortaya çıkmasıyla günümüzde her dil olduğu gibi Arapça da yeni yabancı kelimeleri ifade etmek için kendi kalıp ve ifadelerini kullanmaktadır. İşte burada rubai mücerret kalıpları işe yaramaktadır. Sessiz harf sayısı dört olan yabancı kelimeler kolaylıkla en çok kullanılan kalıp olan rubai mücerret kalıbına nakledilebilmektedir:

Dublaj(fran.) < دُبَّجَ < دُبَّجَ < دُبَّجَ : Filme dublaj yaptım.

Pasteurization (ing) < بَسَّنَرْتُ الحليب < بَسَّنَرْتُ Sütü pastörizeettim.

Bu çalışmayla rubai mücerretlerin Arapça içerisinde çok önemli bir işleve sahip olduğunu, bu fiiller sayesinde Arapçanın kendini yenileyip gelişebildiğini gözlemledik.

KAYNAKÇA

- Abdullah Emin : **Bahsun fî ‘İlmi’l-İştikak**, Mecelletu Mecma’i’l-Lugati’l-Arabiyyeti’l-Melekî, c. 1, sayı:1, Kahire Cumâdâ’l-âhire- 1353/Eylül-1934.
- Abdullah Emin: **Bahsun fî’t-Turuki’l-letî Selekeh â’l’Arab’ inde İştikâkihimi’l-Efâl min Esmâ’i’l-A’yân**, Mecelletu Mecma’i Fu’âd el Evvel li’l-Lugati’l-Arabiyye, sayı:4 Kahire, 1356/1937.
- Abdullah Emin: **el-İştikâk**, Kahire, Lecnetu’t-Tel’lif ve’t-Terceme ve’n-Neşr, 1376/1956.
- Abdussabûr Şâhîn: **Fî’t-Tatavvuri’l-Lugavî**, Muessesetu’r- Risâle, Beyrut, 1405/1985.
- Ahmedî, Musâ b.
- Muhammed b.el-Meleyânî: **Mu’cemu’l-Ef’âli’l-Mute’addiye bi Harfin**, Dâru’l-İlm li’l-Melâyîn, Beyrut,1986.
- Akdağ, Hasan,: **Arap Dili Dilbilgisi**, Tekin Kitabevi, Konya 1989.
- Aksan, Doğan: **Anadilimizin Söz Denizinde**, Bilgi Yay., Ankara, 2002.
- Aksan, Doğan: **Dil, Şu Büyülü Düzen**, Bilgi Yay., Ankara, 2003.

- Aksan, Doğan: **Her Yönuyle Dil**, TDK. Yayınları, Ankara 2009.
- Alî el Cârîm.: **Teraduf**, Mecelletu Mecma'î'l-Lugati'l-Arabiyye-ti'l- Melekî, sayı: 1, Kahire, 1353/1934
- Antakî, Muhammed.: **Dirâsâtun fî Fıkhi'l-Luga**, Dâruş-Şarki'l-Arabî, Beyrut, ts.
- Atâullah, İlyas,: **Mu'cemu'l-Ef'âli'r-Rubaiyye fi'l'Arabiyye**, Mektebetü Lübnan, Beyrut, 2005.
- Bâkılânî, Ebû Bekr
- Muhammed b. El-Hatîb: **İ'câzu'l-Kur'ân**, thk. es-Seyyid Ahmed Sakr, Dâru'l-Me'ârif, Kahire, ts.
- Civelek, Yakup.: **Arap Dilinde Naht ve Kelime Türetmede Naht Yönteminin Kullanımı**, Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, sayı:10, Ankara, 2003.
- Corballis,Michael C.: **İşaretten Konuşmaya: Dilin Kökeni ve Gelişimi**, çev.Aybek Görey, Kitap Yay., İstanbul, 2003.
- Corcî Zeydan.: **el-Felsefetü'l-Lugaviyye ve'l-Elfâzu'l-Arabiyye**, Matba'atu'l-Hilâl, Beyrut, 1904.
- Corci Zeydan: **Târîhu'l-Lugati'l-Arabiyye bi-İ'tibârî ennehâ kâinun hayyun** nâmin Hâdi'un li-Nâmûsi'l-İrtikâ', Matba'atu'l-Hilâl, Ficâle,1904.

- Çelebi, Muharrem.: **Arapçada Ezdâd Meselesi**, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi , İzmir, 1987.
- Çögenli, M. S.: **Kur'an'da Geçen fiillerin Morfoloji(Sarf) Yönünden Bir İncelemesi**, A.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Yay., Erzurum, 1981.
- Ebû'l-Fadl İbrahim.: **el-Ezdad**, Mecelletu Mecma'i'l-Lugati'l-Arabiyye, Sayı:16, Kahire, 1964.
- Enbâri, Ebû'l-Berekât
- Kemâluddîn 'Abdurrahman,: **el-İnsâf fî Mesâilî'l-Hilâf beyne'n- Nahviyyîne'l-Basriyyîn ve'l-Kûfiyyîn**, thk. M.Muhyiddîn 'Abdulhamid, Matba'atu's-Se'âde,Kahire,1328.I-II.
- Feyyaz, Süleyman,: **El-hukulu'd-delaliye Es-sarfiyye lil-ef'ali'larabiyye** Daru'l Merih, Riyad,1990.
- Fück, Johann.: **el-'Arabiyye Dirâsat fî'l-Luga ve'l-Lehecât ve'l Esâlib**, Arapçaya çev. Abdulhalim en-Neccar, nşr. Ahmed Emin-Yusuf Mûsâ, Mektebetu'l-Hancî, Kahire, 1370/1951
- Gündüzöz ,Soner: **Arapçada Kelime Türetimi**,Din Ve Bilim Kitapları, Mart 2005 Samsun

- Hewes,Gordon, Winant.: **Dilin Doğuşuna İlişkin Kuramlar**, çev.
Hasan Boynukara- Bülent C. Tanrıtanır, Yüzüncü
Yıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi yay., Van,
1993.
- İbn Cinnî,
Ebû'l-Feth 'Osman: **el-Hasâis**,nşr.Muhammed Ali
En-Neccar, Kahire, 1952-56, I-III.
- İbn Faris.
Ebû'l Hüseyin Ahmed: **es-Sâhibi fî Fıkhî'l-Luga ve Süneni'l-'Arab fî
Kelâmihâ**, thk. Mustafa eş-Şuveymî, Messesetü
A.Bedrân, Beyrut, 1382/1963
- İbrâhim Enîs.: **Tatavvuru'l-Bunye fî'l-Kelimâti'l-Arabiyye**,
Mecelletu Mecmâ'î'l-Lugati'l-'Arabiyye,sayı:11
Kahire, 1959.
- İbn Kemâl Bâşâ
Ahmet b.Suleymân: **Risâle fî Tahkîki Ta'rîbi'l-Kelimetî'l-A'cemiyye**,
nşr. Muhammed Sevâ'î, Dimeşk, 1991.
- İbn Kuteybe: **Te'vîlu Muşkili'l-Kur'ân**, nşr.Seyyid Ahmed Sekar,
Dâru't-Turâs, Kahire, 1973.
- İbrâhim, Mustafa,v.d: **el-Mu'cemü'l-vasit**, İstanbul, Çağrı Yayınları,
1996.

İşler, Emrullah

Yıldız, Musa: **Arapça Çeviri Kılavuzu**, Ankara, 2000.

John C.CONDON : **Kelimelerin Büyülü Dünyası Anlambilim Ve İletişim**, İnsan yayınları, İstanbul,1995

Kuneybî Hâmid Sâdık: **el-‘Alâka beyne’l-Mustalah ve’l- Lafzi’l-Hadârî**, Mecelletu Mecma’ - i’l-lugati’l-‘Arabiyyeti’l-Ürdünî, sayı:45, Amman, 1413.

Küçükkalay,Hüseyin: **Kur’ân Dili**, Arapça,İlim Yayma Yay.,Konya,1969.

Mahmûd Muhtar.: **es-Sevâbık ve^l-Levâhık**, Mecelletu Mecma’i’l-Lugati’l-‘Arabiyye, sayı:46,Kahire,1400/1980.

Maşalı,M.Emin.: **Kâdî Abdulcebbar’a Göre Dilsel Delalet**, Marife , Sayı:3, Konya, Kış-2003.

Meydânî,Ebû’l-Fadl

Ahmet b. Muhammed: **Kitâbu Nüzheti’t-Tarf fî İlmi’s-Sarf**,Cevaib Matbaası, İstanbul, 1299.

Muhammed Ferîd

Ebû Hadîd : **Takrîru Levneti’l-Ammiyye ve’l-Fushâ**, Mecelletu Mecma’i’l-Luga- ti’l-‘Arabiyye, Sayı:7,Kahire,1953.

Muhammed

Huseyn Âl Yâsin: **Selâsetu Nusûs fî'l-Ezdâd**, Âlemu'l-Kutub, Bağdat
1417/1996.

Mustafâ Cevâd: **el-Mebâhisu'l-Lugaviyye fî'l-Irak ve Muşkiletu'l-
'Arabiyyeti'l-'Asriyye**, Matba'atu'l-'Ânî, Bağdat,
1385/1965.

Mustafâ el-Galâyînî.: **Câmi'u'd-Durusi'l-'Arabiyye**, el-Mektebetu'l-
'Asriyye, Beyrut, 1392/1972, I-III.

Özbalıkçı, M. Reşit.: **Arap Gramerinde Kur'ân ve Hadisle İstişhad**,
Tibyan Yay., İzmir, 2001.

Raci el-Esmer.: **el-Mucemü'l-mufassal fi ilmi's-sarf - Daru'l-
Kütübi'l-İlmiyye – Beyrut 1993.**

Sâmarrâ'î, İbrâhîm: **el-Muhtasarât ve'r-Rumûz fî't-Turâsi'l-Arabî**,
Mecelletu Mecma' i'l- Lugati'l-'Arabiyyeti'l-
Ürdünî, sayı:32, Ürdün, 1407/1987.

Sâmarrâ'î, İbrâhîm: **Fî'l-Cedîdi'l-Lugavî**, Mecelletu'l- Lisâni'l-'Arabî,
sayı:3, Kahire, 1965.

Suyuti, A. Celauddin: **el-Muzhir fî 'Ulûmi'l-Luga ve Envâ' ihâ**,
nşr. M.A. Câdu'l-Mevlâ vd., Kahire, ts., I-II

Vardar, Berke: **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**
Multilingual Yay. İstanbul, 1998.

Walter Porzig

Dil Denen Mucize, Çev. Vural Ülkü, TDK

Yayınları, Ankara, 2011.